Traducere şi adaptare : *Doina Topor* Consultant : *dr.Georgc Sprinţeroiu*
Redactor de carte : *Corifei Cepariu* Coperta ; *Viorel Topor*

Traducerea de lată a fost făcută pe baza original pus la dispoziţia editurii de autori in 1990.

I. S. B. N. 973-9086-00-4

manuscrisului

D. F. Hatchet

G. G. Springîield

I ALTA

înțelegeri pentru 50 de ani

Colecția „Istoria rescrisă"

Casa *de editură,.,EXCELSIOR'^- MULȚI'PRESS'*

București, 1991

lalta - acesi subiect alil de mult cercetat şi controversat, cu interpretare, ele oameni de ştiinţa şi politicieni, de istorici şi ziarişti, de politologi in general, a /uşi şi .va i'uniine incu cea mai importanta conferinţa diplomatica a -secolului A',V.

Prin înţelegerile sale, Ialta păstrează de i uniat at c de secol o mare semnificaţie geograficii, deoarece simbolizează, înlr-nn fel, lupta pentru viitorul Europei, pentru corectarea harţii politice care a fost stabilita acum 50 ţie uni. Aceasta harta, aprobata la Ialta, a fost, de fapt, întocmita la Conferinţa de-lu Teheran. lalla a i ost numai ultimul asalt a.l diplomaţiei sovietice, făcut discret şi bine pus Iu punct pentru obţinerea consimtammlului an-gloumerican. in- legătura cu preponderenta rolului U.R.S.S. in Europa. Fiindcă Anllioini Eden, ministrul de e'xte-rne britanic, inca din august 1943 spunea deschis :„exista doua cui posibile pentru a. încerca o organizare a Europei după război. Putem conveni sa avem fiecare sfera noastră de influenţii, ruşii in-' Est. noi (n.n. — englezii) şi americanii m ['est. Personal, nil Consider cu ar fi un plan bun, dur daca l-ain adopta, am putea avea libertatea de a-i exclude pe ruşi din afacerile Iranceze si ale Mediteranei, in timp ce rusii ar revendica aceeaşi HberLate in Est. Daca, pe de alta parte, ani accepta ambele părţi, şi noi şi State/e Unite, ca Europa este un tot, ceea ce guvernul sovietic ar prefera, atunci noi trebuie sa admitem fiecare dreptul celuilalt de a se interesa de toate zonele Europei. Duca noi ne preocupam de Cehoslovacia şi Polonia, iar

S. U.A. de țările Baltice, atunci trebuie să înțelegem interesul Rusiei pentru Franța şi Mediterana". Două luni mai lirziu, la Moscova, Churchill ii propunea lui Sta/in pe un petec de hirtie cunoscutele „procentaje" pentru viitoarele-sfere de influență : in România, pentru sovietici 90 la sută față de 10 la sută cit revenea Occidentului, in Grecia procentajul se inversa, in Bulgaria 75 la sută şi 25 la sută, in Ungaria si Iugoslavia cit e 50 la. sulă.

împrejurările din Europa de Est fac posibile acum cunoaşterea şi in' această parte a lumii a adevăratelor „moşteniri" ale laltei, moşteniri ce se doresc anulate, iar băț rinul continent aşezat pe. principiile morale care să-i asigure liniştea, un viitor paşnic şi prosper.

Immanuei Kant a avut dreptate cind a afirmat că pacea lumii va putea fi statornică numai printr-un act de viziune morală. Cu această convingere am scris acest eseu politic despre deciziile de la Ialta privind Europa de Est, şi implicit despre soarta României, pe care-/ încre-di'iiuiu -./in'/)///)licărea Casei ile editurii . f:\Cf: l S]()R~"'-\ l l ! TI]>RI-SS" din Bucurcşii.

in reaaciarea ătesiuia, in redarea lapTeTof §7 7ea^ lităților istorice am consultat o bibliografie bogată, documente ce consemnează stenogramele dezbaterilor din Crimeea, precum şi lucrări pe care le menționăm in secțiunea finală a cărții.

AUTORII

I SPRE INIMA EUROPEI

La finele anului 1944, situația, frontului prevestea sfirşitul iminent al lui Hitler. Fiihrerul disperat a încercat încă o tentativa militară pentru a evita inlringerea sau cel puțin pentru a prelungi' războiul, încercase,, prin generalii săi, diversiuni, cu scopul de a semăna suspiciunea intre aliați, pentru' a dezmembra coa liția antifascista, opunînd Statele Unite ale Americii. şi Marea Britanie, pe de o parte, şi Uniunea Sovietica, pe' de alta parte. Discursul sau 'din 10 decembrie 1944 se încheia cu aceasta concluzie la dorința sa: .„Alunei, întreg acest front construit artificial se va prăbuşi brusc cu un vuiet teribil". • • '

Şi astfe , la îndemnul s.au,-în zorii zilei de h5 decembrie, generalii lui Hitler' lansau trupele de elita în ujHma ofensiva importanta pusa la cale de Germania in acest război. Acțiunea se desfăşura pe Irontul occidental, in Munții Arderii. Două armate germane concentrate in secret s-au năpustit asupra celor citeva divizii americane, ,au străpuns frontul pe un sector de 100 km şi, în citeva zile, au avansat 90 km.

Cum era de aşteptat,, această ofensiva surpriza a provocat un şoc in rîndurilc înaltului Comandament american şi britanic. Washingtonul şi Londra au fost consternate.

Generalul Dwight Eisenhower, comandantul şef suprem, a pus direct problema în fața lui Roosvelt şi Churchill, cerindu-le sa acționeze pentru a obține ajutorul U.R.S.S., prin reluarea de către sovietici a-ofensivei pe frontul de Est. Preşedintele american şi premierul britanic au obțh •mit ca Stalin sa-1 primească pe adjunctul lui Eisenhower, mareşalul de aviație A. Tedder, . pentru a-i p.rezenta, in

nunii[1] Ic lor, situația dezastruoasa ele pe frontul aliaților occidentali. Şi astfel, Tedder a plecat la Moscova inlr-un moment in care.bătălia pe frontul occidental se întețea.

La 27 decembrie 1944, ministrul de război al Statelor Unite ale Americii, H. Stimson, nota, după întrevederea sa cu generalul' Marshall, şeful Statului Major al armatei S.U.A. : „Daca Germania înfrînge acest contraatac al nostru şi mai ales dacă ruşii nu acționează, la rindul lor, va trebui sa revizuim întreaga desfăşurare a războiului. Va trebui sa ocupăm o poziție defensiva la frontiera cu Germania -- şi o putem face perfect —, iar poporul american *va* trebui atunci să decidă dacă doreşte sa continue războiul şi sa pună la dispoziție noile armate care vor fi necesare". Aceasta temere a îndreptățit, pe buna dreptate, pe politologi şi istorici sa-şi pună întrebarea, chiar şi acum după 50 de ani: „Dar dacă ruşii nu ar fi acționat ?" Temerea, însă, era şi de partea cealaltă.Documentele a-testă că neîncrederea a fost reciprocă. Teama occidentalilor ca sovieticii nu-i vor susține şi a ruşilor ca occidentalii îi vor lăsa singuri în fața armatelor germane a existat continuu. Adevărul este ca, de astâ-dată, la contraofensiva germană din Ardeni sovieticii au acționat.

La 6 ianuarie 1945, după ce vizitase frontul, W. Chur-chill îi scria lui Sfalin : „Bătălia în Vest este foarte grea şi în orice moment comandamentul suprem poate fi chemat sa adopte decizii de cea mai mare importanța... V-aş li recunoscător dacă am putea conta pe o mare ofensivă • rusească pe frontul de la Vistula, ori din alta parte, în cursul lunii ianuarie sau în oricare alt moment şi v~aş ruga sa aveți bunăvoința de a informa în legătura cu aceasta... Consider afacerea ca foarte urgentă".

La 7 ianuarie, Stalin răspundea : „Dată fiind situația aliaților noştri pe frontul occidental, marele cartier' general al Comandamentului suprem a hotărît sa accelereze pregătirile şi, în pofida condițiilor meteorologice, sa lanseze vaste operațiuni nu mai iîrziu decît in cea de-a doua jumătate a lunii ianuarie. Fiți '••' — posibilul pentru a susține noştri".

exclama, pur şi simplu.ce
ca vajnicele tot a'e

La 9.......u.,^, ^mileniu evrlam-j "••- ' ' ' intr-o

scrisoare adresata lui Stalin : „Fie ca nobila dumnea-vostra acțiune sa fie. încununata de succes_!... Noi (englezii şi americanii —- n.n.) lansam in luptă tot ceea ce putem. Veştile pe care ni le dați vor fi foarte încurajatoare pentru generalul Eisenhoxvef".

Churchill i-a comunicat in mod confidențial lui Eisen-hower ştirea ofensivei sovieticilor: La rindul sau, Eisen-liower i-a declarat, la 1 l ianuarie, generalului K. Strung, şelul Serviciului de informații: '„într-adevăr, multe depind de laptul daca ruşii vor ataca sau nu. Speram sincer ca vor declanşa o ofensiva înainte de sfirşitul lunii lehruarie. Daca nu, germanii vor putea degaja numeroase divi/.ii de pe frontul de est pentru a le trimite împotriva noastră".

între 12 şi 14 ianuarie 1945, armata sovietică a declanşat o vasta ofensiva, străbat ind, în 23 de zile, aproape 500 km. Desavirşisera, in mare, eliberarea Poloniei şi a unei însemnate părți din Cehoslovacia. Ocnpînd un cap de pod pe malul occidental al Cuierului, trupele sovietice s-au stabilit pe poziții solide, la 60 de kilometri de Berlin. Trupele aliaților occidentali, americane şi britanice, se aflau încă la 500 km de Berlin...

Aceasta era situația frontului înaintea istoricului eveniment al secolului mult discutata si controversata Conferința de la Ia Ița.

Se pare ca, într-adevar, aliații au avut multa nevoie de ajutorul ruşilor. Iar sovieticii cunoşteau foarte bine acest fapt, pe care generalisimul Stalin I-a exploatat cu dibăcie.

.II. „ÎN CĂUTAREA UNII DE AUR..."

.Multă lume s-a întrebat.şi poate se mai întreabă : De ce preşedintele american -. Roosevelt,' un bătrîn muribund, paraplegic, suferind de o boală vasculară şi premierul .britanic, Churchill, pe atunci trecut de 70 de ani, şi el cu unele probleme fizice, au străbătut o jumătate din globul pămîntesc pentru a se întîlni cu Stalin iritr-un loc atit de „curios" ?

.Invităm cititorul sa ne' urmărească in demersul nostru, istoric şi" va înțelege acest mister.

laita a fost locul ce s-a convenit după şase

• Aceasta fiind situația frontului, vom înțelege mai uşor, afirmațiile Iui W.

'lurii de •hărțuieli diplomatice între cei trei mari aliați — Roosevelt, Churchill şi Stalin.

Ultimul, adică .Stalin, după cum rezultă din documente, fiind categoric mai puțin interesat . pentru ținerea unei conferințe, decit partenerii occidentali.

Cel. care a inițiat o întînlire la nivel înalt între, aliați a fost Roosevelt. După ce în prealabil conferise cu Churchill, intr-un mesaj adresat lui Stalin la 17 iulie. 1944, preşedintele S.U.A. îl îndemna pe. liderul sovietic să se gîndească la .o călătorie spre nordul Scoției intre 10 şi 15 septembrie. Slalin n-a acceptat propunerea, răspunzindu-i preşedintelui american că rolul său hotărî- 10

tor în conducerea ofensivei sovietice -pe .fronturile militare îl împiedică sa părăsească Moscova.

Roosevelt a trebuit să renunțe pentru moment la ideea sa, dar a rugat pe liderul sovietic să nu o respingă definitiv, deoarece erau necesare viitoare decizii strategice pe care numai o asemenea întilnire le-ar fi putut emana. Preşedintele american făcea referire şi la ajutorul pe care i 1-ar putea oferi o asemenea conferință în ho-târirile ce urmau să fie lilate pe plan intern în S.U.A, în influențarea electoratului pentru propria lui realegere şi, de aceea, sublinia importanța acestei întilniri in'ain-te de luna noiembrie 1944.

Cînd pentru Roosevelt a devenit clar că o intilnire cu. liderul sovietic înaintea alegerilor era imposibilă, el l-a însărcinat pe W. A vere l Harriman,'ambasadorul S.U.A. la Moscova, sâ-i ceară lui Stalin sa se întilnească, la sfirşitul lunii noiembrie, undeva în Mediterana. Şi de astădată Stalin a găsit o scuză. El a motivat că doctorii săi nu-i permit sa călătorească deoarece, după ultimele sale lungi deplasări, la Teheran, şi pe frontul militar, s-a îmbolnăvit şi i-a trebuit mult timp ca să-şi revină. A propus in schimb, atunci şi de mai multe ori după aceea, că ar prefera să-l trimită, pe ministrul său de externe, Viaceslav Molotov, la o conferință oriunde ar prefera aliații să o stabilească. Această contra propunere nu a fost luată în seama de aliații occidentali. Că Stalin nu arăta bine cind Harriman la vizitat la sfîrşitul lui septembrie, era adevărat, dar mai mult a prevalat faptul , ca liderul sovietic evita să călătorească în regiuni din afara controlului său.personal. Harriman a fost convis că Stalin a folosit sfaturile medicilor săi ca o scuză mai degrabă decit ca un'motiv şi, de aceea, şi-a' permis să sugereze conducătorului sovietic sâ-şi angajeze „nişte medici noi". •

Dindu-şi seama de dificultatea de a-1 convinge'pe Stalin să părăsească teritoriul sovietic, Roosevelt, după cit se pare, i-a spus în *mod* confidențial ajutorului său, Harry Hopkins, că el se vede .nevoit să se întîlnească cu liderul sovietic undeva de-a lungul -coastei Mării Negre. Cind făcea această destăinuire, preşedintele american se simțea presat, să aranjeze cit mai rapid o conferință,, deoarece

Churchill plecat la Moscova in luna octombrie pentru a-l infilni pe Stalin. Roosevell era conştient ca in convorbirile lor bilaterale, britanicii ţii sovieticii puteau ajunge la acorduri potrivnice obiectivelor americane de după război, care ar li dus la destabilizarea echilibrului balanţei puterilor. Oricare ar fi fost intenţiile exacte ale lui Roosevelt, Hopkins a -hoţarii mai mul! singur locul Conferinţei, spunindu-i ambasadorului sovietic Andrei Gromikq ca preşedintele dorea- sa-l întinleasca pe mareşalul Stalin undeva in zona Marii Negre. Cu viclenia sa, Stalin a prins imediat propunerea şi din acel moment a refuzat sa mai ia in considerare "vreun alt loc. Supară! pe aceasta hotarire, preşedintele Roosevel! s-a dezis imediat de Hopkins şi a exprimat rezervele sale. El i-a telegrafia! Iui Stalin, la 24 octombrie, comunicîndu-i ca Alena, Malta sau Cipru ar li locuri mai potrivite pentru intilnire. fn acelaşi timp, el i-a demonstrat şi lui Cburchill ca Marea Neagra nu era un l'oc bun datorita distanţei şi condiţiilor sanitare proaste. *Ca* răspuns, Churchill i-a sugerai Ierusalimul (pe atunci teritoriu britanic), pină unde Stalin putea sa călătorească cu (renul. Churchill şi-a exprimat cu greu şi tirziu acordul, abia la slirşitul lunii noiembrie, cu hoţ ari rea lui Hopkins de a se ţine conlerinţa undeva de-a lungul Marii Negre.

Saptamînile treceau fără a se ajunge la o înţelegere in această privinţa şi Roosevelt şi-a da! seama ca o conferinţă Iripariita la nivel înalt ,era greu de aranjai logistic înainte de reînveslirea sa ca preşedinte al S.L'.A., iar evenimentele nu i-ar fi permis sa părăsească Washingtonul înainte de acea data. El spera ca după 20 ianuarie 1945, Stalin va consimţi sa călătorească spre unul din porturile Adriaticii sau Medileranei. Stalin, insa, a respins categoric toate propunerile, aratind din nou ca cloct'orii săi nu-i permit sa facă o călătorie aşa lunga.

Alunei, Roosevelt a renunţai sa mai facă alle propuneri, acceplind ca cei trei mari sa se înlinlească într-o conlerinţa, pe teritoriul sovietic, într-o zona a Marii Negre. fnlr-un mesaj către, Churchill, din 9 decembrie 1944, Roosevelt a menţiona! ca posibilităţi localităţile Bafumi 12

sân la Iţa. Se pare că era pentru prima dată cînd cineva menţiona cuvîntul Ia Iţa.

La 23 decembrie Roosevelt i-a telegrafia! Iui Churchill următoarele: „Dacă Stalin nu reuşeşte să se vadă cu noi in Mediterana, sînt pregătit să merg in Crimeea şi să ne înt'ilhim la Ialta, care pare cel mai potrivit loc posibil de la Marea Neagră, avînd cele mai bune instalaţii pe ţărm şi cele mai primitoare condiţii".

Primul ministru britanic s-a declarat de acord, dar a replicat cinic că preşedintele ar face mai bine să se asigure intîi de acordul ferm al lui Stalin, ca 'acesta să nu revină cu o altă propunere sau idee. După ce a hotărî! insă să se intilnească în Crimeea cu Roosevelt şi Stalin, Churchill s-a entuziasmat şi a sugerat ca această acţiune să poarte numele codificat „Argonaut", pe care preşedin tele american 1-a acceptat imediat, spunindu-i lui Churchill : „tu şi cu mine sintem descendenţi direcţi !" Apoi, primul ministru, care dorea să-l intîlnească pe Roosevelt la Malta, pentru o discuţie preliminară, a devenit sîcîi-tor : „să nu ne mai schimbăm. Din Malta la Ialta ! Să nu mai schimbe nimeni !" ••

Roosevelt a răspuns că se va opri la Malta, la l februarie şi va pleca spre' Ialta „fără să se mai schimbe", punind astfel capăt planurilor lui Churchill pentru o preconferinţă anglo-americană.

La începutul anului 1945, Ialta nu era un paradis, în ianuarie, preşedintele Roosevelt şi-a trimis în Crimeea pe unul din ofiţerii săi de încredere din serviciul secret, 'pe nume Michael F. Reilly. Raportul întocmit de acesta-, la întoarcere, descrie o situaţie cutremurătoare şi pentru un călător obişnuit să străbată distanţe în condiţii primitive. Şi chiar distanţa era problema cea mai importantă. Reilly a zburat de la Washington in Bermude, 700 de mjle, apoi spre Azore, Casablanca şi, in sfîrşit Neapole. De la Neapole a vizitat Malta inspectînd portul unde vaporul preşedintelui Roosevelt urma să acosteze. Din Malta, el.a luat avionul spre Ialta pentru a aprecia dificultatea zborului şi a căutat ruta cea mai sigură. Acesta era un-lucru foarte importanl deoarece ruta directă din Malta era peste Dardanele, care se afla sub controlul german. Trebuia deci să zboare deasupra Atenei pînă la Istambul şi

apoi peste Marea Neagră. Pentru preşedintele Roosevelt era esenţial să zboare nu numai prin acest coridor îngust; dar şi la altjtudine joasă, deoarece, avea probleme serioase cu .inima şi, în special, cu tensiunea.

Din *cauza* pericolului, dar mai ales că lui Roosevelt nu-i plăcea să călătorească cu avionul, el ar fi preferat să meargă pînă la Ialta cu vaporul. Reilly a găsit pista de Ia Saki destul de nesatisfăcătoare ; era — cum raportase el — „mai mult decît o păşune pentru vaci", comportînd pericol real pentru a-l duce pe preşedinte în siguranţă la destinaţie. Cealaltă alternativă — de a-J transporta cu vaporul, traversînd Marea Neagră — nu era posibilă deoarece-germanii-minaseră marea, fără a lăsa-nici p hartă a acestei acţiuni.

De la Saki, pentru a ajunge la Ialta, distanţa ele 90 de mile, trebuia să călătoreşti cu maşina sau într-un jeep pe un drum nepavat, ci doar pietruit.

Potrivit ofiţerului de informaţii american, Ialta era la începutul lui 1945 o ruină. Germanii îşi darl.ica.-~ •> ʲ- în vor aduna în cele din urma negociatorii, se aflau într-o stare jalnică, practic de nelocuit. Li se demontaseră conductele de canalizare, luaseră mobilierul şi covoarel-e şi se găseau într-un stadiu avansat de murdărie şi degradare. Fiecare palat avea atîtea băj cîte erau necesare doar unei familii restrînse, dar nu şi numeroşilor diplomaţi şi ofiţeri militari care urma să sosească.

Din dorinţa de a-şi impresiona oaspeţii prin confort, dar şi ca o dovadă a eficienţei ordinelor lui Stalin, sovieticii au refăcut incredibil de repede aceste structuri de palate şi pe jumătate locuibile prin simpla transferare a celor necesare de la hotelul Mefropol din Mpscova.

Dacă ajungerea la Ialta era obositoare şi incomodă pentru primul ministru ChurchiH,

călătoria spre Malta. Escortat de trej distrugătoare şi de un vas uşor de croazieră, Quincy a pornit într-o lungă cursă pe lingă Bermude, insulele Canare, prin strîmtoarea Gibraltar pentru a ajunge în Mediterana. în timpul acestei prime părţi a voiajului, preşedintele şi consilierii săi au fost ţinuţi la curent cu evenimentele din Washington şi din lumea întreagă prin avioanele de cutsă lungă ce aruncau cu regularitate .saci poştali lîngă Quincy, care erau apoi' pescuiţi din mare. în seara de 30 ianuarie vasul era aproape de Tanger, iar la 2 februarie a acostat în Malta, la .4 883 de mile depărtare de coasta Virginiei. în Malta, Roosevelt a părăsit vasul pentru a 'face un tur al insulei, care fusese greu bombardată timp de patru ani. Era atît de devastată, încît britanicilor, care au. servit drept gazde strategilor militari ce s-au întîlnit acolo înaintea sesiunilor de la Ialta, le-au fost aproape imposibil să găsească locuri de întîlnire şi adăpost pentru oaspeţii lor.

Aflat deci în Malta, în seara de 2 februarie Roosevelt a conferit ja bordul vasului Quincy, mai întîi cu şefii delegaţiei sale şi apoi, împreună cu Churchill, cu şefii celor două delegaţii. Discuţiile n-au durat prea mult. Temîndu-se că dacă el şi Churchill,'.care dorea o conferinţă americano-britanică în toată regula, petreceau mai mult timp împreună Stalin ar fi crezut că aliaţii săi occidentali se coalizau împotriva lui, preşedinte-le Roose-veit s-a îmbarcat în avionul său la ora 3,30 a.m., la 3 februarie, pentru ultima parte a călătoriei spre Ialta.

Călătoria 'din Malta n-a fost nici confortabilă şi nici prea sigură.

Echipat cu o cabină de lift care să-l ridice pe preşedinte Ja bord şi o altă cabină în care să poată dormi în timpul "călătoriei, avionul „D.C.— 3" a fost nevoit, din cauza bolii lui Roosevelt, să zboare întreaga distanță de l 375 de mile la o altitudine de 6 000 de picioare şi cu o viteză maximă de 220 'mile pe oră, limita posibilă. Cinci avioane de luptă americane de tipul „P—38" au escortat nava prezidențială de la Atena pînă la destinație, însoțitorii săi notau mai tîrziu că deşi preşedintele a dormit tot timpul, el nu s-a putut odihn-i bine, deoarece călătoria fiind lungă şi la o altitudine atît de joasă era regulat punctată de goluri de aer, zdruncină-

(uri, balansări şi zmucituri, în fimp ce avionul z prin nori denşi. • j

Pentru a evita teritoriul controlat *de* germani, avionul a zburat peste Atena, apoi peste Turcia şi Marea Neagra] pinâ la Saki. în total, călătoria a durat 7 ore. ,

Churcliill a sosit la Saki la 20 de minute după Roose-velt, dar preşedintele american a rămas în avion pînâ cînd primul ministru britanic a venit sa-l salute.

Primul ministru părăsise Londra, împreună cu fiica sa şi reprezentanți ai British Foreign Office-ului, la 29 ianuarie la bordul unui Skaymaster, de construcție americană cu •patru motoare. El a sosit la Malta la 30 ianuarie vioi şi aparent refăcut după o uşoară febră care-l îngrijorase pe doctorul său la plecare. Avusese o călătorie agreabilă, în afara unui incident — unul din avioanele delegației sale s-a prăbuşit în Mediterana, cu 5 oameni la bord. După o scurtă întîlnire Roosevelt la 2 februarie, el a zburaț spre Saki, unde a fost înfînipinat de ministrul de externe sovietic, Molofov, înainte de a-l revedea pe preşedintel american.

După un scurt schimb de amabilități cu Churchill, Molo-tov şi alți oficiali sovietici,, ca şi Harriman şi secretarul de stat R. Stettinius Jr., care ajunsese înainte, Roosevelf a trecut în revistă garda de onoare şi apoi a continuat călătoria spre la Ița cu automobilul, însoțit de fiica sa.

Pe aeroportul Saki, sovieticii instalaseră trei pavilioane cu bufet rece — caviar, nisefru afumat, pîine neagră, unt, brînză, oua fierte, ceai, coniac şi vodca. Churcliill a gustat din ele, însă Roosevelf s-a urcat imediat în maşina tip Packard, pe care sovieticii i-o puseseră la dispoziție, pentru a străbate cele 90 de mile cît mai rămăseseră pînă la Ialta. Dificultatea ultimei pă'rți a călătoriei a constat în aceea ca i-au trebuit convoiului de maşini peste 5 ore pentru a străbate această peninsulă cu aspect dezolant, cicatrizată de *război.* Din 50 în 50 de iarzi, de-a lungul drumului, sovieticii instalaseră pază militară, printre care se aflau multe femei sau tinere fete, cu puşti „Springfield", care-l salutau pe preşedinte, prezentîn d LI-i onorul. O vreme, el le-a răspuns la salut, după care aluneca înapoi în scaun, moțâjnd 16

iii;i|i>i itatea timpului. La jumătatea drumului, sovieticii instalaseră un alt cort cu im hulei, dar Roosevelt a rămas i.n maşina.

De la Saki la Sjmferopol. capitala Crimeci, maşina a parcurs o zona despuiata de copaci, cu drumul acoperit de zăpada, dar pe care rămăseseră impietrite urmele senile-lor.tancnrilor si echipametnliii militar german. După ce a părăsit Simleropolul, suita s-a îndreptat spre Alupka, un oraş de pe coasta răsăriteană, ajun gin d, pe la apusul soarelui la Ialta. Oraşul Ialta avea înaintea războiului o populaţie de 29000 locuitori.

Preşedintele Roosevelt a sosit la puţin timp după ora 6 p.m. la palatul Livadia, reşedinţa americana si sediul conlerinţei, situat la 2 mile sud de Ialta. Palatul Livadia, construit intre 1910 şi 1911 din marmura si calcar, avea 50 de camere ce dădeau spre .V\area Neagra. Odinioară, palatul lusese reşedinţă de vara pentru familia ţarului, compusa din o membri, dar deservită de l 000 de oameni. Apoi palatul a servit ca sanatoriu. După reamenajarea sa de către sovietici ca reşedinţa pentru Roosevelt, o echipa de specialişti din Serviciul secret american au deparazitat şi dezinfectat tot palatul, dînd cu nişte spreiuri speciale împotriva păduchilor şi a alor insecte, au depistat şi neutralizat microloanele de ascultare plasate de N.K.V.D., serviciul sovietic de informaţii militare.

Apartamentul preşedintelui, incluzind fostul dorm itor al tarului se afla exact deasupra sălii d.e conferinţa de la etajul I, unde aveau sa se ţină toate sesiunile plenare. Pentru inlîlnirile cu consilierii săi, Roosevelt urma sa folosească biroul ţarului.

Secretarul de stat, Stettinius, avea un. apartament de doua camere tot la etajul I, in timp ce generalul George *C.* Marshall a primit dormitorul imperial de la etajul II. Li s-au dat camere adegvate şi lui James F. Byrne.s, Charles H. Bohlen, ajutorului prezidenţial al Hchvin „Pa" Wat-son, Harriman şi Ino Hopkins.

Membrii Departamentului de stat aveau camere mici şi unii dintre generali au trebuit sa doarmă cile cinci intr-o camera. Kxistau doar şase bai pentru 215 americani, Roosevelt avînd una personala.

Palatul Voronţov, care a devenit reşedinţa primului

ministru Churchill şi a delegaţiei .britanice, se. afla la circa. 15 km de Livadia. Construit pe la mijlocul secolului .al XlX-fea, Vo'ronţov era făcut din piatră combinată cu decoruri orientale, • în stil Tudor (englezesc). Churchill avea un apartament de trei camere, in care stăteau .şi o parte dinre consilierii săi, inclusiv ministrul de externe Anthony Eden. Palatul dispunea doar de o treime din numărul băilor de la Livadia, ceea ce determina aştreptâri îndelungi, lipsa de confort, plus că existau aceleaşi' tipuri de insecte, inclusiv ploşniţe.

în comparaţie cu Roosevelt şi Churchill, Stalin a avut o călătorie scurtă şi Confortabilă de-a lungul Donului, prin Voronej, Harkov şo Dnepopefrovţk. Călătoria de la Moscova, de J 350 km, a fâcut-o într-un tren blindat, păzit deasupra vagoanelor de trupe, cu tunuri antiaeriene. -

Stalin a aranjat să ajungă cu o zi mai tîrziu la Ialta, prefe.xtînd că a fost reţinut de probleme militare.

Reşedinţa sovietică, aflată aproape la echidistanţă de sediile britanic şi american, era Palatul lusupe'' '" Koreit, un palat de la mijlocul secolului al XI odinioară proprietatea prinţului lusupov', unul-prezumtivii asasini ai lui Raspufin. După ce invitase ai .•"*••••

POV, | a XIX-lea,

Dupâ ce Înv/Vase''V Kf-SpUtl'n- ....'"'' d'nlre

ra^^v^Ş'^s- el îs^s.-

u^r«™ -*Ll: *-, s*rr^

RocSi^?'11''" : SOS'' '" «,miTOa,a z,•|p• "

ai=S Hs"':K5=ŞS

-r~~ '''''K '' '''-<*-VU^-S

r?^^^?>sîr,Mâ'*;'";<*"»""»*

Kuznetov, comisar el ^P'^i,; pen, Itd - JTIat lacceu parte

'SK/ft^T-^T'. "as â{ T^. "s i r^tâ&™<

& •„£$:S"^= ,-.-

31 U-R-S.S. in s i/A MarPa -Brilan/e sT A Cnn"l' F" Gu«v"

,, Grom ko. ambasador

înaintea deschiderii Conferinței. Harriman s-a întîlnit cu Molotov, care i-a spus că Stal in ar prefera să se vadă cu preşedintele american în jurul orei 4 p.m. în loc de 3 p.m. sau 3,30 cum plănuise Roosevelt. Ulterjor s-a aflat ca de fapt Stalin aranjase in secret o intilnire cu Chur-chill la ora 3 p.m., sub pretextul că s-ar interesa de condițiile de confort ale acestuia, dar, de fapt, pentru a discuta problema Germaniei.

Convorbirea dintre Churchill şi Stalin s-a concentrat in principal asupra condițiilor militare ale Germaniei şi a campaniei din .Italia.

Stalin a lăudat eficacitatea- bombardamentelor e-fectuate de aliați, precum şi pagubele pe care acestea reuşiseră să le provoace, mai ales în sistemul de transporturi. El a mai relatat că observase că Germania ducea lipsa de -provizii, ca piine şi.cărbune şi că începuse chiar să „arunce" bătrini şi băieți foarte tineri în război, mai ales pe frontul de Est. La întrebarea lui Churchill, care dorea să afle poziția sovietică în cazul în care Hitler s-a muta la o redută in Bavaria sau in altă parte, Stalin i-a răspuns că trupele sale „ii vor urmări oriunde s-ar ascunde", în camera statului major militar britanic, mareşajul Harold Alexander a făcut o prezentare a campaniei italiene, ceea ce I-a' determinat pe Stalin să-1 • întrebe pe Churchill de ce aliații nu-şi îndreaptă trupele prin Iugoslavia spre Vien'a şi .Europa Centrală ? Prin această întrebare, Stalin nu-şi făcea decit jocul, el, ştiind bine că primul ministru britanic ii slătuise de mult pe americani sa aplice o astfel de stra-tegje care urmarea, de fapt, sa-i implice pe sovietici în centrul Europei. Churchill avea sa consemneze mai tirziu ca pe el „nu. I-a costat nimic sa spun asta atunci" şi că „Stalin nu i-a reproşat acest fapt".

La 4 februarie, ora 4 p.m., uşile din fața ale palatului Livadia au fost deschise de oamenii serviciului secret' american şi Stalin, escortat de un grup de ofițeri de la N.K.V.D., a intrat in reşedința delegației americane. Roosevelt 1-a intimpinat în biroul sau, o camera pătrată, prost luminată, împodobită cu eiteva picturi, un candela-bru cu nişte globuri de o mărime ciudată, două scaune

plusate, o canapea, o masa d'e ....„,<, ?i un nirou de lucru.

După un scurt schimb de saluturi şi Si li" birou de întrebări protocolare privind confortul preşedintelui, Roosevelt şi Stalin au început o discuţie generala ce a durat o ora.

Roosevelt a încercat sa. dea tonul.El s-a referit la atitudinea ce trebuia adoptata, de duritatea faţa de Germania, indulgenţă, pe jumătate, lata de Franţa şi a exprimat o uşoara suspiciune faţa de Anglia. El i-a spus lui Stalin ca, la bordul vaporului, a făcut mai multe pariuri ca ruşii vor ajunge la Berlin *înainte* ca forţele americane sa captureze Manila, pariuri pe care Roosevelt le va pierde. De asemenea, el l-a asigurai pe Stalin de angajarea'cu hoţ ari re în lupta a soldaţilor americani, deoarece, trupele sovietice întîmpinasera o aprigă rezistenţă germană de-a lungul liniei Oder. Preşedintele l-a informat pe liderul sovietic ca acum era mai „sîngeros" decît oricînd faţă de germani şi ar saluta o reînnoita sugestie sovietica pentru executarea a 50 000 de ofiţeri germani. Stalin i-a răspuns ca germanii distruseseră doar din ' întîmplare Crimeea, dar devastaseră Ucraina intr-un mod sistematic şi calculat, dovedind astfel ca „germanii erau sălbatici şi demonstrau că urau cu o cruzime sadica munca creatoare a fiinţelor umane".

Ca probleme militare, cei doi lideri au discutat ofensiva viitoare asupra Germaniei. Roosevelt a promis ofensive *la 8* şi (2 februarie şi, una majoră, în martie, iar, la rîndul său, Stalin a dat asigurări că, împreună cu specialiştii săi, va stabili planuri, .adecvate, cei doi lideri au fost de acord ca la prima sesiune plenară să olere detalii în legătură cu situaţia fronturilor lor. Ei au exprimat, de asemenea, rezerve serioase în legătură cu Charles de Gaulle. Roosevelt l-a ridiculizat pe generalul francez, afirm ./ml despre el ea este un îngîmfat care s-a împopoţonat drept foana d'Arc, în timp ce Stalin, mai precaut, l-a etichetat drept „nerealist" şi „simplist". Obiecţiile fui Stalin faţa de pretenţiile lui de Gaulîe derivau mai ales din faptul ca în 1940 francezii nu luptaseră de loc, cit şi din imposibilitatea Franţei de a-şi _ aduce o contribuţie pe frontul de Vest. El a. subliniat insa ca in pofida acestui fapt, de-Gaulle îşi arătase „în 20

permanența" intenția de a-.ş i plasa trupe pe Rin. La riiulnl sân, Roosevelt a răspuns ea daea francezii ar urma sa aibă o zona de ocupație în Germania, mimai prin „bunăvointa" celorlalți aliați. Fără sa-si exprime consimțamintul, Stalin si Molotov an subliniat ca acesta ar fi „singurul motiv" pentru a acorda Franței o zona de ocupație.

Aparent, pentru a-l impresiona pe liderul sovietic ca el era cu adevărat independent de aliatul sau britanic şi gata sa acționeze ca arbitru la Conferința, Roosevelt i-a spus lui Stalin ea avea anumite dificultăți cu Marea Britanic. Englezii insistau sa ia zona de ocupație din Nord-Vest u l Germaniei, spre supărarea si enervarea preşedintelui american si, mai mult, doreau sa refacă Franța ca o mare putere capabilă să-şi plaseze 200 000 de soldați la frontiera de Est pentru o perioadă necesară in vederea creării unei armate britanice puternice. Roosevelt a comis o marc indiscreție menționind acest fapt, dar liderul sovietic i-a promis ca nu-l va dezvălui lui Churchil.l.

După acest schimb de vederi, Roosevelt si Stalin s-au pregătit sa se ducă spre principala sală de bal a palatului, unde era convenit ca la ora 5 p.m. sa înceapă prima sesiune plenara. Aici, reprezentanți ai S.U.A., Marii Britanii si Uniunii Sovietice s-au intîlnit în jurul unei mese rotunde, intr-o cameră de forma dreptunghiulara de 10 x 16.m, încălzita de un seminen, pentru a incepe discuțiile "istorice ce aveau să hotărască soarta omenirii pentru multa vreme *=

* Comunicatul final adoptat de Conferința consemna înțelegerea celor trei mari puteri asupra următoarelor probleme: infrîngerea Germaniei naziste, ocuparea si controlul exercitat asupra acesteia de către aliați, despăgubirile datorate de Germania; Conferința Națiunilor Unite; declarația privind Europa eliberata ; privind Polonia ; privind Iugoslavia ; conferința miniştrilor afacerilor externe; unitate in organizarea structurilor de pace, precum si in desfăşurarea războiului.

III': „ANUL ZERO AL ZONELOR DE INFLUENTĂ"

La propunerea lui Stalin, preşedinţia primei sesiuni a Conferinţei istorice a reprezentanţilor celor trei mari puteri a lost încredinţata lui F. Roosevelt, care a interzis accesul ziariştilor şi a permis numai unor reporteri in uniforma sa tacă fotografii.

Problemele militare aii concentrat toata atenţia. Staiin a cerut ca analiza situaţiei 'militare sa fie făcuta în primele sesiuni ale conferinţei, cerere pe care aliaţii săi occidentali au sprijinit-o cu căldură. Chiar in timpul acelei intîlniri, da,r şi in cele următoare, între statele •.majore militare si şefii de stat au lost discutate următoarele probleme: coordonarea ofensivelor pe Ironturile de Est şi Vest din Europa ; mijloacele prin care sa se împiedice transferarea trupelor germane.de pe un front pe altul; aprecieri privind puterea şi capacitatea de luptă ale duşmanului; puterea comparativă *a* aliaţilor pe uscat şi în aer, in slirşit, discuţii intre S. (J. A. şi U. R. S. S. privind -intrarea sovieticilor in războiul din Pacific.

_Aceste convorbiri n-au fost de excepţie şi. nici n.-au generat vreo controversa comparabilă eu cea care a emanat din discuţiile politice. •

O problema, de mare interes pentru _ -sovietici a fost ca aliaţii sa nu lase Germania să-şi transfere diviziile de pe frontul jtalfan în spre Est. Chtirchill, secondat de

onu jtalfan în
spre generalul american ,
Marsliall al premis în
aliaţii vor- face tot ce vor putea sa -i {intu... său că
pe germani în Italia, deşi amîndoi erau conştienţi
că nu va 22

fi posibil sa împiedice unele transferuri de trupe hitle-riste. \

în ce-i priveşte, aliații occidentali au cerut asigurări că sovieticii, la rînchil- lor, nu vor permite transferarea trupelor germane spre Vest, în timpul ofensivei de primăvară ce urma sa se declanşeze pe frontul vestic. Această problemă era importantă deoarece liderii militari presupuneau că dezghețul şi noroiul din martie şi aprilie vor încetini înaintarea sovietică dinspre Răsărit. Dacă armadele sovietice nu avansau in forță, presiunea asupra trupelor militare germane ar fi slăbit.

O alta problemă de interes pentru comandamentele militare occidentale, ca şi pentru Roosevelt şi Churehill, era stabilirea unei legaturi intre comandanții fronturilor armatelor aliate. Acest lucrn părea urgent de vreme ce fronturile tindeau să se apropie şi creştea posibilitatea u'nor încleştări între forțele -aliate. Totuşi, intrucit conducerea sovietică pentru problemele războiului era centralizată la Moscova şi toate deciziile treceau pe la Stalin, . şeful statului major al Armatei Roşii, generalul Alexe'i Antonov, nu'era in. s'tare sa abordeze această problemă şi nici Slalin nu putea să .dea un răspuns. Totuşi el a sugerat aliaților să stabilească' o linie de bombardament, ca un fel de despărțire , intre forțele lor. Aliații occidentali au respins-o ca fiind o restricție inutilă pentru acțiunile'-aviației. Deoarece Stalin nu le acorda generalilor săi .suficientă libertate de acțiune pentru a lua hotăririle necesare, a fost pur şi simplu imposibil să se ajungă la un acord asupra legăturii dintre comandanții, fronturilor militare.

în privjnța intrării sovieticilor în războiul _ împotriva Japoniei, -o problema discutată la Teheran în'noiembrie 1943 şi apoi, in 1944, la Moscova,- delegațiile militare sovietică şi americană au purtat tratative care au fost, deasemenea, limitate de incapacitatea generalului Antonov .şi a .colegilor -Săi de a aborda chestiuni strategice şi tactice sau de a ridica probleme, fără. a face referiri constante la Stalin.

Fiecare dintre cei trei lideri aliați au adus Ia Gonfe-, rință un fel de propriu de", valori şi slăbiciuni.. Fiecare avea propria sa imagine asupra lumii şi obiective majore

pe care spera sa le poala realiza in anii ce urmau dup; terminarea războiului. Dintre cei trei, probabil Roosevell dispunea de cele mai mari imputerniciri, dar si de cea mai puțin coerenta concepție a modului cum sa le utilizeze, în 1945 el era indiscutabil liderul celei mai puternice națiuni din lume. probabil cea mai. puternica de după Imperiul Roman, în timpul războiului, S.l'.A. a dezvoltat o capacitate productiva tara precedent in istorie, in stare sa hrănească, sa îmbrace şi sa transporte o armata proprie de 15 milioane de bărbați şi femei, in timp ce simultan îşi aproviziona aliații britanic, sovietic şi chinez, l zinele americane au produs ,37(> 000 de camioane, 14 700 de avioane, 7 000 de tancuri. 52 000 de jeepuri, II 000 de vagoane de măria şi 15 milioane de perechi de cizme numai pentru sovietici, S.L'.A. n-au suferit de pe urma bombardării oraşelor sale, nici de pe urma deplasării forțate a populației civile, practic nici un inconvenient care ar putea li comparat, pe de deasupra, cu daunele suterile de sovietici si englezi. S.î .A. si-au dezvoltat o pulere militară uriaşa: eficiente, bune antrenate şi bine echipate armata de uscat şi marina, ultima Iransformind Oceanul Pacilic intr-un lac american. De asemenea. S.L'.A. erau pe punctul de a perfecționa bomba atomica şi aveau 4,5 milioane militari in Europa.

IV. PERSONALITATEA ŞI FILOZOFIA POLITICĂ „A CELOR TREI MARI"

1. *Franklin Delano Roosevelt*

Mai mult decît Stalin, dar cel puțin la fel ca Chur-chill şi desigur, mai mult decit oricare alt preşedinte american din secolul al XX-lea, Roosevelt era cosmopolit prin experiență şi concepție, încă din tinerețe şi pînă la maturitate, el a călătorit anual în Anglia, Franța şi Germania, voiajuri care 1-au pus în contact cu clasele guvernante şi elitele sociale ale acestor țări. Chiar atunci cind nu călătorea, la Hyde Park, familia sa primea multe publicații străine, inform îndu-se în permanență' despre cultura şi viața internațională. El a primit o instrucție extensivă în limbi străine, atît acasă cit şi la şcoală. Postul său de ministru adjunct al marinei în timpul administrației Wilson a contribuit la consolidarea concepției sale internaționale. Ales de patru ori preşedinte, Roosevelt a demonstrat excepționale calități de lider, dînd poporului american speranță şi bunăstare, nemaivorbind de reforma din timpul Marii Depresiuni ; 1-a dus la victorie într-un mare război ; i-a inspirat simțul sacrificiului, al datoriei şi unității în vremuri de restrişte. El era un mare orator, probabil cel mai mare, dintre toți prese iuții din istoria Americii, şi a folosit mijloace radio în scop propagandistic mai bine decit oricare dintre contemporanii săi politici, în ciuda criticilor, programele sale interne şi externe s-au bucurat de sprijinul şi aprobarea vastei majorități a poporului american. Roosevelt era, de asemenea, plăcut, sigur de el, calm, vesel şi capabil de a inspira încredere şi alee-

- \, • *-^-

tiune. Ceeace

e lucrurile .. K. _. ,,,,,idgaz/na info: „„ ,a^e *impresia că* le ascultă. El avea cee; ce se numeşte inteligenţă practică, în pofida multor caii taţi, 'totuşi, Roosevelt era în unele privinţe foarte pros> pregătit pentru a se alătura aliaţilor săi în organizare păcii. El nu avea o viziune bine definită sau complex asupra lumii, deşi credea că S.U.A. trebuie să renur'0 ' tradiţia lor izolaţionistă şi să joace un rol global activ. El gîndea la o implicare internaţionalistă a S cvasi-Wilsoniană şi cvasi-Lodgeiană. Dacă al doilea r;

mondial a părut să-i dea dreptate lui Woodrow Wi .... aceasta se datoreşte mai ales faptului că Roosevelt *i* ţinut trează ideea că participarea americană la Lig| Naţiunilor ar fi- icel carecat războiul.

Roosevelt se considera un wilsonian realist, c conduce naţiunea într-o organiza*» •'-- tind ins« nr™--"

ista, un-amestec agrementat in mod generos de ceva poli-jca. Pentru Roosevelt, puterile Axei reprezentau adevâra-ele fo-rţe reacţionare ale lumii, în timp ce britanicii,, •eprezentaţi prin Churchill, erau, după părerea sa, pur şi ;implu demodaţi: Sovieticii' erau cruzi sj dezagreabili, clar adorabili, foarte asemănători boşilor politici americani. Axa. trebuia să fie infrînta, britanicii schimbaţi şi sovieticii modernizaţi. Odată împlinite aceste obiective şi', creată Organizaţia Naţiunilor" Unite, relaţiile internaţionale umane o sa funcţioneze armonios. Din nenorocire, aşa cum se.va vedea, preşedintele ştia foarte vag ce dorea pentru Polonia, ţările eliberate din Europa de Est, Germania şi China. '.

Pare evident că la Ialta starea fizica -a lui Roosevelt a avut un anume efect asupra capacităţii sale mentale. Sănătatea lui .începuse-să se-deterioreze din 1939 şi pe la vîrsta de. 60 ani inima i se .mărise in mod periculos. Arterele, lui se îngroşaseră ca la un om de 90 ani. în t impui- uit imului an al războiului' dormea între 12 şi 14 ore pe zi. Citeodată,- aşa cum se intimplase in Quebec, în septembrie 1944, a adormit in mijlocul unor convorbiri importante, în ianuarie 1945 arata groaznic şi abia reuşea să se semneze. Nu putea să se concentreze asupra unor documente lungi şi cu atît mai puţin sa se angajeze în negocieri tensionate. Howard Bruenn, un tinâr medic cardiolog de la Spitalul Naval Bettresda, a fost adus la Casă Alba sa investigheze starea lui Roosevelt şi a dat un diagnostic, apreciat de specialişti, corect: hipertensiune şi. insuficienţa cardiacă. Doze mari de digitalis (medicament

.-U..U1, cei care vâj

2. *Winslon Churchill*

Deşi reprezenta o naţiune slăbită din cauza celor proape şase ani de război, Winston " Churchilla a venit Ialta cu atuuri, puternice. Este vorba, in - primul rînd, de forţa morală ce o avea, întrucit comandase, in calitate de prim-ministru, o ţară care fusese cel mai mult angajata în

' . - ' . ' "2

,____u iini-o organizaţie internaţională, evfj nnd însă greşelile lui Wilson. Acesta din urmă fusesel prea idealist, dar concepţia lui. Roosevelt despre inter-j naţionalism avea o tentă net naţionalistă şi paternalistăj nu prea muţi diferită de cea susţinută de Henry Cabot| lodge după primulrăzboi mondial. Respiîigînd L/ga .Naţiuni-j lor a lui Wilson, Lodge sugerase că o organizaţie a aJi-i aţilor putea foarte bine menţine pacea ; cea mai eficientă, ligă era „liga existentă a. aliaţilor". Roosevelt avea credinţa că americanii, britanicii, sovieticii şi chinezii] — cei „patru poliţişti" — ar trebui să domine noua organi-^ zaţie în care S.U.A. să joace rolul de leadership moral.

Mai mult, Roosevelf credea că, deoarece U.R.S.S. va juca un rol puternic în afacerile europene postbelice, coopera-'. rea sovieto-europeană era esenţială pentru pacea mondială. Nimic nu trebuia permis să afecteze bunele reiaţi cu sovieticii. Totodată, el a sperat să nu pună capăt colonialismului, deşi planurile sale de a realiza aceasta erau

extrem de vagi şi prost definite.

în general, concepţia de viaţă a lui Rooseveli era un amestec compus din lecţii primite în *copilărie,* din opinii păstrate de *la Harvard,* din credinţa într-un creştinism convenţional şi din încrederea- într-o democraţie progre-

război. Mai mult, pentru o vreme fusese singurul opone - al tiraniei 'lui Hitler. El mai venise in Crimeea şi eu u puternic scepticism despre comunism si perspectivele c cooperare electiva ele lunga durata cu sovieticii. De cin îi cunoscuse, el a văzut în comunişti duşmanii liberlăţ, lor în care credea şi nimic clin ceea ce s-a intimplat îi perioada interbelica nu i-a schimbat ,părerea. Ca e.vponenj ele frunte al democraţiei parlamentare, el dispreţuia sul primarea exprimării libere, eliminarea personalităţile opoziţiei şi înlăturarea acelor indivizi care nu subscrj unei singure credinţe adevărate. Dorinţa lui ele a lauri alianţă cu sovieticii deriva numai elin simţul necesitat ele a se confrunta cu Hitler, cit şi din credinţa lui ca a puica salva în războiul împotriva celuilalt.

Viz-iunea mondiala a lui Churc/iill se baza pe convingere ca o singură putere, indiferent ele -ideologie, ar pute eiomina continentul european. Tot timpul "războiului el s-femut ca Uniunea Sovietic-a va pune piciorul în Europ occidentala, după infringerea Germaniei, şi a elaborat e strategie militară ele invadare a subconlinetului in spe ranţa interpunerii forţelor americano-britanice intre sovietici şi centrul puterii germane. De fapt, Cluircliil/ se temea ele ori ce naţiune potenţial dominatoare, în 1926, el nota în însemnările sale :„politica britanica elin ultimii 400 ele ani a fost aceea ele a se opune celei mai puternice ţari clin Europa, teşind împreuna cu alte state *o,* combinaţie destul ele puternica pentru a face faţa bolidului, î-ntr-o vreme aceasta a fost Spania, altădată imperiul francez apoi Germania". După al doilea *război* mondial'! primul ministru britanic avea sa le adauge listei şi pe L'nimica SovieJica. Nu trebuie sa credem ca Cliurcliill a refuzat sa neg-ocieze cu sovieticii. -Acestia (..„"^.Ka un Hitler, îi s-au lacul multe 'concesj. ,,, Europa ele Est. în general, el a crezul într-o pace anglo-americana care sa ţină in friu restul lumii, inclusiv -pe sovieticii. Churcliill şi-a imaginai o ordine mondială in care Marea Britanic şi Statele Unite sa impună valorile civilizaţiei occidentale şi o ordine mondiala cu o relativ mica independenta de Organizaţia Naţiunilor Unite.

Aşa cum rezulta elin însemnările contemporanilor ca şi *•2x*

jn studiile dedicate lui, ChurchiH avea calităţi perso-ale remarcabile *Gen* de mare curaj, el apărea deseori in aţa colaboratorilor săi ca unul care nu se temea de nici .in pericol în. timpul războiului, uneori riscîndu-şi inutil ,-jata. Nenumărate smt poveştile despre refuzul'-l ui ele a duce în adăpostul sau antiaerian in timpul atacurilor ansate deasupra Londrei ele faimoasele LuiUvaffe, despre 'zborurile lui îndrăzneţe de la o întîlnire militară la (alta şi sfidarea atacului unui submarin german in timp ce Ise afla pe mare. în tinereţe se expusese din plin pericolului în bătălii, fie militare fie politice, fiindcă el nu era un porumbel timid în dezbaterile parlamentare-Sigur, se pot face speculaţii cu privire la raţiunile comparta-mentului său. Poate că încerca, astfel, să compenseze fizicul, cu trupul endomorfic, pielea moale, feminină, stomacul proturberant şi molatec, muşchii slabi şi subţiri, în copilărie fusese molestat deseori din cauza atitudinii şi comportării agresive, deşi trupul său nu era pregătit pentru aşa ceva.

Curajos peste măsură, calitatea vizionară in conducere a primului ministru şi, îndeosebi, abilitatea de a folosi limbajul au rămas neegalate printre contemporani. Frazele lui au încîntat şi mobilizat in acelaşi timp, pe concetăţenii britanici : „n-am nimic de oferit elecît sînge, 'trudă, lacrimi şi sudoare" ; „vom lupta în Franţa, vom lupta pe mări şi oceane, vom, lupta cu tot mai mare încredere şi tot mai multă putere în aer, ne vom apăra insula cu orice preţ"; „in spatele nostru, spunea el, se adună un grup de state sfărîmate ş-i naţiuni zdrobite : cehii, polonezii, danezii, norvegienii, belgienii, olandezii — asupra, cărora va coborî o lungă noapte de barbarism,-nestrăbătută de vreo rază de speranţă dacă nu vom învinge, dar trebuie-să învingem şi o vom face". Ca unul care lucra cîte 6 pînă la 8 'ore pentru fiecare discurs de 40 de minute, inclusiv pentru cele aparent improvizate, ChurchiH îşi alegea cu mare grijă cuvintele, preferîndu-le pe cele mai penetrante, pe cele care aveau să impresioneze şi să meargă direct la inima auditoriului. Discursurile lui erau sintetice şi la obiect, iar cuvinte ca auster, sobru şi solid erau favoritele sale. Grija pentru detaliu şi capacitatea de a şj-I aminti sini trăsături întîlnite Ui

i

mulți .oameni *de stat* remarcabili, în unele privințe ui elev modest și cu deficiențe la cunoașterea clasicilor Churchill avea o memorie fotografică c^-l făcea capabil s reproducă pasaje întregi' din cărți și articole. Odată reprodus cuvînt cu cuvînt. un capitol intreg din „Istorij declinului și a căderii Imperiului Roman" de Edward G bbon. Cu alte prilejuri a recitat poeme pe care 1 învățase ca elev sau eseuri pe care le citise în tinereț însă, ceea ce poseda în cultură și elocință, îi lipsea î răbdare. După ce se dedica unei probleme și se familiariz. deplin cu ea, se plictisea și o abandona, apucîndu-se d< altceva. Obișnuia să-și scrie și să-și rescrie discursurile sau mesajele sale către Roosevelt și Stalin, ori declarațiile la conferințele diplomatice, făcînd comenta[1] rii succinte și categorice. Se entuziasma teribil de pro pria sa performanță și apoi se plictisea, refuzînd să maj asculte răspunsurile, în general, după ce' se desfășura! expunîndu-și părerile sale, nu mai re'ușea să participe îri continuare la discuții. Mai bun negociator decît Roosevelt la Ialta, el a fost totuși surprinzător de-prost pregătit. Volubil și emoționat la tratative, el a fost,, în același; timp, insuficient de convingător.

Totodată, Churchill suferea de crize de extremă depre-j siune, care tindeau să-l imobilizeze. Mulți oameni de, mare valoare, al căror comportament agresiv le permite săj se afirme cu strălucire în fața oponenților lor, își ii introvertesc ostilitatea îndată ce dușmanul este învins' sau problema rezolvată. Pentru Churchill rezultatul era „cîinele negru", așa cum singur își denumea deprimarea periodică. Generalul Șir Edmund Jronside, șeful statului-major imperial, spunea Churchill : „El este o creatură curioasă de inefabil și abis. Foarte dificil de abordat cînd este în abisurile lui". Generalul Șir Hastings L. Ismay, consilierul său militar, scria că „el este ori pe creasta valului, ori în copcă ; sau se împăuna sau se flagela ; ori într-o stare blîndă, ori într-o furie nebună ; cînd nu doarme profund este un vulcan. Nu există jumătăți de măsură în firea sa. Este un copil al naturii, cu stări la fel de capricioase ca și o zi de aprilie". Deși Churchill încerca să combată aceste stări depresive al căror început îl simțea întotdeauna clar, evitînd spi-30

ale, situații neplăcute și o companie indezirabilă, ușea numai cu greu acest lucru".
Un om de un egoism feroce, dorința lui Churchill de a iniția o conferință la nivel înalt cu aliații provenea din onvingerea lui că prezența sa este absolut obligatorie la ,rice Congres mondial ce se va organiza. „Sigur că sînt un goist, i-a spus el lui Clement Attlee. Unde ai ajunge 'dacă nu ai fi?". El avea concepția egoismului despre conducere : era responsabilitatea lui de a guverna masele de britanici, pe care niciodată nu i-a înțeles cu adevărat și de care nici nu i-a păsat prea mult, precum era responsabilitatea Marii Britanii de a continua să-și guverneze teritoriile sale coloniale. Niciodată, în timpul Confer rinței de la Ialta, Churchill nu a răspuns, cu atîta asprime, ca atunci cînd a crezut că președintele Roosevelt, prin propunerea planului de tutelă de către O.NJJ., a încercat să aducă atingere Imperiului Britanic. A fost o probă de furie la care Stalin a reacționat lovind satisfăcut cu palma peste genunchi. j

3. /os// *Vissarionovici Stalin* *

Spre deosebire de aliații săi occidentali, Stalin nu era un orator sau lider în sensul democratic al cuvîntului, ci reîncarnarea lui Ivan cel groaznic, un autocrat tiran și un despot intern care aspira și la hegemonia internațională. El vedea în sfîrșitul luptei împotriva Germaniei o ocazie de a începe, așa cum apreciază istoricul Robert C. Tucker, „externalizarea procesului de stalinizare" ca o șansă de a garanta securitatea totală a statului sovietic.
Stilul lui Stalin era acela al unui singuratic. El a fost și a rămas rupt de poporul rus. Accesibil, în spatele zidurilor Kremlinului, numai cîtorva dintre subordonații săi apropiați. Limba rusă pe care o varbea suferea de un accent caucazian. Vorbea rar, metodic și plicticos. Nu folosea radioul și mijloacele mass-mediei pentru a-și însufleți poporul, preferind, în schimb, să se adreseze grupurilor de înalți funcționari de partid și de stat, care-i aplicau politica fără să crîcnească. Scund și slab,

'S/'ffJ^'^Tsl^^."' *'W> aHr„i„du,

£^ că^nSV^ ^^T^^nd"1^^ai conducerii locale din republici. Acelaşi aparat
cu un omoare nu face sport™ dar^se' ^V""1.86 fnt<mplf ,Partid '.' permitea _lui Stalin să d ucă_ politica "externă
moaşă HA ere*e avusese o claie -H 'nj'mtare neatr*tiior săi apropiați să dea ordine conducătorilor arma-
urmâ cărnnfCsU-Vlrst? «e-împuținase rW^rJm?re *> frJ'' . securitătl!' $'.. miliției, precum şi altor reprezen-

fffTwĂ Sr F--
Sii'

;"rSe * problemo^s"<-arrlâ

că era o^npr."" Portret Psihologic al l„; c, ,-
l eu"lu"lial" ^ociaiisie europene n va asalta pentru a-i
"«s avid d '" 6Sen^ Paran F
Su&ereazâjere sPr'Jin material. Din această cauză trăia cu teroarea

țării prin .secția internațională a P.C.U.S., iar în |mpul războiului, i-a înlesnit să aibă un control perso-1 asupra operațiunilor militare.
Din patima aceasta a lui Stalin pentcu control personal derivat, de fapt, concepția sa despre lume, care i-a otivat ^acțiunile, în : timpul războiului şi la sfirşitul ii. El nuîrea o adîncă suspiciune şi teamă că marea masă comunității socialiste europene îl va asalta pentru a-i re sprijin material. Din această cauză trăia cu teroa..„ ribilă a activității revoluționare spontane a partidelor •omuniste cejdepindeau de P.C.U.S. şi Uniunea Sovietică, turnai dacă dovedeau disciplină, iar el putea exercita un ontrol sever, contribuia la succesul acestor partide •omuniste străine. Altfel-, încercuirea comunistă era pen-ru el la fel de periculoasă ca şi încercuirea capitalistă, pericol ce-1 preocupa şi pe care îl reamintea permanent oncetătenilor săi. Cîteodată, pentru a fi convingător, i dădea, silința să exagereze. Ceea ce dorea Stalin cel ai mult, atît pentru lumea occidentală, ca şi pentru acea ocialistă, era slăbirea tot mai mult a acestora

"
.... • • • • • • • • •

un'stva ••"'"'• '"'S*"rrior_mTM*»' *

aceste t pip,?/1!! '940' Sfal''n îşi nerfprîr"^' 11" CSL' 3iaim spera sa real'zeze dominația sovietică în
incît.elk ,. Şl işi edificase *anarli?"** 3Şa de mult |Mongolia $' Manciuria, zone de graniță cu Uniunia Sovi-

~ ^. 11 ι UI.

_.,„u^ puierea personală într-un asemene grad de complexitate astfel că nici puterea lu Hitler îi Germania nu-l egala. Pe la mijlocul şi sfîrşitu anilo '30, el a *realizat a doua* fază, de fapt (acţiune îr lanţ, care reprezenta dominaţia asupra partidului execu-tîndu-şi vechii colegi bolşevici, apoi executîndu-i pe executorii acestora şi, în continuare, în lanţ, executorii pe executori.

Distrugerea de către Stalin a partidului bolşevic a fost însoţit de crearea unui fel de secretariat personal, prin care îşi exercita voinţa în cadrul Comitetului Central. Acest *aparat* de comandă i-a permis lui Stalin şi subordo-

32

întregul Sahalin pentru a proteja acostările navale în imperiul său din Asia de Nord-Est. în plus, el spera să domine Correa şi să aibă graniţa cu Japonia, care era slăbită şi devenea ineficientă ca forţă navală, în China dorea o victorie comunistă, dar şi un colaborator supus, maleabil şi dependent, în timpul celei mai negre perioade a războiului, Stalin a cerut o sferă de influientă în iropa de Est, care includea Polonia, cu graniţa ei răsăriteană, mutată substanţial spre Vest. în sfîrşit, el dorea despăgubiri mari din partea Germaniei şi aştepta să l se alăture aliaţilor săi în a o demilitariza şi controla. Cea mai mare influientă a sa la Ialta rezulta din contri-

de c m , 3Se Pufere a personală f™ de Confro ffticăl

Dorea de asemenea_ să controleze insulele Kurile şi

armate sovietice. Majoritatea marilor bătălii de pe fr< tul de Est le punea în inferioritate pe cele din Vest, trupele sovietice au omprît mult mai mulți germani de aliații lor occidentali. Mai mult, Armata Roşie a ocu Polonia şi alte puncte importante în Europa de E c(

în acelaşi timp, forța lui .Stalin m> ^r° •'-Patru ani de ră?h~; —-1

V TREI MARI DIPLOMAŢII ŞI BALANŢA DE PUTERE

'- germani şi
iaponez puterile
sarac«e,

n că în timp ce" d" ."'~Lli înţelegerile de la Ialta sînt de fapt as.altul final al 3U pe margine j*rna e|0r trei mari diplomaţii — americană, engleză şi sovie-le fuseseră ^rlf-35'' 'că •"'"- iar rezultatele ei păstrează, de atunci, o mare

război ca o ni'iter"df-lară ~~ S.U.A. avea s ab|t(? emnificaţie geopolitică, deoarece simbolizează lupta ce

Precedent. 1 • fara orecerWt ^a iasa d e desfăşoară şi astăzi pentru viitorul"-

Europei. Principa-

ele probleme dezbătute şi care au constituit adevărate iurse de confruntări între aliaţi, au fost Germania şi Colonia, apreciate a fi , prima, cheia Europei occidenale, iar cea de-a doua, cheia Europei orientale. Acestea \or fi considerate cu adevărat „moştenirile grele ale altei", ce vor fi aduse mereu în discuţie şi analizate în)erioada postbelică. .Acestea, dar şi celelalte,, ce se regăsesc pe harta politică a lui stalin, şi -pentru care preşedintele Roosevelt bolnav şi premierul Churchill vor li acuzaţi post-Ialta că „au .trădat"' Europa răsăriteană, au fost, de fapt, in parte rezolvate în noiembrie 1943, la Conferinţa de la Teheran s,au în octombrie 1944, la Moscova. Majoritatea analiştilor susţin că la Teheran,, conducătorii americani şi englezi au oferit de fado Europa răsăriteană lui Stalin, subestimînd consecinţele acestei concesii.

Dacă a existat vreo înţelegere privind sferele din in-Muenţă, a fost vorba doar de o b.ucată de hirtie,,. pe care Churchill a scris renumitele „procentaje", în cadrul unei mtîlniri pe care a avut-o cu Stalin în octombrie 1944. El se dusese să se intîlnească cu liderul sovietic, preocupat, în primul rînd, de soarta Greciei şi urmărind să-şi afirme hotărîrea că. „Marea Britanie trebuie sa fie principala putere mediterană după război". 'Atunci într-o discuţie, care nu a avut caracter oficial, privind viitoarea

'usese alifia •••••"'i^di cinci țări Tn D ' 'F11^™
'"fluentă d> an ,naz'*ti'or, sov/et'icii' i rm ia' c»lb..Lira niciodata Pacea mondială. Sîntem hotărîți să de-
~ Marii R -t a Sută fată dp' in i mausă aibăRrmâm şi să desființăm toate forțele armate
l" Grecia germane, să
«MI •„ "i urecia pronorti'i ~ "uia c'' revenjjzolvăm definitiv Statui Major General german,
nriianii. care, în sovieticii şi 25°/J".•;„..!rau '"versate.
in r:-«-„:_ • IU 'a suta
^u , m . :..-.„, A„r.„:i-.,, cM„4..i */!„,•„.. ^.„„„..„i „„.,„„„ :„
^.^L,V_H t,i.^D%
occidentalii, i ria şi lugoslavia ele erau de '" Un ai multe ocazii, a reuşit să determine
50 la 50 renaşterea milita-smului german, să
Cu toate acestea, atit capturăm sau să distrugem întregul
Churchi pleda.t energic?' au obținut' .ațeria.l militar german, să suprimăm sau
~UJ' să controlăm ŞJ Roosevelt 'Id'ustria germană
care ar putea f'i utilizată pentru pro-
.-.f..^ i-uiopei El'b lajura'lui StaBucția de război, să. aplicăm
tuturor criminalilor de jtatea celor-trei mari mit' 6 e"' ce prevedMăzboi o pedeapsă promptă şi justă,.., sîntem hotărîți să
cratic7alesPHreSpedive Vor putea\ crl/^? * că
asigJacem in aşa fel incit să dispară Prin • î de ele insele"
partidul nazist, legis-_ diese de P|P ;_,„..
f « „crea instituții derrBația național-
socialistă,- organizațiile şi instituțiile ^ ^ _ ^ ^ _ ^
Japoniei: fn
a apitularea n„ j !! Ie awcuuuid.d ți cLonumiLd d
pupoiuuu gcn
a<ra8e aPo' Pe soviett necond|î'onată lentă național-socialistă şi
militaristă...".

ațional-socialiste, să eliberăm serviciile publice, viața şi economică a
poporului german de.orice influ-
Pină a se ajunge la o astfel de formulare au fost nece-
ona acea .de VP revenea periodic StaJin 6ra ° Problem|sare-timp şi răbdare în negocieri.
rjuiuj far p sovietică să fie stabil t î- ,ceru.se ca fronl stalin stia Precis ceea ce dorea să obțină, Churchill
de |a gre' \ Dinainte de concesiile f-3 * .''m'<a impejavea o .idee destul de clară a ceea ce voia, dar se temea
'ui r-ăzb ' ovs'<' încheiat de f?US' afU r'n 'ra'ahil l că susținerea prea directă a poziției britanice va pune în
stat. Era f mfond/a'-^i înaintea reîn lrş/tul Primul pericol relațiile viitoare anglo-sovietice, iar Roosevelt
Hitler eh' on a Pe care Stalin o V'_er" Po'or"ei cal rămînea nehotărît sau în orice caz, nu pe deplin coerent
război' monrT l "mfnle de izbucnirea cel ^ J" Secret C4 '" Parerile sale' Incoerența lui Roosevelt provenea în
Pentru 6' a OCLIPat acest t / al doilea! parte din incapacitatea sa de înțelegere ş-i respingere, de
au lucrat l ajuf,n£e 'a înțelegeri cele t u' l către el, a argumentelor oferite de grupurile ce făceau
capacitate D ' ne. ar şi dună ' 'nainte. dar i" d ^ '
aliat;/ 3r Sa vedem cum şi ce n ' oU lntrea&a lori din' neputința acestor grupuri de a-şi sintetiza "^^ d'P'oma(ii politica
părerile şi îl sfătuiau în
u reuSit să convină ' " " "' " " " "' anul 1944, precum
şi, în parte,

pr tvind

A- Poziţii contradicorii i

'«'np^usiul a(;t?; <rfeTMW ^,. ,.„.

nezdruncinat H* , _ U, dec ara(- solemn - u„Aalfa'

Şi de a face •'" " an nila militarismul s' ' "

cum m as a fel incit Germania s naz Smul

lor. De altfel, încă din 1943. Roosevelt, Churchill şi Stalin hotărîseră la Teheran ca tratamentul ;inamicului ior comun să fie aspru şi să i se ceară capitularea necondiţionată. La conferinţa miniştrilor de externe de la Moscova, din acelaşi an, Molotov ceruse despăgubiri mari şi, în termeni mai puţini bătăioşi, dezmembrarea Germaniei. Miniştri de externe abordaseră şi 'problema 'crimelor şi a criminalilor de război şi hotărîseră crearea Comisiei Consultative Europene al cărei scop era să hotărască procedeurile definitive după capitula-rea Germaniei. La Confecelel rinta de la Teheran, din noiembrie 1943, cei trei

au ueciarat solemn- H A ' cele i

german l s-a exprimat Stalin, „împărţirea triburilor germane", în nu mai poată

otarirea de f din timpul războiului au discutat împărţirea sau, aşa

ce toţi păreau să fie de acord că o anume formă de divizare se impunea, ei nu au ajuns la nici o

;" clară, .deşi au hotărît că în scopul •ocupări/,"¹'" „Germai '•urrtta să fie împărţită în-trei zone. A fost, de asemeni , amînată luarea de decizii, ferme privind despăgubirile,) problemă de mare interes pentru sovietici. .

Protocolul Conferinţei de la Teheran consemnează ast i] .convorbirile : -

„Stalin : Ce propuneri'există în legătură cu acesta ? Roosevelt : Dezmembrarea Germaniei. Churcbill : Eu sînt pentru dezmembrarea Germaniei. Dar . dori să reflectăm asupra problemei referitoare la dezmer brarea Prusiei. Sînt pentru despărţirea de Germania Bavariei şi a altor provincii.

Roosevelt .-Pentru a stimula discuţia na castra în aceast problemă aş dori să expun planul de dezmembrare a Gerrm niei..în cinci state, conceput de mine personal, in urmă 'c două luni".

Planul preşedintelui S.U.A. preconiza ca în locul Ger maniei să fie create cinci mici st-ate : Prusia, Hanovra ş Saxonia, provincia Hessen şi regiunile situate la sud de fluviul Rhin şi, în sfîrşit, Bavaria, Baden şr Wu'rtenberg.

Ch'Urchilf a expus varianta sa de dezmembrare a Germaniei, în cîteva state separate, variantă ce prevedea includerea provinciilor de sud ale Prusiei în „Confederaţia dunăreană".

Stalin a obiectat împotriva planului lui Churchill, după care a declarat că „planul Roosevelt privind slăbirea Germaniei poate fi examinat", deşi a avut faţă de el o atitudine sceptică. Preşedintele Roosevelt s-a pronunţat la rîndul său penru dezmembrare, propunînd însărcinarea celor trei miniştri de e.xterne cu elaborarea planului unei proceduri corespunzătoare. La următoarea şedinţă, şefii de delegaţii au aprobat propunerile celor trei mjniş-tri de 'externe privind crearea unei comisii speciale din care să facă parte reprezentanţi ai S.U.A., Anglia şi U.R.S.S. pentru a studia această problemă.

între Conferinţa de la Teheran şi vara lui 1944, S.U.A. au participat la trei iniţiative privind viitorul Germa-' nici postbelice. La Londra, ambasadorul S.U.A., John G. VVinant şi cnsilierii săi George F.-Kennan, Philip Mosely şi E. F.

atie în Germania. Deşi preşedintele Roosevelt prefera ca ona americană să iie în Nord-Vestul Germaniei, planul laborat de Comisie şi acceptat, în cele din urmă, de i.U.A. la l Mai 1944, propunea o împărţire în care U.R.S.S rimea sectorul de Est, britanicii cel de Nord-Vest şi ^.U.A. Sud-Vestul'. Comisia Consultaivă Europeană a prezen-

în primăvara lui 1944, la întîlnirea şefilor de stat major *de* \a Washington, generalul Dwight D. Eisenhower i-a'u fost date indicaţii privind' o poziţie atit de. dură, cit şi indulgentă faţă de problema germană. Eisenhower şi armatele sale urmau să treacă ia înlocuirea totală şi la arestarea naziştilor ce deţineau poziti decizionale. Li s-a ordonat, totuşi, să ^păstreze sistemul administrativ german, să menţină industria ei şi să refacă producţia agricolă în încercarea de a'face această 4ară să se spri-jine, pe cit posibil, pe forţele proprii. Aceste indicaţii au fost în cele-din u.rmă incorporate . într-un '„îndreptar pentru guvernarea militară a Germaniei".

între timp, Departamentul de Stat a început să-şi'pre-gătească propriile sale planuri pentru Germania postbelică. Urmînd sfaturile lui Mosely şi Leo Pasvolsky, un economist care i-a servit drept consilier secretarului de Stat Cordell Huli, s-a aprobat un program modern. Planul Departamentului de Stat se pronunţa pentru zone de ocupaţie, dar se opunea împărţirii şi măsurilor aspre -în problemele economice. Declaraţia sa asupra politici econo-mice, elaborată de Pasvolsky şi adjunctul secretarului d? Stat, Dean G. Acheson, recomanda controlul aliaţilor şi reducerea puterii economice germane mai degrabă decît rapida reintegrare a Germaniei in economia mondială

Penrose, şi-au adus contribuţia la lucrările Comisiei Consultative Europene, ce definea zonele de ocu-op oo

un a act/j "•'ve| ne/aj

11 Prieten ^icT^1'1"' Henrv Moro "L0'X'er Wh „ț /^/ntelufS

S-^<p^r

^ ^ ^ ^ intre

'&'.-'»*

?

înființat un comitet special la finanțe pentru a pune la jnct detaliile. •

Distrugerea Ruhrului?

La rîndul său, preşedintele Roosevelt a numit un comitet • jnisterial compus din Morgenthau, Huli şi ministrul apa rii, Henry L. Stimson, pentru a stabili tratamentul ce Irrna să fj'e aplicat Germaniei. Insistînd ca Germania să dezmembrată, demilitarizată şi dezindustrializată,

fhuroPa, *în* august 'mane/ -n Vo *iai* de "Pla nn

ane/are jn Fran/ ' penfru 'nsnerf Secre'arului irlfpunea el *a* - refermdu-se la poporul german şi plănuia să sântele |U(- w',!a oc"pafâ. După r ' ATa ararijamenfelorlacă Să se sa(ure- E1 a recomandat totala distrugere a ale DeparfamenU,/, ' H \ Cit * Propunernp°T "thau- 'a >n |Ruhruiui' • propunînd ca inginerii, militari să se ducă „în rea m,Vitară a G' "' de S'aU/ fndren^r î de reconc,u'l| toate Llzinele metalurgice,

^^ ^

K''îî!'.că dacaer^'^Drc- .._.,..„_..._„- leschidă in toate fabricile chimice, în

. c/neva nu *"se'* ^^a^enl."^'!^ |lucrare a gazului... să pună dinamitări Convins, ca dacî 'e'' ai europeană. să deschidă„ *""* ace|u/as in r" Penlr" de neden/n ' adoPacea Pă- Sa inunde şi să dinamiteze". La sugestia guverna ltoate minele de cărbune- * lucn,-. « in toate întreprinderile de pre-*tar"* unor

Planul elaborat de Comitetul Departamentului de finanțe, 'conceput in cea mai mare parte de White, reflecta fidel concepțiile lui Morgenthau. El prevedea demilitarizarea, restructurarea şi reeducarea societății germane, împărți-

Slrese&'ndeau SȘ',-.Whyte-au

a provoca un nou război. Planul includea, de asemenea, o prevedere pentru distrugerea Ruhru.luj. în. schimb, nu prevedea despăgubiri mari, ci numai confiscarea bunurilor germane din afara țării, folosirea muncii forțate şi •transferarea . resurselor din teritoriul german.

în problema despăgubirilor şi a Ruhrului, Morgenthau a intrat 'în conflict cu White. Acesta din urmă, din cauza admirației sale deschise pentru Uniunea Sovietică, fără să mai vorbim de acuzațiile ulterioare, sprijinite de dovezi concrete, că a furnizat secrete sovieticilor, credea că întrucît ruşii pretindeau despăgubiri uriaşe era imprudent să distrugă in totalitate Ruhrul. în orice caz, White n-a avut nici o problemă cînd a susținut împărțirea şi impunerea măsurilor drastice, dar a jntrat în conflict cu

.

P'an

genfhau

superiorii săi în privința Ruhrului. „Ce vor face aliații cu

cei 18 milioane de germani care vor fi concediaţi ?" — a întrebat el. Morgenthau i-a răspuns că o autoritate internaţională a Văii Tennessee, formată din germani, ar putea lucra la proiecte în întreaga lume.

La 4 septembrie, ministru de finanţe a dat un dineu în casa lui, la care au fost .invitaţi White, ca şi St im son şi John J. McCloy de la.Departamentul de Război, cu scopul de a le dezvălui „opera" comitetului său. La această întîlnire şi la reuniunea de a doua zi cu .alţi membri din guvern ai grupului care se ocupa de Germania, Stimson a atact pianul lui Morgenthau în termenii cei mai vigurosi. în privinţa Ruhrului, punctul forte al planului făcut la finanţare, ministrul de război a spus că el ar putea sa conceapă tratarea -altfel a folosirii greşite de către Germania a producţiei Ruhrului prin sisteme înţelepte de control sau administraţie, ori chiar prin transferări de proprietăţi către alte naţiuni. „Dar, — .a spus el — eu nu pot să concep să transformăm un asemenea clar al naturii într-un munte de praf".

Pentru Stimson, ca şi pentru mulţi istorici, Morgenthau părea că astfel îşi manifesta repulsia faţă de .tirania lui Hitler. Oricare ar fi fost motivele -secretului trezoreriei' americane, fie bazate pe ura lui pentru germani izvorîtă din moştenirea sa evreiască, ori pe binecunoscuta lui încredere în agrarianismul de tjp jeffersonian, planul său pare răzbunător şi fără vreun merit în promovarea stabilităţii europene.

în pofida protestelor lui Stimson, Morgenthau a atras atenţia preşedintelui Roosevelt, care- a părut, cel puţin pentru o vreme, că-l acceptă. Deosebit de impresionat de argumentele finanţelor împotriva tezei că-Europa, ca un tot, avea nevoie de o Germanie industrială puternică şi de sugesjia că o Germanie slăbită ar avea un efect salutar pentru britanici în căutare de pieţe după sfîrşitul războiului, pentru cărbune'le şi -oţelul lor, preşedintele I-a invitat pe Morgenthau să participe la Conferinţa din Quebec, de la mijlocul" lunii septembrie. Roosevelt a aprobat, de asemenea, din toată inima, propunerea lui Morgenthau de a deposeda Germania de simbolurile sale marţiafe -paradele si uniformele militare — deşi, in privinţa aces-, tora din urmă, se ridica o problemă deosebită şi, anume,'

că Circa 5 milioape^d-e- germani nu .aveau nimic altceva de purtat clecit uniformele ior. Că Morgen.thau a-fost'-capabil în Quebec să obțină aprobarea lui Churchill pentru planul finanțelor, aceasta sa datorat mai puțin puterii sale ele convingere şi mai mult negociatorilot americani--«in fo losirea, .interesului britanicilor intr-un nou[1] acord „Lend-Lease" * ' , -•

* Termenul „lend-lease" desemnează sistemul aplicat in anii celui de-al doilea război mondial privind' acordarea de către - S.U.A. de împrumuturi sau închirierea de tehnică militară, arme, muniții, echipament, materii prime strategice,alimente etc. țărilor- participante la coaliția antihitleristă.

Statele care au primit ajutor pe această bază, au semnat cu S.U.A. acorduri bilaterale, in care se prevedea ca materialele — distruse, pierdute sau consumate în timpul războiului — să nu fie plătite după încheierea acestuia. Materialele utile consumului cetățenesc râmase neafectate urmau .să 1 ie plătite total sau parțial in baza unor credite americane pe termen lung, iar S.U.A. puteau cere retrocedarea materialelor militare.

Legea privind „lend-lease" a fost adoptată, de Congresul Statelor Unite -1a II martie 1941. în total; 42 de state au beneficiat de acest acord. Cu Uniunea Sovietică un astfel de acord a fost semnat la II "iunie 1942, dar în realitate livrările începuseră in noiembrie 194h . -

Cheltuielile S.U.A. pentru realizarea acestei inițiative din pe rioada 11 martie 1941 pină la 1 august. 1945 au fost de peste 46 miliarde de dolari, reprezentind circa 13 la sută din cheltuielile militare ale țării. Impreriului britanic i-au revenit circa 30,2 miliarde dolari, U.R.S.S-.' — 9,8 miliarde. Franței — 1,4 miliarde. Chinei — 631- milioane, țărilor lat ino-americane — 421 milioane, altor țări — 424 milioane dolari. La rindul .lor, SUA au primit, sub. forma „reversului lend-lease", rnărf.u.ri deficitare din alte țări, în valoare de aproape 7,4 miliarde .de dolari. Numai din U.R.S.S., declară Ministrul Comerțului Exterior al Sta-telor Unite, s-au livrat 300.000 de tone minereu de crom, 32.000' tone de minereu de mangan, aur, blănuri, o mare cantitate de alte tipuri de materii prime valoroase. . . - •

In Uniunea' Sovietică se recunoaşte că ajutorul acordat de statele occidentale, prin armament si diferite .materiale, a 'jucat un rol pozitiv in obținerea victoriei asupra Germaniei fasciste si -a sateliților-acesteia.

Potrivit informațiilor oficiale americane, pînă la sfirşitul lunii septembrie 1945, SUA au trimis Uniunii Sovietice 14 795 avioane, 7.056 tancuri, 8.218 tunuri antiaeriene, 131.600 mitraliere. Raportat la producția sovietică, livrările americane de aceste tipuri de tehnică au "costituit : in domeniul aviației — 12,5 la sută, al tancurilor 51' instalațiilor mobile de artilerie — 6,7 la sută şi al artileriei — 1,6 la sută: ' . . . . ' •

Trebuie spus că,, în afară de armament, U.R.S.S. a primit din

Cînd, în seara zilei de 13 septembrie, Morgenthau şi-a prezentat pentru .prima oară concepţiile, Churchill Ua atacat în limbajul său cel mai vitriolic, decla'rînd că ceea ce propunea secretarul, fie că ştia sau nu, era „să inlăhţuiască Anglia de un cadavru", Churchill, i-a spus Morgenthau mai tirziu lui Stimson, „era chiar mai furios clecît tine, Harry". în ziua următoare, totuşi, primul ministru a apărut cu o mină total schimbată, fapt pe care White, aflat şi el în Quebec, 1-a atribuit unei înţelegeri prin care Statele Unite îi dădeau lui Churchill asigurări pentru faza a doua a „Lend-Leasului", în schimbul acord'u-. lui său pentru planul german al finanţelor.

Faza a doua a „Lend-Leasului" era-programul prin care Marea Britanie urma să primească ajutor în perioada dintre infringerea Germaniei si terminarea războiului împotriva Japoniei. Memorandumul pe care Churchill şi Roosevelt 1-au semnat la 15 septembrie 1944 a întărit Planul Morgenthau. Printre altele, documentul afirmă că „programul pentru eliminarea industriilor de război din Ruhr şi Saar urmă reşte conversiunea Germaniei într-o ţară fundamental agri colă şi pastorală prin caracter". i

Ministrul de externe britanic, Anthony Eden, care a sosit în Quebec in ziua în care memorandumul a fost sem-' nat, s-a supărat foarte tare din cauza tratamentului economic de perspectivă destinat Germaniei şi i-a reproşat lui Churchill că „avem o mulţufne de lucruri în curs de elaborare la Londra care sînt cu totul diferite. La aceasta Churchill a răspuns printr-un atac nemilos la adresa ministrului său de externe, ceea ce 1-a pus pe Eden în imposibilitatea de a mai acţiona pentru restul conferinţei.

S.U.A., in .baza acestui acord, autovehicule, tractoare, locomotive, vagoane, nave, motociclete, alimente şi alte mărfuri.

în ce priveşte deconturile, după încheierea războiului, S.U.A. au cerut U.R.S.S. cu titlu de plată suma de 1,3 miliarde dolari. La tratativele din -1947—1948, 1951 — 1952 şi 1960 consacrate acestei probleme, părţile nu au putut ajunge la un acord privind suma totală a compensaţiei, în timpul negocierilor din 1972 s-a" semnat-un' acord' referitor la reglementarea pretenţiilor în valoare de 722 milioane dolari. Plăţile au fost legate de acordarea clau-zei naţiunii celei mai favorizate Uniunii Sovietice în comerţul cu S.U.A., aşa incit problema rămine deschisă. .

intr-adevăr, britanicii aveau alte planuri în lucru privind Germania, unele dintre ele foarte interesante pentru ceea ce prevedeau în sfera relațiilor sovieto-occidentale. Cei care elaborau politica britanică. credeau, în mod corect, că viitoarea fricțiune anglo-sovietică se va dezvolta mai puțin datorita deosebirilor ideologice, deşi acestea erau evident considerabile, şi îşi aveau originea mai mult în dezacordurile asupra tratamentului Germaniei postbelice, în momentul celei de-a doua Conferințe din Quebec, autoritățile britanice acționau pornind de la presupunerea că sovieticii doreau „cele mai drastice măsuri pentru menținerea Germaniei într-o permanenta stare de slăbiciune". Obiectivele lor constau în completa dezmembrare a Germaniei, folosirea fortei de muncă şi a bunurilor germane pentru refacerea economiei Uniunii Sovietice. Testul final pe care sovieticii l-au folosit, izvcTrind din suspiciunile lor naturale față" de vest, 1-a reprezentat atitudinea adoptată de britanici şi americani fată de Germania. Cu alte cuvinte, cooperarea sovieto-occidentală avea să depindă în mare măsură de politica vestului fată de Germania.

D. Germania şi blocul militar occidental

Dacă acesta era punctul .de vedere oficial, atunci, jn nici un caz, nu trebuia considerat singurul pus la cale în Anglia. Pe la sfîrşitul verii anului 1944, şefii de stat major şi grupul comun al ministrului de război şi al Foreign Office-ului, cunoscut ca „Planificatorii postosti-litâților", prevedeau că Uniunea Sovietică va deveni un adversar potențial şi vorbeau deschis despre formarea unui b.loc vest-european care sa se contrapună sovieticilor. Germania sau o parte a acesteia urma să fie încorporată în acest grup occidental, pe considerentul că a ced i resur-.sele. Germaniei unei puteri ostile înseamnă a aduce prejudicii securității. Insulelor Britanice. Dacă blocul occidental urma să- folosească el însuşi aceste resurse germane, atunci nu mai avea nici un sens sa fie apliu-ată propunerea înaintată de Morgenthau.

Din acest plan, pentru constituirea unui bloc ve.-••:-

european, s-a născut ideea privind împărțirea Germaniei. Planificatorii postostilității au venit cu argumentul potrivit căruia capacitatea necesară pentru a se opune Uniunii Sovietice ostile n-ar trebui să provină dintr-o Germanie unită. Pe de altă parte, ei au afirmat „am putea spera să adunăm părți dintr-o Germanie dezmembrată într-un grup nprd-vest european, întărind astfel acest grup şi mărind profunzimea apărării noastre".

Spre sfîrşitul verii , lui 1944, autoritățile britanice erau, aşadar, serios interesate în împărțirea Germaniei ca un mijloc de a menține resursele acesteia în interesul unei viitoare alianțe occidentale.

Şeful Marelui Stat Major al Marii Britanii, Alan Brook. nota în jurnalul său : „Să dezmembrăm oare Germania sau treptat să o transformăm- într-un aliat pentru ca, peste 20 de ani, să dăm o ripostă pericolul, ce provine din partea ruşilor şi care există deja în prezent ? Eu am propus a doua variantă şi am .fost convins că de acum înainte noi trebuie să privim Germania din cu totul alt punct de vedere".

Un anumit grad de dualism a caracterizat politica britanică pînă.la Conferința de la Ialta ; adică două şcoli de gîndire se întreceau în a-ş i face loc in cercurile oficiale britanice şi poziția engleză a pendulat în mare măsură potrivit celui mai mare avantaj care, aparent, ar fi'putut fi obținut-în relațiile cu sovieticii. .

în toamna anului 1944, delegații sovietici din Comisia Consultativă Europeană păreau să se fi îndepărtat de poziția lor asupra împărțirii Germaniei, adoptată la Teheran, înclinînd în favoarea tratării acesteia ca o singură națiune. Dacă Sovieticii vedeau într-o Germanie unită un 'aliat împotriva Marii Britanii, britanicii îşi dădeau seama de realul avantaj al împărțirii acesteia.

însuşi Churchill era, probabil, pentru ambele variante, în discuțiile sale cu Stalin, de ia mijlocul lui octombrie 1944, el i-a relatat gazdei sale sovietice detalii ale planului Morgenthau, şi 1-a susținut, cu căldură. El şi Stalin păreau să fie de acord că era necesară o pace aspră şi că se impunea o anumită formă de împărțire. Reflectînd pe marginea micii diferențe de opinie intre liderul sovietic şi el însuşi, Churchill a spus că „a fost păcat că

atunci cînd Dumnezeu a creat lumea nu i-a consultat şi pe ei". ' •

în decembrie se par.e că relaţiile sale.cu Eden au' devenit amicale şi împărtăşeau idei comune cu privire la faptul că o dezindustrializare şi o împărţire draconică a Germaniei ar fi nepractice şi nerentabile, avînd efect de bumerang.

De fapt, memorandumul din Quebec, pe care Churchill îl semnase, nu-l situa obligatoriu de partea adepţilor împărţirii Germaniei, din moment ce documentul nu specifica nimic despre modul în care această ţară urma să fie ,.divizată .sau măcar ce teritoriu urma să piardă. Aceasta l;i-a permis primului ministru să se opună la Ialta unui jrangajament- în problema dezmembrării Germaniei, asupra ʳcăreia din întîmplare, poziţia sovietică pare să se fi clarificat. Deşi Roosevelt şi Churchill, împreună cu delegaţiile lor, discutaseră tratamentul Germaniei în multe privinle, trei probleme rămăseseră totuşi nerezolvate : dezindustrializarea, despăgubirile şi împărţirea în scopul ocupaţiei. Este foarte important de analizat aceste probleme dinîr-o perspectivă corectă. Aşa cum au demonstrat evenimentele post-Quebec, era posibil de întrevăzut o Germanie fundamental agricolă şi care să fie, de asemenea, parţial industrială. Roosevelt încă nu ştia ce dorea să facă cu Germania, deoarece citeva evenimente, imediat după Quebec, îl îndepărtaseră de certitudinea propunerii iui Morgenthau. Dorinţa sovieticilor pentru- despăgubiri din producţia curentă, combinată cu consimţămîntul lui Churchill pentru dezindustrializare, reprezenta un cuplu de infiuenenţe asupra preşedintelui S.(J.A., ca şi presiunea politică ce începuse să se manifeste pe măsură ce în presă apăreau tot mai multe articole despre un posibil tratament cartagenian la adresa Germaniei. La începutul lui octom brie, preşedintele a recunoscut că Morgenthau „se fripsese". Pînă la alegeri (care au loc în a treia săptămînă a lunii, noiembrie^, Roosevelt a abandonat definitiv pJanul finanţelor în favoarea amînării discutării lui.

Morgenthau, care la vremea areea privea cu bunăvoinţă Uniunea Sovietică, nu şi-a putut ascunde dezamăgirea, convins fiind că prin dezindustrializarea şi împărţirea Germaniei vor cîştiga adepţi şi pe oamenii influenţi de la

Kremlin. Morgenthau credea că dacă Stalin cunoştea că S.U. A. erau în favoarea .unor măsuri aspre, „el ar f j acţionat mult mai "bine". De aceea, 1-a îndemnat pe Roose-velt să-1 trimită în Uniunea Sovietică pentru a-i explica personal lui Stalin planul său, crezind că ambasadorul american Averell Harriman era mai puţin credibil. „Harri-man nu poate face asta — .i-a spus Morgenthau lui Roose-velt. Mă descurc foarte bine cu sovieticii şi poţi să controlezi dacă fac lucrul ăsta cu Stalin sau nu", în timp ce Morgenthau trăgea sforile să plece în Uniunea Sovie-tică, Harry Hopkins j-a mărturisit ministrului finanţelor că el ar dori să meargă în Germania după război, ca „omul forte", care să conducă ţara, mai ales economia. El a subliniat că s-ar fi plictisit la Washington cu oricare altă slujbă.

Ceea ce Morgenthau nu ştia în toamna anului 1944 era că sovieticii deveniseră mai puţin entuziasmaţi în privinţa dezindustrjalîzării Germaniei decît credea el. într--adevăr, chiar înainte de Conferinţa de la Ialta corespondentul agenţiei sovietice de presă TASS i-a împărtăşit că Germania ar trebui să aibă „o industrie pe scară largă", dar sub un sistem de control-guvernamental şi suprave^ gheată de aliaţi.

Cind a fost convenită Conferinţa de)a Ialta, preşedintele Roosevelt şi-a exprimat dorinţa ca discuţiile să se concentreze numai asupra a două probleme privitoare la Germania : 1) aprobarea finală *a* zonelor.de ocupaţie şi 2) participarea franceză la ocupaţie şi maşinăria de control aliată.

Stalin dorea'să discute împărţirea, şi despăgubirile, cu accent pe cea de-a doua problemă, în timp-ce Churchill era în favoarea agendej limitate propuse de Roosevelt.

în documentele aflate în, arhivele secrete ale M.A.E. ai Marii Britanii se află memorialul' lui ChurchiH adresat lui Eden, pe cînd se pregătea pentru Conferinţa de la. Ialta, în care se spune : „Ne nTai revine sarcina de a soluţiona problemele practice ale împărţirii Germaniei, de a vedea ce atitudine să adoptăm faţă de industria din-Ruhri şi Saar etc. Este posibil ca aceste probleme să fie evo-! cate la apropiata noastră consfătuire, dar eu mă 'îndoiescş că în cadrul acesteia se va ajunge ia o oarecare rezolvare'

definitivă. Nimeni nu poate spune în prezent care va fi situația în Europa cum vor evolua relațiile dintre marile puteri.. De aceea este judicios, pe cît posibil, să nu adoptăm o soluție definitivă atîta vreme cît nu vor fi cunoscuți toți factorii şi toate forțele care se vor manifesta la un moment dat".

La 5 februarie, in cadrul celei de-a doua şedințe plenare a Conferinței de la Ialta, cei trei lideri au abordat aceste probleme direct.

E. *Acceptarea Franței in strategia postbelică*

Problema participării franceze la ocuparea Germaniei fusese ridicată Ia începutul toamnei lui 1944, cînd generalul Charles de Gaulle a început să insiste ca Franța, care fusese eliberată în august sau septembrie, să fie inclusă nu numai la procesul ocupării, ci şi la toate deciziile majore luate de aliați în această problemă, în ianuarie, de Gaulle a cerut ca Franța să participe la programata Conferință a marilor puteri, bazîndu-şi cererea pe ideea că altfel Franța nu s-ar putea considera legată de acordurile la care s-ar ajunge cu acest prilej. Preşedintele Roos'evelt, sfătuit de Departementul de Stat, a sprijinit cu căldură ideea unei zone de ocupație franceză, dar nu a vrut ca de Gaulle să vină la Ialta. Deşi nu. era în favoarea implicării Franței la Conferință, Churchill a sprijinit cu putere poziția Franței.

La a doua. şedință plenară, Churchill a expus lui StaUn şi Roosevelt raționamentul său. El a subliniat că Franța va fi necesară ca. o stavilă împotriva Germaniei, scăpîndu-i astfel pe britanici de singura lor responsabilitate postbelică de a limita puterea germană, condiție necesară, deoarece S.U.A. nu aveau de gînd să rămînă în Europa foarte mult tip după război, probabil nu mai mult de doi
* ani. Un puternic aliat francez, cu o armată mare, urma să J joace un rol important pentru Marea Britanie, similar cu
| • acela pe care polonezii îl vor juca pentru U.R.S.S.
j Stalin nu s-a arătat cine ştie ce impresionat de rațio-
' namentul lui Churchill, la fel cum se întimplase şi în decembrie, cînd de Gaulle îl vizitase la Moscova. Că

Franța contribuise foarte puțin la cîștigarea războiului și- colaborase cu inamicul erau fapte pe care deliberările celor „trei mari" nu le puteau șterge. Comisia de control — considera Stalin — trebuia să rămînă jn mîinile acelor puteri care meritau să exercite controlul în virtutea sacrificiilor făcute în timpul războiului/ Dacă Franței i se dădea dreptul de a participa, multe alte națiuni vor cere acest lucru, afirma Stalin. La aceasta, Churchill a răspuns cu o remarcă ce trebuie să-1 fi durut mult pe Stalin. Făcîrid o referire, directă la pactul sovieticilor cu Hitler în august 1939, el a spus că fiecare națiune .„avusese dificultățile ei la începutul războiului și făcuse greșeli".

Cei trei lideri au căzut de acord la această sesiune ca Franța să aibă o zonă de ocupație delimitată de- cele Vestice, dar atît Roosevelt, cît și Stalin s-au opus admiterii Franței în Comisia de Control. Astfel, ei au hotărît, așa cum au procedat la majoritatea problemelor de substanță și complicate ale conferinței, .să lase această chestiune pe seama miniștrilor de externe, pentru a fi studiată mai tîrziu.

La întîlnirea miniștrilor de- externe,ce s-a ținut la sediul lui Molotov, la 7 februarie, Eden a insistat că Franța nu va accepta o zonă de ocupație fără-participarea la Comisia de Control și nici nu ar trebui să o facă. în fața eforturilor lui Molotov și a secretarului de stat St-ettinius de a plasa problema Comisiei Consultative Euro pene și de a o amina astfel, Eden a ridicat obiecții viguroase, în consecință, miniștrii de externe nu au con venit asupra nici unei recomandări pentru următoarea se siune plenară. '

Participarea Franței a rămas controversată pînă aproape de sîîrșitul Conferinței. Ea și-a găsit rezolvarea numai după ce președintele Roosevelt și-a schimbat poziția și a început să o sprijine cu fermitate pe cea britanică. La 9 februarie, britanicii și-au exprimat dorința ca Franța să se alăture Declarației asupra Europei Eliberate, poziție pe care S.U.A., au sprijinit-o a doua zi în cadrul unei alte reuniuni a miniștrilor de externe. De asemenea, la 10 februarie, Harriman i-a transmis lui Stalin că Roosevelt . se va alătura poziției Angliei în privința exercitării

controlului din moment ce nu vedea o altă modalitate de a i se da Franţei o zonă de ocupaţie, fără a-i acorda şi dreptul de a-şi spune părerea în această operaţiune. Roos-velt era convins că acest lucru va determina Franţa să accepte Declaraţia asupra Europei Eliberate. Stalin a înţeles că preşedintele american şi primul ministru britanic îşi coordonaseră strategiile şi- s-a gîndit să cedeze în această problemă, pe care o considera relativ de mică importanţă. Liderul sovietic s-a grăbit chiar să anunţe convergenţa poziţiei sale cu aceea a preşedintelui Roose-velt.

F.împărţirea Germaniei

Mult mai important pentru Stalin era problema împărţirii Germaniei. Cît de mult ştia el despre planurile anglo-americane în privinţa Germaniei nu ne este prea clar. Dar, Molotov le-a *spus* lui Eden şi Stettinius la un'prînz de lucru al miniştrilor de externe, la 5 februarie, că sovieticii credeau ca aliaţii occidentali au ajuns „considerabil mult mai departe decît sovieticii... în această problemă", sugerînd, probabil, că sovieticii, prin Churchill,' primiseră informaţii despre planul Morgenthau. Desigur, sovieticii erau conştienţi de unele planuri preliminare de împărţire din moment ce la Teheran, Roosevelt propusese dezmembrarea Germaniei în 'cinci părţi şi, la aceeaşi întilnire, Churchill recomandase, împărţirea în două, inclusiv separarea Prusiei (R.D.G. — n.n.) de partea sudică a ţării. La întîlnirea cu Stalin de la Moscova, din octombrie 1944, primul ministru britanic repetase recomandarea sa de la Teheran, de data aceasta sugerînd, în plus, internaţionalizarea Ruhrului şi Westphaliej. Stalin a trecut- in revistă aceste propuneri iniţiale, la şedinţa a doua a sesiunii plenare de la Ialta şi, apoi, i-a întrebat pe aliaţi dacă nu sosise timpul să ia o hotărî re fermă.

Remarcile lui Staiin la această sesiune prevesteau un anume joc diplomatic între el şi Churchill, care reflecta deliberările din culise asupra împărţirii Germaniei. Churchill s-a opus unui acord pentru că sesizase că Stalin dorea cu ardoare să fie acceptat rapid, dar şi datorită

faptului — aprecia el — că „adevărata metodă şi decizia finală privind 'm.aniera împărțirii erau prea complicate pentru a fi rezolvate în patru sau cinci zile".

Primul ministru britanic era de acord „in principiu". Problema trebuia transmisă miniştrilor de externe şi apoi, poate, Comisiei Consultative Europene, sau unui alt mecanism adecvat, pentru luarea deciziilor finale. De fapt, însăşi dorința lui Churchill de a accepta „în principiu" este discutabilă,, avînd în vedere opoziția față de'argumentele sovieticilor.

în absența unor dovezi solide, 'este necesar să ne închipuim cum s-a format' opinia aliaților în această problemă. Dacă autoritățile britanice judecau corect la începutul toamnei anului 1944 că sovieticii păreau, sa se fi îndepărtat de problema împărțirii Germaniei, de ce atunci Stalin, la Ialta a pus un accent atît de mare -tocmai pe ea ? Se prea poate ca el să fi oscilat, dar, dacă este adevărat, nu astfel trebuia să procedeze. Singura concluzie logică trebuie să fie aceea 'că el era în favoarea acestei idei. Pe de altă parte, britanicii păreau să fi renunțat Ia orice dorință de împărțire a Germaniei pînă în momentul întîlnirii de la Ialta. Nu este clar dacă fluxurile şi acțiunile militare au influențat pozițiile respective.

La .un moment dat, în timpul discuțiilor, preşedintele Roosevelt a apreciat că împărțirea Germaniei, în scopul de a o ocupa, ar putea determina în viitor destrămarea țării, o idee care, cu siguranță, trebuie să-i fi trecut prin cap şi lui Stalin. De vreme ce armatele sovietice avansaseră deja adine în Germania, liderul sovietic se gindea, probabil, ia avantajul maxim pe care-l putea cîştiga dacă aliații renunțau la împărțire. Aliații occidentali, spre .mare dezamăgire a lui Churchill, aveau să se retragă mai tîrziu în zonele fixate de Comisia Consultativă Europeană. Nu este sigur dacă sovieticii ar fi procedat la fel, dacă ar fi ajuns în zonele occidentale.

Dată fiind situația militară' in momentul Ialta, Churchill putea prevedea puține avantaje viitoare pentru Marea Britanie in urma împărțirii Germaniei, dată fiind masiva ocupare militară a acesteia de către sovietici. Pentru el era considerabil mult mai uşor ca sovieticii să fie disio-

câți din Germania, dacă aliații conveneau să'trateze țara ca o singu'ră unitate şi nu împărțită.

Roosevelt a încercat să medieze in disputa aliaților, dar fără prea mare succes. El a opinat că dezmembrarea Germaniei în cinci pînă la şapte state părea o ideea bună şi a sugerat ca miniştrii de externe să elaboreze un plan pe care să-l prezinte în 24 de ore.

Imediat Churchill a intervenit pentru a-i distrage a-tenția preşedintelui S.U.A., adăugind cuvintele : „un plan pentru studierea problemei împărțirii", ceea, ce n ti era acefaşi lucru cu ce ceruse Roosevelț, dar la care a consimțit în final.

Stalin dorea să fie definiți termenii capitulării Germaniei, pentru a putea cere împărțirea ei şi a propus celor doi aliați occidentali să fie în principiu de acord cu această idee, urmind apoi să se desemneze o comisie specială care s-o studieze.

Churchill a respins-o, fapt reflectat şi în discuția miniştrilor de externe de la 6 februarie 1945. Instruiți să vină cu propuneri pentru 'includerea clauzei împărțirii în termenii capitulării, miniştrii nu s-au înțeles asupra formulării.- Eden dorea să accepte numai „măsuri pentru dizolvarea statului unitar german", în timp ce Molotov insista pentru un limbaj mai ferm. Stettinius a încercat să medieze, propunînd ca miniştrii să fie de acord cu o clauză.care să stipuleze că dreptul de a împărți Germania îl au aliații şi îl vor exercita numai la sfîrşitul războiului.

La 6 februarie, rrereuşind să soluționeze problema clauzei capitulării, miniştrii de externe au reluat-o a doua zi, de data aceasta hotărind să lase chestiunea pe seama subalternilor lor. Ei .au stabilit un comitet compus din Andrei Vîşinski, Şir Alexander Cadogan şi H. Freeman Ma-ttews, pentru a studia mai departe problema, în cele din urmă, comitetul a adoptat textul, pe care cei „trei mari" 1-au acceptat la 11 februarie, în următoarea formulare: aliații vor avea „supremă" autoritate asupra Germaniei şi, în exercitarea acestei autorități, „vor lua asemenea măsuri, incluzînd completa dezarmare, demilitarizare şi împărțire a Germaniei, aşa cum ei considerau că se impune pentru viitoarea.pace şi securitate".

în privința-problemei mai mari, a procadurit de divizare, a țării, miniştri de externe au recomandat' erearea unui comitet special, compus din,ambasadorul american Winant, ambasadorul sovietic Fiodor T. Gusev şi. Anthony Eden, care urmau să se î'ntîlnească l'a Londra pentru a, o--studia.

în discuții anterioare, aliații-'trecuseră în revistă mai multe propuneri privind împărțirea Germaniei. La Ialta n-au convenit nimic, cu excepția afirmării vagi în terme-, nii capitulării, că ei îşi vor rezerva dreptul de a împărți țara şi vor stabili un comitet care să studieze o posibilă procedură în acest sens. Acordul fiind imposibil de realizat, ei au lăsat chestiunea pe seama miniştrilor de externe, care au elaborat un modus vivendt deliberat ambiguu şi care, în cele din urmă, nu avea prea mare înțeles. Desigur, nimic n-a transpirat in această problemă care sugera necesftatea unei Conferințe la nivel înalt.

G. Despăgubiri de război

Negociatorii de la Ialta au eşuat şi în elaborarea unei soluții în problema despăgubirilor de război. Un punct de vedere împărtăşit la vremea aceea despre făurirea păcii era acela că cei ce cîştigă trebuie să-i pedepsească pe cei învinşi, să le ia proprietățile • şi să le împartă teritoriul de o manieră care să preîntîmpine orice acțiune militară pe viitor din partea celui înfrînt. Pentru asigu-rarea securității lor trebuia, aşadar, să -.construiască sisteme, de alianță vizîndu-l pe cel învins. Stalin era un tradiționalist. După ce â propus ca aliații să fie de acord cu principiul împărțirii, el a cerut să se ocupe de un plan precis pentru despăgubiri. Sovieticii l-au adus, la sesiunea plenară din 5 februarie, pe Ivan. Maiski," adjunct al ministrului afacerilor externe, fost ambasador în Marea Britanie, pentru a prezenta propunerea lor. Pregătită cu grijă, prezentarea iui Maiski recomanda două categorii de despăgubiri : dislocarea industriei grele, .inclusiv maşinile-unelte, uzinele şi stocurile existente pe o perioadă de doi ani şi 'plăți anuale din producția curentă pe o perioadă de zece ani. Dezvol-tînd planul său, Maiski a spus că 80 la sută din industria metalurgică,

electrotehnică şi chimică vor trebui transferate în scopul refacerii economiei sovietice şi asigurării viitoarei securităţi europene. Cînd a spus-„transfer", el a înţeles că va fi necesar să fie confiscate, şi „transportate fizic" toate aceste bunuri germane, în continuare, el a recomandat transferarea sută la sută a fabricilor de avioane,: a rafinăriilor de petrol şi a altor industrii specializate pe care germanii le-ar fi putut folosi în scopuri militare.. Dacă rămînea 20 la sută din industria sa, Germania putea să-ş.i acopere necesităţile interne şi, în acelaşi timp, să-şi îndeplinească obligaţiile cerute de despăgubi-rile prevăzute pentru o perioadă de zece ani. Acele bunuri pe care sovieticii le doreau incluse în această ultimă categorie, Maiski nu le-a specificat, în scopul îndeplini-rii 'planului şi al., menţinerii securităţii — a continuat ministrul adjunct sovietic — controlul anglo-sovieto-american asupra economiei germane trebuia să dureze şi după perioada despăgubirilor, iar aliaţii trebuiau să facă parte din consiliile de conducere ale tuturor industriilor ce puteau fi folosite în scopuri militare. Maiski a continuat, indicînt suma în dolari pe care sovieticii se aşteptau s-o primească. Pierderile erau atît de enorme din cauza agresiuni] germane încît era imposibilă obţinerea unei compensaţii adecvate şi plăţile puteau doar să aco--pere distrugerile materiale directe, în .consecinţă, _ Maiski *a* sugerat o formulă pentru- stabilirea priorităţil-or, prin care ţările care îşi aduseseră cele mai mari contribuţii la efortul de război" şi suferiseră cele mai mari pierderi materiale să primească cele mai multe despăgubiri, în acest sens, sovieticii se aşteptau să primească nu. mai puţin de zece miliarde de -dolari în transferuri industriale şi plăţi anuale asemănătoare. Pentru a elabora detaliile şi principiile, urma să fie creata o comisie aliată pentru despăgubiri.

Churchill a obiectat propunerii sovietice. El a recunoscut că Uniunea Sovietică suferise mai mult decît oricare altă ţară şi merita despăgubiri, dar, din precauţie, a spus că nu credea că ar fi posibil să se extragă cantităţi atît de mari cît doreau ruşii, făcînd, în acest sens, referiri la uriaşele probleme ale despăgubirilor din perioada primului război mondial.

Primul ministru britanic .-a admis că era „obsedat de "spectrul unei Germanii înfometate care ar reprezenta o problemă serioasă pentru aliați". Repetînd obiecția sa inițială la Planul Morgenthau, el a reamintit gazdelor sale că atunci cînd 80 *de* milioane de oameni sînt înfometați,, aliații nu pot spune pur şi simplu, aşa cum spusese • Mergenthau, „aşa vă trebuie !". Folosind un limbaj plastic, Churchill a spus aliaților: „dacă vrei ca un cal să tragă o căruță, trebuie să-i dai să mănînce cel puțin paie".

încercînd din nou să medieze între cei doi aliați, preşedintele Roosevelt a spijinit în mod substanțial po ziția sovietică. S.U.A. nu îşi vor mai repeta greşelile lor din anii '20 cînd' au finanțat despăgubirile germane prin .împrumuturi. Roosevelt credea că Germania trebuie să-şi mențină destulă industrie şi forță de muncă pentru a' supraviețui, dar, în acelaşi timp, sovieticii trebuie să primească cît mai mult se poate în fabrici şi forță de muncă. .

Churchill şi Stalin au fost .de 'acord că sosise momentul pentru înființarea unei comisii însărcinate cu despăgubirile, dar aveau poziții complet diferite în privința îndatoririlor acesteia şi a posibilelor directive pe care cei „trei mari" urmau să i le dea. Churchill considera că orice neînțelegeri care apăreau cu privire la comisie trebuiau deferite spre rezolvare guvernului în chestiune, de unde şi ideea acordării .fiecăruia a unui drept de veto efectiv asupra politicii promovate de aceasta. El era şi de părere că acea comisie trebuia să ia în considerare în mod serios cereri de despăgubiri şi din partea altor națiuni, nu numai ale celor „trei mari". Stalin credea că Franța nu merită, întrucît suferise mai puțin decît Belgia, Iugoslavia sau Polonia. La argumentul lui Churchill că Franța suferise distrugeri pe scară mare din partea aliaților, Stalin a răspuns că Franța nu poate să se aştepte ca să primească despăgubiri din partea aliaților. El a mai sugerat ca miniştrii de externe să elaboreze o directivă pentru Comisie.

Şi astfel, problema despăgubirilor, ca şi altele .la fel de dificile de' la Ialta au fost pasate unor funcționari subalterni. Cu toate încercările acestora, problemei des-

păgubirilor nu i s-a găsit o soluție. La întîlnirile de la 7 şi 9 februarie, cei ,trei miniştri au dezbătut mai multe puncte, cel mai important fiind cifra exactă. Prezentarea •lui Mâiski, de la 7 februarie dovedea că sovieticii erau pregătiți pentru această discuție, întrucit el a explicat i. cum au ajuns la cifra de 20 de miliarde de dolari, din ; care ei urmau să primească jumătate. Maiski a spus că el f şi colaboratorii săi au apreciat bogăția națională totală ; a Germaniei dinainte de război la 125 miliarde dolari, o sumă pe care războiul o redusese cu 40 la sută, adică la circa 75 miliarde dolari. Experiența altor țări industrializate arăta că aproximativ 30 la sută din această bogăție, în cazul Germaniei 22-23 miliarde dolari, era mobilă sau susceptibilă .de a fi transferată. Sovieticii urrrjau să ia 10 miliarde de dolari de avuție mobilă. Cu teistul, Germania ar avea un nivel de trai comparabil cu'ac'eja al majorității țărilor Europei centrale. Din venitul anual german de 18-20 miliarde de dolari, sovieticii vor prelua apoi" un miliard de dolari anual.

Deşi secretarul de stat StettiniuS tindea s'ă tină cu poziția sp'vietică, refuzul britanic a făcut acordul impo sibil de realizat. La 9 februarie, secretarul american a propus, în acord evident cu planul Maiski, ca despăgubi rile să le primească mai ales aceia care suferiseră pier derile cele mai mari şi cei care contribuiseră cel mai mult la victorie. El a sprijinit, de asemenea, planul sovietic de transferare a industriei grele şi plăti anuale pe o perioadă de zece ani. Spre deosebire de ministrul de externe britanic, Stettinius nu făcea o problemă din a considera ca reală cifra de 20 de miliarde de dolari ca notă de plată a despăgubirilor. Eden nu vroia să accepte o cifră anume şi nici ideea ruşilor că scopul despăgubirilor era „dezarmarea militară şi economică a Germaniei". Din moment ce britanicii nu erau de acord cu dezarmarea econo mică. Eden a spus că transferurile de echipament de bază urmau să distrugă potențialul de război german. Distruge rea Germaniei din punct de vedere economic ar fi creat o greutate, pentru aliații occidentali 'şi ar fi intrat în conflict cu însăşi dorința sovieticilor pentru plăți, din moment ce aceasta ar limita posibilitatea germană de a plăti. ,. ' v

Sesiunea plenară de la 10 februarie, ca şi dineul din acea seară, s-au încheiat cu un acord ambiguu, care nu prea a onorat delegaţiile şi a dovedit slăbiciunea nego: datorilor de la Ialta. La .această sesiune, atît Roose-velt, cit şi Churchill s-au opus specificării oricărei cifre, primul ministru folosind argumentul că statul său major militar interzisese aceasta, iar preşedintele sus-ţinînd că poporul american o va interpreta negativ. ,„Vor crede că este vorba.de bani", a explicat Roosevelt.

RYustat foarte mttJt şi lovit în orgoliul său, Staiin *s-a* enervat, s-a ridicat dirv scaun şi a spus aliaţilor: „dacă britanicii consideră că ruşii nu trebuie să primească nici un fel de despăgubiri,[1] atunci ar fi mai bine s-o spună deschis".

După ce Churchill a răspuns că el spera ca ruşii să obţină mari despăgubiri, liderul sovietic a îndemnat aliaţii să fie de acord, în principiu, cu despăgubirile -şi ca nou creata Comisie pentru despăgubiri să ia în considerare punctele de vedere ale delegaţilor sovietică şi americană şi ca suma să fie de 20 de miliarde de dolari, din care jumătate să revină Uniunii Sovietice. Şiiind că Churchill în fond nu era de acord, Staiin a sugerat atunci ca cifra de 10 miliarde de .dolari să fie folosită de Comisie ca „o bază de discuţie".

Churchill nu numai că a obiectat. Ia propunerea, sovieto-arnericană, dar s-a -opus oricărei menţiuni, chiar -şi a celor 10 miliarde de dolari ca bază .de discuţie.

Staiin a depăşit impasul afirmînd că cei trei mari ar trebui doar să indice coniisiei să fixeze sumele despăgubirilor. Potrivit acestei stratageme, fiecare parte putea să-şi înainteze propria sa cifră.

Churchill a fost de acord şi cînd el, împreună -cu "Staiin, 1-a întrebat pe RooseVelt ce părere are, preşedintele S.U.A. a spus : „Răspunsul este simplu. Judecătorul Roosevelt aprobă şi documentul este acceptat".

Problema părea rezolvată, cînd sovieticii, în limpul unui dineu de lucru, la 10 februarie, au făcut *-o* -ultima încercare. Pentru a-şi realiza scopul, Staiin i-a ,spus lui Churchill, — ceea ce ar fi amuzat pe unii din delegaţia &a — că se temea că el nu va primi nici un fel de despăgubiri din *cauza* opoziţiei, britanice.

"•- • - - ^

Churchill a răspuas -că adevărul este contrariul şi di-
neu-t a continuat într-o atmdSferă foarte cordială.

Cînd miniştrii de externe au elaborat un protocol pentru lucrările de la 11 februarie, ei au inclus o secţiune
. privind despăgubirile, ce a primit sprijinul şefilor lor, o prevedere pe care Roosevelt, Churchill şi Stalin o' discutaseră la dineul din seara precedentă. Protocolul stabilea ca Germaniei să i se ceară să plătească despăgubiri corespunzătoare, în primul rînd acelora care duseseră cea mai mare povară *a* războiului, suferiseră cele mai grele pierderi şi contribuiseră la asigurarea victoriei.

, Despăgubirile trebuiau să ia forma dislocării industriei.
. grele, aşa cum doreau sovieticii, dar în scopul „distruge-.
* rii potenţialului de război al Germaniei", aşa cum propu-
* seseră britanicii. Totodată, aveau să aibă loc plăţi atiu-
j ale ale datoriei, dar pentru o perioadă fixă de ani, iar
i forţa de muncă germană stătea la dispoziţia sovieticilor.
| Comisia pentru despăgubiri — compusă din reprezentanţii
| celor trei mari — urma să se întîlnească la Moscova, în
î prninţa problemei extrem de importante a fixării sumei
* totale- pe care Germania trebuia s-o plătească, liderii
" aliaţi au hotărît ca delegaţiile sovietică şi americană să
supună Corn isiei pentru despăgubiri o propunere, cerînd ca ,' ea să- ia în discuţie suma de 20 miliarde de dolari, din j care sovieticii să primească 50 la sut'ă. Britanicii, deşi [4] au fost de acord ca propunerea să fie înaintată, încă nu \ acceptau cifrele înainte ca problema să fie discutată de | către comisie.

f în afară de chestiunea graniţelor, care va fi tratată în i capitolul următor despre Polonia, singura problemă avînd consecinţe pentru Germania, discutată la Ia Iţa, a fost cea a criminalilor de război. La Conferinţa de la Teheran, Stalin ÎF recomandase lui Churchill ca aliaţii să strîngă 50 000 pînă la 100 000 de germani şi să-i execute. Churchill, însă, n-a sesizat umorul din intervenţia lui Roosevelt că el; era de ac.ord cu lichidarea a numai 49 000 de membri din conducerea armatei germane. S-au mai făcut şi alte referinţe „în doi peri" privind pedepsirea „criminalilor"' chiar în timpul anilor 1943— 1944.

Totuşi, înainte de Ialta, aliaţii nu luaseră hotârîri ferme. Deşi Ia începutul discuţiilor de la Conferinţa din

Crimeea, Churchill părea să fie în favoarea unei anchetări sumare a criminalilor, cînd a-început dezbaterea acestui subiect el s-a răzgîndit şi a sugerat „un proces judiciar pentru acele persoane ale căror vinovăţii puteau fi stabilite". Apor, aliaţii au renunţat la problemă în favoarea unor chestiuni mai presante, sub pretextul ca miniştrii de externe să o examineze mai tîrziu.

. 2. *înțelegerea privind Polonia A.* **Controversata graniţă ruso-poloneză**

Comunicatul final al Conferinţei de la Ialta consemnează astfel hotărîrea celor trei mari în legătură cu problema poloneză : „Ne reafirmăm dorinţa comună de edificare a unei Polonii puternice, libere, independente şi democratice (..;) Conducătorii celor trei guverne apreciază că graniţa de' răsărit a Poloniei va trebui să urmeze linia Curzon, cu devieri în favoarea Poloniei pe -o adîncime de 5 pină la 8 km în unele locuri. Ei recunosc că Polonia va trebui să obţină extinderi substanţiale de teritorii în Nord şi în Vest".

în acelaşi an, 1945, obiectivele de altădată ale diplomaţiei ruse au- fost exprimate de Stalin in următoarea formă : „încorporarea unor porţiuni din Galiţia poloneză, care nu au aparţinut niciodată Rusiei, şi din Cehoslovacia subcarpatică, potj-jvit primului obiectiv "din 1914"*.

Astfel că, în momentul deschiderii Conferinţei din Crimeea, problema'poloneză avea deja o istorie îndelungată,

*în 1914, Consiliul de Miniştri al .Rusiei, examinînd problema Poloniei şi obiectivele sale de după război, punea accent pe restaurarea regatului Poloniei, dar în cadrul imperiului rus. Atunci obiectivele generale ale Rusiei erau „întărirea Rusiei pe plan etnic, economic şi strategic", „slăbirea pangermanismului şi posibila eliberare a altor popoare slave aflate sub dominaţia Germaniei şi Austro-Ungariei". Pentru aceasta Rusia trebuia să realizeze următoarele obiective specifice :

1) îndeplinirea sarcinii istorice de unificare a tuturor părţilor poporului rus, reîncorporînd Rusiei — Galiţia, Bucovina şi regiunea Carpaţilor; . '

2) Realizarea scopurilor istorice ale Rusiei şi in Marea Neagră prin ocuparea Cqnstantinopolului şi S'trîmtorilor;

3) Reunificarea frontierelor în detrimentul Prusiei şi Turciei;

fiindcă Polonia, ca şi Balcanii, au produs mai multă istorie decît poate s-a consemnat.. Atît de aproape de Uniunea Sovietică, atît de departe de Occident şi neavînd granițe naturale, Polonia a trăit 250 de ani de împărțiri, ocupație şi manipulări externe. Apariția Poloniei ca națiune independentă după primul război mondial, datorită celor 14 puncte ale lui Woodrow Wilson şi a dorinței Occidentului de a se opune bolşevismului, a imprimat poporului polonez un înalt simt al naționalismului pe care atrocitățile germane şi ruseşti -din timpul celui de-al doilea război mondial nu 1-au putut distruge. Aşa că nu trebuie să surprindă pe nimeni că la Ialta întinderea granițelor sale şi compoziția guvernului său au fost cele mai controversate probleme.

Polonia reprezenta un interes moral şi politic pentru aliații occidentali, dar şi un interes de securitate pentru LJ.R.S.S. .

Relațiile ruso-poloneze au fost încordate in secolul al j< XX-lea.. La Conferința de la Versailles aliații, d-upă ce j i-au acordat Poloniei un coridor spre mare. şi i-au refăcut i teritoriul tradițional, au stabilit o comisie care să definească granița sovieto-poloneză. Din eforturile acestei comisii a rezultat linia Curzon, numită astfel după numele ministrului de externe britanic Lord George Curzon. Linia Curzon nu i-a satisfăcut nici pe polonezi, nici pe ruşi, dar polonezii au fost deosebit de afectați de granită deoarece, în pofida dominației ucrainenilor şi bieloruşilor la Est, un mare număr-din concetățenii tor au rămas în afara teritoriului Poloniei, în consecință, Polo-'nia a folosit războiul civil pentru a invada Ucraina şi a muta granița spre Est. După unele succese militare, forțele poloneze au fost împinse înapoi, spre Varşovia de armatele ruseşti. Venirea britanicilor şi francezilor în ajutor a dat posibilitatea Poloniei să recîştige teritoriul de la Est de linia Curzon. Tratatul de la Riga, din martie 1921, a pla'sat frontiera ruso-potoneză la 200 de km

4) Slăbirea internă a Germaniei prin toate mijloacele posibile;

5) Unificarea şi eliberarea Polonieie în frontiere cit mai largi posibile, dar in limite mai mult etnice decît istorice, in conformitate cu interesele Rusiei ; .

6) „Eliberarea tuturor slavilo rămaşi sub dominația austriacă".

Est de granița Curzon. Dacă cererea Poloniei era justă pentru teritoriul ce i se dăduse prin Tratatul de la -Riga este o problemă de interpretare, dar făptui că polonezii nu reprezentau majoritatea în regiune era real. Desigur, sovieticii aveau un argument legitim, că din rațiuni etno grafice granița era incorect trasată.. Totuşi, sovieticii n-au putut s-o revizuiască în anii '20 şi '30. Numai după Conferința de la Miinchen, datorită evenimentelor din primăvara şi vara anului 1939, li s-a permis să stabi lească un nou aranjament. . • . •

în încercarea de a făuri o alianță împotriva Germaniei lui Hitler, Marea Britanie şi Franța au început în 1939 negocieri cu Uniunea Sovietică.' Deşi Stalin, la prima vedere, îi considera pe britanici şi francezi mai puțin acaparatori decît germanii, el a început simultan discuții cu Hitler pentru a asigura interesele sovietice în Europa de Est. Negocierile cu Anglia şi Franța nu au dat'rezultat, în primul rînd deoarece Stalin a cerut, ca o condiție pentru a intra în alianță, dreptul de a staționa trupe sovietice în Polonia , un drept pe care polonezii nu-1 admiteau din suspiciunea față de mai marele lor vecin.

Rezultatul discuțiilor simultane purtate de sovietici cu Germania a fost.Pactul sovieto-nazist de la 23 august 1939, cunoscut sub numele de Pactul Ribentrop—Molotov. în schimbul „prieteniei" şi neutralității sovietice, Hitler a acordat Uniunii Sovietice poziții predominante în Basarabia, Letonia şi Estonia, ca şi dreptul să participe la o nouă împărțire a Poloniei. Această împărțire a început la l septembrie 1939, cînd forțele blindate germane au invadat Polonia şi s-a terminat odată cu ocuparea de către trupele sovietice a părții de Est a țării, aproximativ trei săptămîni mai tîrziu. Deoarece ocuparea nazistă a Poloniei a oferit Angliei şi Franței ocazia să declare război Germaniei, la 3 septembrie, aceasta a dat o semnificație specială deliberărilor britanice din timpul războiului privind problema poloneză. Hitler nu a fost satisfăcut total cu înțelegerea inițială de împărțire, dorind un teritoriu suplimentar la Est de Vistula. Astfel, la 28 septembrie, sovieticii şi germanii au încheiat un nou acord în care U.R.S.S. primea dreptul de a domina Lituania în schjmbul mişcării germane spre "Est, o

împărţire care a făcut ca graniţa să fie trasată aproxi-, mativ de-a lungul liniei Curz-on. Pentru a-şi legitima controlul într-un teritoriu astfel acaparat, ce număra peste zece milioane de oameni şi care din 1919 fuseseră locuitori ai Poloniei, sovieticii au organizat alegeri, demorjstrînd astfel dorinţa acestor oameni pentru conducerea sovietică. • .

' Atît naziştii, cît şi sovieticii s-au purtat nemilos cu polonezii. Faptele despre atrocităţile germane împotriva evreilor şi a altor cetăţeni polonezi sînt, în general, bine cunoscute, dar şi sovieticii, în mod asemănător, au închis mii dintre noii lor supuşi jn lagăre de concentrare. La începutul ocupaţiei, guvernul polonez a fugit în România, care şi ea va intra în curînd sub dominaţie germană, apoi in Franţa şi, în cele din urmă, în Marea Britanie. Din Anglia, guvernul în exil a trimis unităţi militare ca să acţioneze în Italia şi a -coordonat eforturile rezistenţei împotriva germanilor în interiorul Poloniei.

B. Exilul polonez

Guvernul Poloniei aflat în .exil socotea că invadarea Uniunii Sovietice de către germani îi va apropia pe britanici de sovietici şi le va permite polonezilor să ajungă la un acord cu U.R.S.S., acord care să le garanteze frontiera dinainte de 1939. După negocieri dificile cu Stalin, care rămînea neînduplecat în privinţa recîştigării majorităţii teritoriului din Europa de Est, obţinut după august 1939, britanicii au semnat cu sovieticii un tratat în primăvara iui 1942. între timp, guvernul polonez din exil, condus de premierul Wladyslav Sikorski, a fă-cut un pact în iulie 1941 cu sovieticii, în care se stipula că împărţirea sovieto-germană „îşi pierduse validitatea", dar rămîneau suficiente puncte care să le permită sovieticilor că după război vor beneficia de ceva apropiat de linia Curzon. în ciuda pierderilor Cartei s Atlantice împotriva „măririi teritoriale" sovieticii nu şi-au schimbat punctele de vedere.

Dacă liderii polonezi ar fi fost mai realişti, la sfirşitui toamnei lui 1941, şi mai. puţin ostili faţă de

sovietici, ei ar fi putut transforma dezavantajul sovietic în propriul lor avantaj. Din discuţiile cu Stalin, purtate în decembrie, Sikorski a obţinut de la acesta o declaraţie verbală că sovieticii nu .doreau ca, după război, oraşul industrial Lvov să devină o parte a U.R.S.S. şi că vor permite o uşoară revizuire a frontierei spre Est de linia Curzon. Dacă Sikorski ar fi putut încorpora acest lucru într-un acord general sovieto-polonez, evident că polonezii ar fi fost în avantaj la sfîrşitul războiului. Că Stalin ar. fi acceptat propunerea sa în scris, este discutabil, dar că polonezii din exil ar fi acceptat, este cert. Ei credeau că era de dorit o Polonie cu graniţele dinainte de război, ceea ce era posibil de obţinut, şi de aceea nu acceptau altceva.

în timpul-primilor trei ani de război, graniţa de Est a rămas tema centrală a discuţiilor dintre aliaţi cu privire la Polonia. Cu sprijinul S.U.A. şi al guvernului polonez de la Londra, ministrul de externe Anthoriy Eden a încheiat tratatul britanic cu sovieticii, în mai"1942, fără niciun angajament pentru o graniţă precisă. Temîndu-se că dacă aliaţii şi liderii polonezi nu rezolvă această problemă ei vor începe să se certe, ceea ce va submina eforturile de război, preşedintele Roosevelt şi primul ministru Chur-chill şi-au exprimat, la începutul lui 1943, dorinţa pentru o înţelegere, prin care sovieticii să-şi stabilească graniţa pe linia Curzon sau o uşoară modificare a acesteia în spre Est, în schimbul garanţiei sovietice pentru in de-' pendenţa politică a Poloniei postbelice, Sikorski şi cabinetul său n-au fost de acord, spre marea iritare a lui Churchill, care a rămas convins pînă la moarte că şefii exilului polonez pierduseră o mare ocazie.

Evenimentele ce au urmat le-au conferit sovieticilor o mai mare forţă în negocieri şi le-au permis să-şi întărească poziţia la graniţa sovieto-poloneză, ca şi asupra destinului politic al Poloniei. Victoria sovietică de la Stalingrad i-a dat lui Stalin mai multă încredere privind Europa de Est, în vreme ce trupele sale au început să avanseze spre Vest. în martie 1943 sovieticii au aprobat înfiinţarea în U.R.S.S. a Uniunii Patrioţilor Polonezi, un grup marionetă, dominat de comuniştii polonezi care, era de aşteptat, să acţioneze ca un paravan pentru

pozițiile sovietice. De exemplu, grupul a anunțat imediat că acceptă linia Curzon şi curînd, după aceea, a primit sprijinul din partea noii armate poloneze prosovietice, creată, de asemenea, în Uniunea Sovietică. Apoi, Stalin s-a îndreptat spre o completă ruptură cu gruparea polonezilor din Londra, ruptură care s-a produs în ce'le din urmă cînd grupul londonez a invocat problema implicării sovietice în masacrul de la Katyn. Masacrul avusese loc în 1940 în pădurea Katyn, unde forțele sovietice au executat pur şi simplu 15 000 de ofițeri polonezi, ce fuseseră capturați în timpul ocupării Poloniei de răsărit. Cînd germanii au găsit cadavrele, au anunțat corect'că sovieticii comi-ses.eră crimele şi au oferit dovezi concludente pentru susținerea pozițiilor lor. Polonezii din Londra, care s-au frămîntat mult timp pentru soarta acestor ofițeri, i-au oferit lui Stalin pretextul de care avea nevoie, în aprilie 1943, pentru o ruptură cu exilul londonez, cînd Crucea Roşie Internațională a cerut să se investigheze incidentul. Imediat după aceea, Uniunea Patrioților Polonezi, sprijinită de sovietici, i-a declarat pe polonezii de la Londra ca nereprezentativi pentru Polonia şi a ocupat ambasada poloneză din Moscova, în pofida ruperii relațiilor cu polonezii din Londra, sovieticii au dus o politică relativ moderată în timpul verii şi toamnei lui 1943, deoarece nu erau siguri de răspunsul aliaților occidentali. Britanicii exprimaseră o anume iritare fată de guvernul polonez din exil pentru că nu a fost de acord cu aranjamentul privind granița şi atît Churchill cit şi Eden au acceptat poziția sovietică. Totuşi S.U.A. păreau .mai puțin previzibile. Cîteodată, preşedintele Roosevelt sugera că Polonia era doar o problemă politică pentru el, nu una cu dimensiuni strategice, economice sau etice. După. ruptura dintre sovietici şi polonezii de la Londra, el i-a reproşat lui Stalin, amintindu-i 'Că existau mai multe milioane de polonezi în S.U.A. cu care trebuia să se confrunte, dar preşedintele s-a grăbit să adauge că socotea că Sikoroski făcuse o greşeală adresîndu-se Crucii Roşii Internaționale.

Dar, poziția lui Roosevelt era confuză. Aparent el dorea să accepte o influență sovietică în Europa de Est. El dorea, în acelaşi timp, acces pentru S.U.A. in regiune şi

pentru o reconciliere cu polonezii de la Londra, printr-o remarcă răutăcioasă, că aceştia aveau legături cu germanii şi că agenţii lor omorau partizani. Ca urmare, Stalin nu dorea să mai aibă de-a face cu ei.

Dacă Occidentul mai păstra vreo speranţă în obţinerea unei graniţe la Est de linia Curzon, această speranţă s.-a spulberat cind, la 4 ianuarie 1944, trupele sovietice au trecut graniţa dinainte de cel de-al doilea război mondial, Churchill, care a recunoscut că polonezii din Londra puteau face şi mai mult rău, i-a dojenit pe liderii din exil, cerîndu-le să accepte linia Curzon, însă fără nici un succes-. • El spera să poată asigura în Polonia postbelică cel puţin un guvern independent. De asemenea, Churchill a hotărît, în primăvara lui 1944, că interesele occidentale în Europa de Est, mai ales interesele strategice britanice în Grecia, ar putea cel mai bine să fie menţinute printr-un aranjament al sferelor de* influenţă între el şi Stalin. în pofida opoziţiei secretarului de stat, Huli, preşedintele Roosevelt a hotărît- analizarea timp de trei luni a sugestiei primului ministru britanic. Pînă să se decidă Roosevelt, Churchili s-a şi înţeles cu liderul sovietic, la întîlnirea din octombrie de la Moscova. Potrivit acestui acord, sovieticii primeau 75 la sută influenţă în Bulgaria şi 90 la sută în România, în timp ce britanicii cîştigau 90 la sută in Grecia. Raportul de influenţă era de 50 la 50; la sută în Iugoslavia şi Ungaria.

între tirnp, în vara anului 1944, Uniunea Sovietică şi-a înăsprit poziţia. Preşedintele Roosevelt 1-a implorat pe Stalislaw Mikolajczyk, care devenise premier al polonezilor în'exil în vara anterioară, după moartea accidentală a lui Sikorski, să încerce să repare relaţiile cu Stalin. în iulie, sovieticii au anunţat crearea Comitetului Polonez de Eliberare naţională, care urma să aibă jurisdicţie în Polonia eliberată. Acest nou guvern era condus de comunistul Boreslaw Bierut şi de socialistul de stingă Eduard Osobîka-Morawski.

Apoi, Stalin a reprimat drastic o revoltă a forţelor de rezistenţă poloneză în Varşovia, spre marea oroare a lui Roosevelt şi Churchill. La 1 august, Armata Poloneză din interior (necomunistă), fără să-şi coordoneze eforturile cu sovieticii, a început o ofensivă împotriva germanilor,

sperînd să obţină, astfel, prestigiu mondial prin eliberarea Varşoviei şi să cîştige pondere în negocierile cu Uniunea Sovietică. Deşi ciudată la prima vedere, această răscoală apărarea necesară pentru evitarea stigmatizării armatei naţionale ca neputincioasă sau, chiar şi mai rău, drept colaboraţionistă cu naziştii. La început, Stalin, care a fost surprins de acţiune, a părut că sprijină răscoala dar, pe la mijlocul lui august, slăbiciunea polonezilor insurgenţi împotriva germanilor, incapacitatea forţelor sovietice de dincolo de Vistula de a Ie acorda ajutor militar, decît cu preţuri mari precum şi calculele politice ce vizau neacordarea de credit luptătorilor neco-rriunişti din .Varşovia, l-au determinat pe dictatorul sovietic să nu implice U.R.S.S. sub nici o formă.

în absenţa ajutorului sovietic şi a refuzului exprimat de comandamentul militar rus de a permite forţelor britanice şi americane să aterizeze în teritoriul eliberat de Armata Roşie pentru a-i ajuta pe răsculaţi, germanii\au putut să-i zdrobească în mod brutal, într-adevăr, fortefe germane au ordonat pedepsirea populaţiei Varşoviei — bărbaţi, femei şi copii — cu o ferocitate nemaivăzută de la Războiul de 30 de ani, din secolele trecute. Cind n-au mai găsit nici un polonez viu pe care să-l împuşte, atunci au tras în cadavre. Deşi britanicii nu au fost pe deplin încîntaţi de alegerea momentului revoltei, Churchill a crezut că soarta insurgenţilor reclama un efort al aliaţilor în favoarea lor. Fără mare succes, britanicii au încercat să aducă întăriri cu avioanele de la distanţă lungă, din laita. Atunci, Roosevelt'a elaborat un plan cu misiuni de-zbor din Franţa ale unor bombardiere cu ajutoare, escortate de avioane de luptă. Această strategie presupunea drepturi de aterizare pe aerodromurile ruseşti de la Poltava, dar sovieticii au refuzat în mod hotărît orice permisiune. La 16 august, adjunctul ministrului de externe, Andrei Vîşinski, i-a informat pe ambasadorii Averel! Harriman şi Şir Archibald Clark-Keer la Moscova că „guvernul sovietic nu poate desigur să obiecteze ca avioanele britanice şi americane să paraşuteze arme în regiunea Varşoviei, din moment ce aceasta este o afacere americană sau britanică. Dar, el obiectează, în mod hotărît, ca avioanele americane, sau britanice* după ce lansează armele

în regiunea Varşoviei, să aterizeze pe teritoriul sovietic, din moment ce guvernul de la Moscova nu doreşte să se amestece nici direct, nici indirect în aventura de la Varşovia". După adastă respingere, preşedintele Roosevelt a încercat un răspuns diplomatic, ferindu-se să fie dur, deoarece S.U.A. purtau atunci -negocieri cu, sovieticii pentru a obţine acces la aerodromurile din provinciile maritime din Orientul îndepărtat şi nu dorea ;să complice tratativele.

Răspunzînd în cele din urmă apelurilor occidentale, sovieticii, şi-au schimbat tactica, în septembrie, consimţind să coopereze la lansarea de ajutoare din aer dar, în acelaşi timp, blamîndu-i pe britanici şi pe polonezii din exil pentru vărsarea inutilă de sînge din Varşovia. Era prea tîrziu. La 2 octombrie, ultimii insurgenţi s-au predat, după 63 de zile disperate. Armata poloneză din interior era acum distrusă.

în timpul răscoalei din Varşovia, Stalin şi Mikolajczyk au purtat discuţii îndîrjite în problema Compoziţiei unui guvern polonez de unitate naţională. Stalin 'a insistat ca polonezii din exil să intre într-un guvern dominat de marioneta sa, Comitetul de Eliberare Naţională, deşi el a sugerat că Mikolajczyk ar putea fi premier sub preşedinţia lui Bjerut. Alte condiţii pe care le-a cerut Stalin erau abrogarea Consituţiei din 1935 şi recunoaşterea liniei Curzon. Cînd Mikolajczyk a respins propunerile sovietice, că total inacceptabile, şi s-a reîntors la Londra, Stalin a ordonat Comitetului de Eliberare Naţională să se constituie ca guvern al Poloniei, cu capitala la Lublin.

O nouă rundă de discuţii a avut loc în timpul vizitei lui Churchill la Moscova, la începutul lui octombrie 1944. în efortul de a ajuta la realizarea unei înţelegeri între polonezii din Londra şi sovietici, primul ministru britanic i-a adus pe Mikolajczyk, ministrul de externe Tadeusz Romer şi Stanislaw Grabîski, purtătorul de cuvînt al Consiliului Naţional Polonez, pentru a participa cu el la convorbiri, negocieri la care Stalin a insistat să ia parte, de asemenea", şi repreze.ntanţi ai Grupului de la Lublin. în afara afirmaţiei ministrului de externe sovietic, Molotov, făcute în prezenţa lui Harriman, Churchill şi a polonezilor din Londra, că preşedintele Roosevelt

fusese de acord la Teheran cu linia Curzon, o afirmație care a şocat grupul de la Lond.ra, dar pe care Harriman nu putea să o dezmintă, foarte puține lucruri importante au avut loc la aceste întîlniri.

Relațiile dintre polonezii din Londra şi sovietici fuseseră rupte în mod ireparabil. Ambițiile sovietice pentru o Polonie maleabilă şi controlabilă, cu granițe favorabile Uniunii Sovietice cauzaseră ruptura, dar la fel de mult contribuise şi intransigența guvernului din exil. Polonezii din Londra au refuzat în luna noiembrie să sprijine tentativa de acord a lui Mikolayczik de a accepta linia Curzon, iar el şi-a dat demisia. Noul guvern, sub' socialistul Tomsz Arciszewski, s-a dovedit şi mai inflexibil decît predecesorul său, spre marea enervare a lui Chur-chill şi Roosevelt care se pregăteau pentru Ialta. într-adevăr, Stettinius 1-a informat pe Harriman în decembrie că „avînd în vedere aparenta imposibilitate a actualului cabinet polonez de a ajunge la orice acord cu guvernul sovietic privind viitorul Poloniei, Departamentul de Stat nu consideră că relațiile vor fi altfel,' decît corsete". Stalin era convins că la Ialta va obține ce doreşte .şi că aliații occidentali nu vor rupe relațiile cu el din cauza Poloniei. Cheia problemei pentru, grup U l de la Lublin era să ducă o politică moderată care să împiedice Polonia să devină un „măr al discordiei" pentru aliați.

Pregătindu-se pentru Ialta, Stalin se gîndea că, deşi britanicii încercau să instaureze un guvern polonez dependent de ei, . cu Churchill nu va fi greu de tratat, iar părerile lui Roosevelt nu vor constitui o problemă.

Că Roosevelt va ceda politicii poloneze a lui Stafin, acesta nu înseamnă că în timpul celor şase săptămîni dinainte de Ialta n-au fost păreri divergente serioase asupra Poloniei. Preşedintele american a vrut amînarea discutării chestiunii frontierei pînă la terminarea osti lităților şi el a sperat ca Stalin să nu recunoască Comi tetul de la Lublin pînă cînd nu se vor întîlni. •

Stalin nu a cooperat, informîndu-I pe Roosevelt că „a-genți secreți" ai polonezilor „emigranți" omorau f,soldați şi ofițeri ai Armatei Roşii" şi.duceau „o luptă criminală împotriva trupelor sovietice care eliberează Polonia". El nu vedea nici un motiv pentru a amina recunoaşterea. La

răspunsul Iui Roosevelt, că el credea că sovieticilor nu k? va provoca nici o „serioasă inconveniență" aşteptarea încă a unei luni, Stalin a precizat că „la 27 decembrie Prezidiul Sovietului Suprem ai U.R.S.S., la cererea expresă a polonezilor, i-a informat deja că intenţionează să recunoască Guvernul Provizoriu al Poloniei de îndată ce se formează". Stalin nu a luat în seamă reproşul lui Roosevelt că „pînă în prezent numai o mică parte din Polonia, la Vest de linia Curzon, a fost eliberată de tirania germană şi că de aceea poporul polonez n-a avut posibilitatea de a se exprima în privința Comitetului de la Lublin".

Deşi preşedintele Roosevelt, din *cauza* problemelor sale de sănătate, nu şi-a petrecut timpul în drum spre Ialta studiind documentele din „Dosarul polonez", pregătit de Departamental de Stat, el îşi formase părerea, în special asupra celor două puncte principale. Astfel, în problema frontierei, părerea sa şi a consilierilor de la Casa Albă, era că în timp ce granița de Est. putea, în general, să urmeze linia Curzon, provincia Lvov şi cîmpurile petrolifere, importante din punct de vedere economic, trebuiau să răm.înă părți ale Poloniei, care urma să primească cea mai mare parte din Prusia de Est. Totuşi, în Vest, singura schimbare fată de frontiera din 1939, pe care S.U.A. o sprijineau, era includerea unei mici fîşii din Pomerania.

S.U.A. trebuiau să obiecteze ferm la cererea Comitetului de la Lublin pentru teritoriu german, care să includă Stettin, şi Breslau şi, astfel, să fie transferați opt-zece milioane de germani. Mai înainte, Roosevelt îi spusese lui Stalin că are observații cu privire la compoziția guvernului de la Lublin:. El împărtăşea- părerea Departamentului de Stat că S.U.A. trebuie „să acționeze pentru a asigura ca în fiecare țară eliberată grupurilor democratice liberale să li se dea pe dephin posibilitatea de a participa la activitățile regimurilor de tranziție", într-un cuvîiit, aceste interese americane erau ambivalențe : din punct .de vedere economic, S.U.A: doreau „stabilirea unej politici de şanse egale pentru firmele particulare americane, care' să desfăşoare activități de afaceri în Polonia", iar din punct de vedere politic, 'S.U.A. „nu se vor opune influen-

|ej predominante sovietice în zonă dar nici nu vor admite ca influenta americană să fie complet anulată „deşi Polonia a fost pentru prima dată discutată la dineul din seara de 4 februarie, nu s-a reuşit realizarea şi concretizarea unor idei de substanță. Interesant de observat că Stalin, ca răspuns la remarca plină de griji a lui Roosevelt fată de opinia polonezilor din S.U.A., a arătat, cu maliție, că din cele 6-7 milioane de polonezi americani numai 7 000 votau de obicei. Stalin nu s-a lăsat impresionat de numărul .citat de preşedinte, de. altfel Ia fel ca şi adjunctul ministrului de externe Vis ins ki, pe care Dean Acheson 1-a descris, mai tîrziu, ca pe unul din barbarii de frunte ai omenirii.

La sesiunea plenară de la 6 februarie, Roosevelt a pus în discuție problema poloneză cu cele două dimensiuni principale: granița şi compoziția noului guvern. Repetind grijile sale în legătură cu polonezii din S.U.A., Roosevelt s-a declarat de acord cu linia Curzon, dar a cerut în schimb să . i se dea Poloniei fie Lvovul, fie cîmpurile petrolifere, sau poate chiar amîndouă, aşa încît polonezii să poată ieşi din război „cu fata curată". Preşedintele american l-a rugat pe Stalin să facă „un gest în această direcție", la care conducătorul sovietic a răspuns întrebînd a cui față dorea Roosevelt s-o salveze, pe a polonezilor din Polonia sau a polonezilor emigranți ? în privința guvernului polonez, Roosevelt a recomandat crearea unui guvern adinterim care să se. buc-ure de sprijinul majorității. El a sugerat crearea unui mic consiliu prezidențial care să elaboreze o structură mai durabilă. „Ceea ce poporul doreşte, a spus preşedintele, este crearea unui guvern de unitate națională care să rezolve neînțelegerile lor intime. . Este de dorit un guvern care să reprezinte toate cele 5 partide mari". Aceasta ar trebui totodată, să fie „în întregime prieten Uniunii Sovietice".

'Urmînd la discuț'ie, Churchill a declarat că este de acord cu includerea Lvovului în Uniuna Sovietică, şi că sprijină din toată inima stabilirea graniței în maniera sugerată de Roosevelt, dacă sovieticii vor fi de acord să facă un gest atît de mărinimos. Principala grijă a primului ministru era ca Polonia să aibă un guvern independent. „Niciodată nu voi putea fi mulțumit — a declarat el — cu

vreo soluție care să nu facă din Polonia un stat liber şi independent". Britanicii nu aveau interese materiale şi, de fapt, intraseră în aces.t război pentru Polonia numai din orgoliu. Churchill dorea un guvern provizoriu, care să organizeze alegeri libere, pe care toți trei aliații să-l poată recunoaşte şi în care să intre şi reprezentanții polonezilor din Londra — Mikolajczyk, Grabski şi Romer, în care britanicii aveau încredere.

După aceasta, negocierile s-au întrerupt.

Stalin a cerut o pauză de zece minute, după care s-a întors cu- o declarație .proprie. El a menționat că împărtăşeşte dorința aliaților pentru o Polonie puternică, una care să poată închide coridorul vreunui atac asupra Uniunii Sovietice, acel coridor prin care germanii trecuseră de două ori în timpul unej singure generații. Aceasta, a subliniat Stalin, era nu numai o chestiune de o-noare, dar şi una de viață şi de moarte pentru statul sovietic. Referindu-se la remarca lui Churchill ca aliații să creeze un guvern polonez, Stalin a replicat sarcastic, şi chiar ipocrit, că cei trei conducători nu puteau crea un guvern la Ialta fără polonezi: „Toți spun că sînt un dictator, dar am destul simț democratic pentru a nu crea un guvern polonez; fără polonezi" — a subliniat în final — deşi el creasc regimul de la Lublin, consultînd doar un număr foarte restrins de polonezi.-în ciuda dorinței sale pentru unitate, el nu vedea cum ar putea fi unite grupurile de la Londra şi Lublin, sugerînd, totuşi, că ar putea să-i aducă pe unii din ultimul grup la Conferința din Crimeea pentru consultări, în orice caz, polonezii londonezi sau „emjgre" nu făcuseră decît necazuri Armatei Roş'ii, iar reprezentanții lor în Polonia uciseseră 212 militari sovietici. „Cînd compar agenții celor două guverne, a spus Stalin, îmi dau seama că cei de la Lublin sînt folositori, iar ceilalți dimpotn ă". Staiin nu se simțea deloc jenat de natura nedemoc atică a regimului de la Lublin — Varşovia, deoarece îşi de dea seama că era la fel de reprezentativ ca şi cel al lui de Qaulle din Franța.

Stalin nu a fost mişcat de apelul-aliaților care viza mărinimia lui în problema^raniței. Linia Curzon, a replicat el, nu a fost stabilită de sovietici, ci de englezi,

francezi şi americani; care au tras-o pe baza datelor etnologice împotriva voinței lui Lenin. Churchill şi Roo-sevelt, sugerîndiH să renunțe la Lvov şi la cîmpurile petrolifere, i-au cerut lui Stalin-să fie „mai puțin rus decit Curzon şi Clemenceau".

Dacă Roosevelt a invocat opinia publică americană, aşa a făcut şi Stalin: „Ce vor spune sovieticii la Moscova, dar ucrainienii ? s-a întrebat el. Şi Stalin le-a spus-o răspicat că nu se mişcă de pe linia Curzon. Polonia va putea fi compensată pentru pierderile sale cu teritoriul luat din Germania in Vest pînă. la fluviul Neise.

D. „Alegerile libere" şi diplomaţia secretă

După ce făcuse apel la Stalin, fără succes, in sesiunea plena-ră, in seara de 6 februarie Roosevelt i-a trimis conducătorului sovietic o scrisoare, care -fusese redactată de consilierul prezidențial Harry Hopkins şi de membrii Departamenrului de Stat. Misiva îi reamintea lui Stalin de oferta sa de a aduce pe unii polonezi de la Lubljn-Varşo-via la Ialta, cerînd ca "printre ei să fie neapărat incluşi Bierut şi Osobîka-Morawski, iar acestora să li se alături şi reprezentanți de la Londra, între care : Mikolajczk, Grabjski şi Romer. Roosevelt a sugerat sa fie chemați şi unii lideri religioşi şi din învâțămînt din Polonia. Stalin a răspuns la această cerere a doua zi, spunînd că sovieticii încercaseră la telefon fără ' nici un succes, să-i- găsească pe liderii din Varşovia, dar — a subliniat el — „oricum era prea tîrziu". Nu există nici un document care să indice dacă preşedintele american a crezut sau nu această poveste, deşi cu greu cineva şi-ar putea imagina .că, dacă Stalin dorea, în două zile persoanele, respective n-ar fi fost aduse în Crimeea.

Ca răspuns la cererea lui Rooosevelt, Molotov a prezentat un proiect spre dezbatere. Pentru frorîtiere, sovieticii insistau să mențină linia Curzon, cu o uşoară modificare în-'răsărit şi cu fluviul Neisse in Vest. în acelaşi timp, se" declarau de acord cu includerea unor lideri polonezi din emigrație în guvernul existent la Varşovia Lublin, cu condiția ca aliații să-l recunoască pe acesta.

ticipe numai acele partide pe care sovieticii le defineau „antifasciste".

Chuchill a fost de acord ca propunerea privind pe ambasadori să fie reținută, în timp ce Roosevelt, folosind un limbaj plastic, a adăugat : alegerile să fie „ca soția lui Cezar. Nu am cunoscut-.o, dar se spunea că era pură". „Se spune- asta despre ea, l-a întrerupt Stalin, dar, de fapt, avea păcatele ei".

Cu excepția problemei ambasadorilor, se poate spune că aliații se apropiau de realizarea unui acord, în mare măsură acceptabil, fiindcă Molotov, prezentînd noile propuneri sovietice, folosise'cuvînt.ul „reorganizat" şi nu'pe cel de „lărgit", cînd se referise la includerea în guvern şi a polonezilor din străinătate.

-Deşi Churchill şi Eden mai aveau încă dubiile lor, Roosevelt credea că numai lipsa unei formulări adecvate împiedica definitivarea acordului. De fapt, nici unul din cei doi aliați occidentali nu dorea să plece de la conferință fără realizarea vreunui acord de orice fel ; în cazul lui Churchilli datorită impresiei ce ar fi -produs-o acest eşec asupra opiniei publice mondiale, iar in cazul lui Roosevelt, din cauza grijii lui pentru polonezi din S.U.A. Aceasta a fost una din slăbiciunile marcante ale aliaților occidentali la Ialta.

în seara zilei de 9 februarie, miniştrii de externe, după o lungă şi anevoioasă dezbatere asupra acestei probleme, au ajuns la un acord în mai multe puncte, printre care: recunoaşterea faptului că Armata Roşie crease o nouă situație în Polonia; că un guvern provizoriu trebuie creat pe baza regimului de la Varşovia şi din alți lideri polonezi din interiorul şi din afara Poloniei : Molotov, Harriman şi ambasadorul britanic Clark-Deer să discute, mai tirziu la Mo'scova, cu toți liderii polonezi pentru reorganizarea regimului de la Varşovia; noul guvern, rezultat după reorganizare, să organizeze alegeri libere ; puterile aliate să recunoască guvernul rezultat după alegeri.

Din nou, Molotov a obiectat la prevederea privind supravegherea de către ambasadori a procesului electoral, obiecțiune pe are a susținut-o cu atîta vigoare încît

Roosevelt, nerăbdător să se întoarcă mai repede acasă, a acceptat ă doua zi să renunțe la ea.

Churchil şi Eden-au considerat această concesie nesatisfăcătoare şi s-au dus la palatul lusupov, la 10 februarie, pentru, a reafirma poziția occidentală, dar tot ceea ce a obținut de la Stalin a fost o declarație că recunoaşterea unui nou guvern „va antrena un schimb de ambasadori, prin ale căror rapoarte guvernele respective vor fi informate despre situația din Polonia"

în aceeaşi zi, negociatorii au elaborat textul acordului' şi, cu excepția problemei granițelor, şi-au afirmat asentimentul lor- față de propunerile miniştrilor de externe. Deşi au aprobat frontiera de Est, Roosevelt şi Curchill . încă nu agreau ideea graniței de Vest, pe Neisse, iar premierul britanic a refuzat să o accepte. Totuşi, el a fost de acord ca Polonia .să ^primească o compensație mai mare din partea 'Germaniei şi, in cele din urmă, s-a alăturat propunerii lui Roosevelt ca țările lor să aştepte ' şi să consulte noul Guvern de Unitate Națională înainte de a lua decizia fermă privind granița de Vest.

Roosevelt, care avea o mare capacitate de disimulare, a conceput o formulare în minutele confuze din sesiunea plenară din 10 februarie. Urrnînd sfatul delegației sale, cum că el nu ar avea dreptul constituțional de a semna un acord asupra graniților, preşedintele S.'U.A. a propus ca. liderii aliați să afirme, că „cei trei şefi de guvern vor trebui să ia în 'considerare" şi „să simtă" mai degrabă decît să fie, de acord. Dar un asemenea limbaj nu era angajat. Ceea ce au hotărît în cele din urmă, cei trei mari, datorită lui Roosevelt,. a fost ingenios de vag şi ambiguu :„Cei trei şefi de stat *consideră* că frontiera-de Est a Poloniei ar trebui să urmeze linia'Curzon cu modificări de la ea în cîteva regiuni de 5 pînă la 8 km în favoarea Poloniei". Acordul continuă stipulînd că Polonia va obține teritoriul german în Nord şi Vest. El statua mai departe că aliații *„simt* că opinia noului guvern provizoriu de Unitate Națională polonez, cu privire la amploarea acestor achiziții, ar trebui căutată la momentul oportun, iar delimitarea finală a frontierei de Vest a Poloniei să fie făcută la conferința de pace".

Nu s-a ajuns niciodată la vreun acord asupra problemei

ïı
Jl

graniței de Vest. Pînă la urmă, sovieticii au transferat o parte a zonei sovietice din Grmania pină la fluviul Neisse către Polonia şi aliații occidentali au aprobat administrarea poloneză a acestui teritoriu pînă la semnarea tratatelor de pace. în cele din urmă, în 1972 Germania occidentală a recunoscut teritoriul acesta ca parte integrantă a Poloniei.

Nimic din toate acestea nu i-a displăcut lui Stalin şi nici o prevedere din acordurile asupra Poloniei, inclusiv ținerea de alegeri libere, nu a considerat-o nefavorabilă, ca unul care definea toate „cărțile de joc" militare, el a cîştigat o victorie zdrobitoare. Formula finală, acceptată de cei trei aliați, punea în evidență că „Guvernul Provizoriu, care funcționează acum în Polonia, trebuie să fie reorganizată pe p bază democratică mai largă cu includerea liderilor democrați din Polonia şi ai polonezilor din străinătate. Noul • guvern ar trebui atunci să poarte denumirea de Guvernul Polonez de Unitate Națională". Acesta trebuie să-şi ia angajamentul de a organiza alegeri libere şi corecte cit mai curînd posibil, pe baza sufragiului universal şi secret, în aceste alegeri, toate partidele democratice şi antinaziste vor avea dreptul să participe şi sâ-şi prezinte candidați".

Poziția militară a U.R.S.S. i-a dat lui Stalin un avantaj imens in negocierea acordului privind Polonia.

Roosevelt îi mărturisise liderului sovietic, încă de la întilnirea de la Teheran, că Polonia avea importanță pentru el, mai ales din punct de vedere politic. De asemenea, Hopkins i-a mărturisit mai tîrziu lui Stalin că „Polonia-nu era importantă pentru noi (americanii — n.n.) decît pentru faptul ca devenise un simbol al abilității noastre de a rezolva probleme cu Uniunea Sovietică".

Principala preocupare a lui Hopkins era de a face un aranjament care să satisfacă opinia publică americană şi internațională, să asigure sprijinul polonezilor din S.U.A. şi sa nu pună în pericol proiectul privind crearea Națiunilor Unite. Churchiil care, potrivit tuturor mărturiilor, s-a dovedit a fi un negociator mai ferm- decît Roosevelt, a mărturisit Ia încheierea conferinței că, pentru marea Britanic, probiema poloneză era în principal una de onoare. Mai mult, atît Roosevelt cit şi Churchiil

şi-au trădat frica lor teribilă de eşec, un sentiment pe care Stalin l-a sesizat şi folosit cu dibăcie în Avantajul său. Ori de cîte ori discuţiile ajungeau într-un punct' mort, el sau Molotov făceau aluzii intenţionat la faptul că nu se poate realiza un acord, exact ceea ce nu-şi doreau occidentalii. „Este extrem de important, a spus Churchill, referindu-se la problema poloneză, că această conferinţă să se termine cu un acord. Trebuie să luptăm .exact pentru asta".

Un acord, chiar unul prost,. le apărea aliaţilor occidentali preferabili, decît nici unul. La o *analiză* finala, Roosevelt a declarat că acordurile de la Ialta erau „cele mai bune pe care le puteam face pentru Polonia".

Majoritatea, celor care au studiat istoria diplomaţiei au acceptat explicaţiile, iui Churchill şi Roosevelt că au făcut tot ce 'au putut pentru Polonia, reproşîndu-le, însă că n-au dovedit destulă perspicacitate diplomatică pentru a folosi metode de constrîngere împotriva sovieticilor pentru a-i determina să cedeze, cum ar fi fost întreruperea ajutorului „Lend-Lease", problema prizonierilor sovietici abandonaţi de germani în statele occidentale sau aflaţi în S.U.A., impunerea de restricţii mişcării echipelor de contact sovietice în spatele liniilor americane.

3. *Prpbleina Iugoslaviei* .

La Ialta au fost abordate şi chestiuni mai puţin arzătoare, dar controversate, din Europa de Est, cum este şi problema Iugoslaviei, care, ce-i drept, n-a generat o atmosferă încinsă ca la negocierile asupra Poloniei sau Germaniei. '

Deşi implica S.U. A.. numai tangenţial, aliaţii s-au încurcat în analizarea propunerii primului ministru Churchill de a amenda un acord existent între losip Broz Tito, liderul partizanilor iugoslavi, şi Ivan Subasici, primul ministru, reprezentînd guvernul din exil de la Londra. Acest conflict, dura de patru ani şi poate fi mai. bine înţeles dacă este examinat pe fundalul războiului.

Ca şi în cazul Poloniei, aliaţii occidentali au sperat să menţină o parte de influenţă în lugolsavia, în timp ce

promovau unitatea guvernamentală, avind credința că lupta civilă va duce la o apropiată încleştare între forțele proocidentale şi cele' care vor fi sprijinite de Uniunea Sovietică. La rindul lor, sovieticii doreau să-şi mărească influenta — în cel mai bun caz să pună piciorul in Adriâ-tica —, unde sperau să ajungă odată cu victoria partizanilor lui Tito. în Iugoslavia, împărțirea puterji în timpul războiului se făcea între forțele de sub conducerea lui Tito şi cele conduse de guvernul din exil, care adeseori, se aflau In conflict.

Cind germanii au invadat Iugoslavia, în aprilie 1941 regele Petru a IHea şi guvernul său *a* fugit întîi la Ierusalim şi apoi la Londra. Deşi regele a încercat să mențină contactul cu mişcările de rezistență din țară, controlul său asupra acestora era slab. La sfîrşitul anului 1941, cînd a auzit de faptele eroice ale generalului Draja Mihailovici, regele Petru a încercat să .ia legătura C.LI el şi, în ianuarrie 1942, 1-a numit ministrul său de război. Britanicii au susținut această h oțărî re şi i-au acordat lui Mihailovici sprijinul lor, furnizindu-i arme, ajutoare, medrcale şi alte. materiale necesare, precum şi consilieri militari care au fost p-araşutați în Iugoslavia. Din cauza represiunii aspre din partea germanilor şi activității colaboraționiste a unor ofițeri din armata lui Mihailovici, la care s-a adăugat lipsa de ajutoare, grupul său ă pierdut din importantă. Treptat, încrederea britanicilor în Mihailovici s-a diminuat.

în 1943, britanicii au început să-i sprijine pe partizanii lui Tito, ca şi pe adepții iugoslavilor de la Lon.-. dra, din două motive. Mai intîi, Churchill dorea să reproşeze forțelor germane, din Balcani cît mai multe victime era posibile. Şi, apoi, el spera că după ce bătălia pentru Italia se, va întoarce în favoarea aliaților, ' să solicite concursul americanilor pentru a intra In Iugoslavia. De •acolo, forțele aliate vor avansa spre Nord, în Austria şi Germania. După ce amîndouă grupurile de rezistență s-au .angajat in luptă, britanicii au încercat să promoveze şi cooperarea dintre ele, căutind, în acelaşi .timp, ,să obțină şi sprijinul Uniunii Sovietice. Acesta părea pentru englezii cel mai bun mijloc de a menține poziția guvernului din

exil şi de a da iugoslavilor o şansă la o viitoare autoguvernare.

Pentru o vreme, in toamna anului 1943, sovieticii au adoptat o atitudine prietenească fată de guvernul regelui Petru — probabil fiindcă Stalin îl considera pe mareşalul Tito prea independent şi necontrolabil — şi a indicat să fie sprijinită propunerea britanică.

La mijlocul lui iunie 1944, britanicii au silit guvernul din exil să se reorganizeze, ceea ce a dus la numirea la Subaşici ca prim-ministru. La îndemnul britanicilor, el a încheiat un acord cu Tito, prin care a recunoscut administraţia temporară a mareşalului. Tito a acceptat, cel puţin pînă la sfirşitul războiului, continuarea monarhiei.

întrucit, rapoartele sosite de la Belgrad consemnau tot mai insistent că succesele comuniştilor în ţară îndreptau Iugoslavia spre Est,. Churchill ia hotărîrea şi se întîlneşte cu Tito în august 1944 la Caserta pentru a discuta probleme militare şi politice. Primul ministru britanic f-a cerut lui Tito să coopereze pentru acostarea aliaţilor pe, coasta adrjatică a Iugoslaviei, cerere pe care Tito a primit-o cu bucurie, mergînd pînă la a fi de acord cu partizanii săi să deschidă un mic port pentru folosinţa acestora. Totodată, el a consimţit să discute cu Subaşici şi, la întîlnirea -lor, cei doi oameni au decis să unească toate forţele navale iugoslave. Totuşi, toate acestea nu au însemnat că Tito acceptase programul britanic.

în toamna lui- 1944, cînd forţele sovietice au intrat în .estul Iugoslaviei, Tito a început să-şi modifice relaţiile cu. britanicii, • pe de o parte, pentru a fi pe placul Uniu-'nii Sovietice, pe de alta, pentru a garanta propriul său control asupra ţării. Fără a informa pe ofiţerii britanici care se aflau la comandamentul său general, Tito a făcut o vizită la Moscova, în septembrie, pentru a conferi cu' Stalin şi a se asigura de-ajutorul sovietic in evacuarea germanilor. Deoarece Tito dorea puterea,, şi nu concepea să .o împartă cu cineva, în timpul acestor discuţii el s-a opus cu vigoare sfaturilor lui Stalin de, a-i permite regelui Petru să se întoarcă în ţară. El l-a informat pe liderul sovietic ca acordul său de cooperare pentru ca aliaţii să debarce pe coasta Adriaticii nu mai era in

vigoare. Partizanii lui Tito urmau'să opună, o rezistenta militară fermă unei asemenea acțiuni.

între timp, Churchiil şi Stalin îşi împărțiseră responsabilitățile pentru Iugoslavia. La faimoasa lor intîlnire din 9 octombrie de. la Moscova, cei doi lideri aliați stabili'seră un acord asupra sferelor de influență, propus de Churchiil, in care printre altele, Uniunea Sovietică urma să aibă 90 la sută influență în România, britanicii 90 la sută în Grecia şi cile 50 la sută fiecare în Iugoslavia. După ce au căzut de acord să conlucreze în Balcani, Churchiil şi Stalin n-au mai avut pînă la Ialta' nici un diferend major între ei privind Iugoslavia. Totuşi, aşa cum se întîmplă frecvent, in stabilirea sferelor de influență, este mult mai uşor pentru marile puteri să cadă de acord între ele, decît să convingă forțele naționale în competiție să coopereze. Puterea lui Tito în țară făcea imposibil ca guvernul din exil să'cîştige o bază egală cu a lui, ceea ce britanicii începuseră să înțeleagă că vor avea dificultăți în influențarea evenimentelor din Iugoslavia.

Tito şi S.ubasici au încheiat, la 7 decembrie, un acord pe care britanicii şi americanii 1-au considerat nesatisfăcător. Prevăzînd crearea unui eventual guvern unit, cei doi iugoslavi, au căzut de acord ca, dată fiind forța lui Tito, grupul său să ocupe poziții dominante în ministere, precum şi in Consiliul Antifascist de Eliberare Națională, care urma să aibă puteri legislative pină la trei luni după eliberarea totală a țării. Atunci trebuiau să organizeze un scrutin pentru alegerea unei noi adunări constituante, între timp, regele Petru nu se va întoarce, dacă poporul nu cere acest lucru. Britanicii şi-au dat imediat seama că participarea guvernului din exil devenea problematică. Şi Departamentul de Stat al --S.U.A. a înțeles aceasta. „Lăsînd la o parte generalitățile — scria secretarul de stat. Stettinius — acordul prevede o întreagă gamă de proceduri administrative, legislative, electorale şi instituționale în care un grup, chiar dacă este cel mai puternic din țară, va avea practic puterea completă şi exclusivă". Deşi britanicii nu au aprobat in întregime acordul Tito-Subasjci, ei au hotărit să-l sprijine ca fiind[5] cel mai bun aranjament posibil în acele condiții, .în

 '

consecinţă, ei au încercat, fără succes, să atragă S.U.A. în această problemă. Sprijinul britanic nu 1-a convins pe regele Petru că şi el trebuie sâ-l. aprobe, şi un timp, regele a ameninţat că va determina anularea lui. Numai puternicele presiuni din partea lui Chtirchill, la sfârşitul lui ianuarie 1945, 1-au convins pe rege să-1 trimită pe Subasjci pentru a-1 îndeplini. Aceasta era situaţia cînd a început. Conferinţa de la Ialta.

Să vedem acum ce s-a intimplat la întîlnirea istorică din Crimeea.

La Ialta, Churchill şi Eden, în încercarea de a-1 face mai democratic, a propus două amendamente la acordul Tito-Subasici. Unul permitea necolaboraţioniştiior din fostul parlament iugoslav să participe în noul organism legislativ. Celălalt amendament propunea ca acest organism legislativ să fie aprobat de Adunarea Constituantă, care era programată să intre în vigoare după ce întreaga ţară ar fi eliberată.

Stalin, temîndu-se de o încercare 'britanică de a-1 submina pe Tito -şi deoarece considera foarte avantajos să intre în vigoare acordul aşa cum fusese redactat, a refuzat să accepte orice amendamente. Ca rezultat, n-au f .os t făcute schimbări semnificative. Chiar înainte de deschiderea Conferinţei din Crimeea, Churchill şi Stalin au convenit să trimită mesaje lui Pito şi Subasici, indemnîndu-i la implementarea imediată a acordului de la 7 decembrie. Apoi, dirpâ ce se forma' un nou guvern, pe baza acestui acord, el urma să acţioneze în spiritul celor două amendamente. Acest „compromis", la care preşedintele Roosevelt s-a alăturat- în a-1 sprijini, oferea posibilitatea lui Tito să facă ce vrea.

în cazul Iugoslaviei, Marea Britanie a pus pe picior de egalitate influenţa engleză cu acceptarea procedurilor liberal-democrat ice. Tito şi partizanii săi, însă. au avut pondere militară şi, de aici, şi cea • politică- El, într-adevăr, făcuse o 'revoluţie în timpul războiului, în orice caz, era evident, încă mult înainte de Ialta, că idealurile avansate de guvernul american .în negocierile cu ţările eliberate nu aveau nici o şansă de a fi acceptate în Iugoslavia.

4. *Declarația asupra Europei Eliberate*

Tratamentul pe care aliații urmau să-l aplice în teritoriile europene eliberate de sub controlul german a constituit o problemă care a frămîntat mult timp autoritățile americane, încă de la Conferința miniştrilor de externe, din 1943, de la Moscova, secretarul de stat Huli recomandase să se întocmească un document în care aliații să-şi spună părerea Jn legătură cu principiile democratice ce vor trebui respectate în zonele eliberate. Cu toate acestea, miniştrii de externe n-au ajuns la un consens în privința redactării lui şi au transferat problema Comisiei Consultative Europene, recent create. Nici acest organism n-a reuşit să-l finalizeze. Cînd S.U.A au propus ținerea Conferinței de la Ialta, era prea tîrziu, fiindcă Armata Roşie.eliberase zone importante din Europa.

Trei motive au stat la baza hotărîrii politicienilor americani cind au propus redactarea acestei declarații, în primul rînd, .convingerea că S.U.A. trebuiau să lupte pen tru a susține cauza democrației în țările eliberate şi formarea de guverne proprii, reprezentative. Armta Roşie, care avansa rapid, făcea problematică posibilitatea in staurării unei democrații reale, în al doilea rînd, între sovietici şi britanici apăruse o sciziune, în ciuda aran jamentelor din octombrie 1944 privind zonele-de infuență. Britan'icii erau convinşi că sovieticii plănuiau să impună guverne comuniste pînă acolo unde ajungeau armatele lor, în timp. ce sovieticii credeau că britanicii doreau să creeze un cordon sanitar la granița U.R.S.S. Asemenea divergențe puteau distruge alianța şi afectau cooperarea postbelică. Cel de-al treilea motiv era cauzat de faptul că, dacă poporul american începea să aibă impresia că războiul determina o creştere unilaterală teritoriala şi politică, — fapt pe care avea să-l confirme noua organi zare mondială —, el ar fi respins conceptul Națiunilor Unite. '

Nici sovieticii şi nici britanicii nu erau atît de entuziaşti ca americanii în legătură cu Declarația asupra Europei Eliberate, deşi britanicii sprijineau cu căldură prevederile acesteia, atît timp cit ele nu aplicau Imperiului -Britanic prevederile Cartei Atlanticului. Sovieti-

cii n-aveau nici o intenție să o respecte, indiferent de ce decideau cei trei mari la Ialta. într-adevăr, Stalin a încercat la început să folosească o parte din termenii declarației în avantajul său. Apoi, sperind să-i slăbească influenta, Molotov a venit cu amendamente. Lui Stalin i-a plăcut partea din declarație în care se spunea că aliații vor eradica „nazismul şi fascismul", deoarece o asemenea politică le permitea sovieticilor să eticheteze ca „fasciste" şi să le elimine din viața publică din Polonia pe acele elemente care nu se supuneau Uniunii Sovietice. Acest f.apt a devenit clar în timpul discuțiilor asupra Poloniei, la a .şasea întîlnire plenară, de la 9 februarie. Primul amendament propus de Molotov prevedea ca aliații să acorde sprijin „conducătorilor politici ai acelor țări care au luat parte activă la lupta împotriva invadatorilor germani", un amendament destinat anume să dea o pondere specială elementelor comuniste din țările eliberate şi să permită sovieticilor .să facă distincție în practicarea de către ei a democrației reprezentative. Stalin a adăugat, în mod sa'rcastic, că amendarnerttul nu va fi aplicat în Grecia, unde britanicii îi suprimaseră pe comunişti. Roo-sevelt şi Chu'rchill nu voiau să accepte propunerea lui Molotov şi au hotărît să o transfere spre analiză miniştrilor de externe.

Stettinius şi Eden s-au opus din toate puterile amendamentului lui Molotov. .Stetlin-ius a arătat mai în'tîi că în S.U.A. amendamentul nu va fi acceptat din motive de politică internă, dar apoi — şi acesta este lucrul cel mai important — el oferă posibilitatea amestecului continuu şi neavizat al puterilor .aliate în treburile interne ale țărilor eliberate. Cînd Molotov şi-a dat seama că ameda-mentul său nu va fi acceptat, a propus un a\ doilea. Din nou intenția" sa era de a garanta libertatea de acțiune a Uniunii Sovietice, prin' împiedicarea venirii .la putere în Europa răsăriteană-a unui guvern care nu putea fi controlat de sovietici. De data aceasta, Molotov a sugerat ca formularea penultimului paragraf al declarației să fie schimbată', în propunerea americană el suna aşa : „Cînd, în opinia celor trei guverne, condițiile d'in oricare stat european eliberat sau oricare stat fost satelit al Axei din Europa făceau necesară o asemenea acțiune, ele vor

stabili imediat un mecanism corespunzător pentru -îndeplinirea responsabilităţii lor comune expuse în această declaraţie".

Sovieticii, considerînd acest text supărător, au propus ca paragraful să aibă următorul conţinut': „Ele (guvernele — .n.n.) vor lua măsuri pentru organizarea de consultări reciproce". Molotov dorea numai *consultări* şi nu *acţiuni.*

în pofida argumentelor lui Churchill şi Eden, exprimate în şedinţa plenară din 10 februarie, că organizarea numai de consultări nu avea sens şi slăbeau declaraţia, cei trei mari au aprobat în. final o versiune similară formulării lui Molotov. Eden s-a prezentat cu un text acceptabil pentru Stalin, care convenea şi delegaţiei britanice dar care era la fel de vag şi inutil.

Documentul aprobat în final suna in felul următor: „Premierul- Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, primul ministru al Regatului Unit.al Marii Britanii şi preşedintele Statelor Unite ale Americii s-au consultat între ei pentru interesele comune ale popoarelor ţărilor lor şi ale celor ale Europei eliberate. Ei declară în comun acordul lor reciproc să-şi concentreze, în timpul perioadei temporare de instabilitate • în Europa eliberată, politicile celor trei guverne ale lor pentru a ajuta popoarele eliberate de sub dominaţia Germaniei naziste şi popoarele fostelor state satelite ale Axei din Europa să soluţioneze, prin mijloace democratice problemele lor politice şi economice urgente.

Stabilirea ordinii în Europa şi refacerea vieţii economice naţionale trebuie să fie realizate prin procese care vor da posibilitatea popoarelor eliberate să distrugă ultimeJe vestigii ale nazismului şi fascismului şi să creeze instituţii democratice potrivit propriilor lor opţiuni. Acesta este un principiu al Cartei Atlanticului — dreptul tuturor popoarelor de a alege forma de guvernămînt sub care ele vor' să trăiască — restaurarea drepturilor suverane şi autoguvernării pentru acele popoare cărora le-au fost smulse prin forţă de către naţiunile agresoare. .

Pentru crearea condiţiilor în care popoarele eliberate să-şi poată e-xercita aceste drepturi, cele trei guverne vor ajuta în comun poporul din fiecare stat european eliberat sau fost stat din Europa, satelit al Axei, unde,

după părerea lor, se impune: a), să stabilească condiții pentru pacea internă ; b) să întreprindă .măsuri de urgență pentru ajutorarea oamenilor care au avut de suferit ; c) să formeze autorități guvernamentale interimare, larg reprezentative pentru toate elementele democratice ale populației şi care s-au angajat pentru stabilirea cit mai curînd posibil, prin alegeri libere, a unor guverne care să corespundă voinței poporului; d) să faciliteze, unde este necesar, tinerea unor asemenea alegeri.

Cele trei guverne vor consulta celelalte națiuni unite şi autorități provizorii sau alte guverne din Europa, cind problemele de interes direct pentru ele sînt. puse m discuție.

î-n opinia celor trei guverne, condițiile din oricare stat european eliberat sau oricare stat din Europa, fost satelit al Axei, vor face necesară o asemenea acțiune, ele se vor consulta imediat asupra măsurilor care le revin din responsabilitățile comune Stabilite in această declarație.

Prin această declarație noi ne reafirmăm încrederea în principiile Cartei Atlanticului, ataşamentul nostru fată de Declarația Națiunilor Unite, hotărîrea noastră de a crea, în cooperare cu alte națiuni iubitoare de pace, o ordine mondială legală, dedicată păcii, securității, libertății şi bunâstrării generale a întregii omeniri.

Cum a privit preşedintele Roosevelt declarația nu este clar, dar el trebuie să o fi considerat ,ceva mai mult decît o nobilă expresie a principiilor americane. Preşedintele nu era în favoarea unui mecanism activ, aşa cum a demonstrat-o în refuzul său de a sprijini propunerea secretarului de stat, Stettinius pentru formarea unei înalte Comisii Asupra Europei Eliberate. Două săptămîni mai tîrziu după Ialta, .el a primit, cu considerabilă indiferență, ultimatumul brutal adresat de Stalin guvernului României că, dacă, în scurt timp, comuniştii nu obțin puterea, Uniunea Sovietică „nu va fi responsabilă pentru continuarea existenței României ca stat independent". Mai mult, Roosevelt era dispus ca, în timp ce se aplicau aceste principii în Europa răsăriteană, să le vio'leze in înțelegere cu Stalin, în Nord-EstuI Asiei.

Declarația asupra Europei eliberate nu a ocupat un timp prea mare la Ialta şi nici aprobarea ei nu a reprezentat

un rezultat important al Conferinței, în momentul organizării ei, Uniunea Sovietică, aşa cum s-a văzut în primul capitol, avea o asemenea poziție militară dominantă în Europa răsăriteană, încît zona de influentă sovietică părea prestabilită. Date fiind aceste circumstanțe, declarația poate fi interpretată doar ca o încercare, în fața realității, de a tine treze aspirațiile americane pentru a satisface cereri politice de ordin intern.

Vi.O CĂLĂTORIE DE PESTE ..20000 DE KM

Cu o searg înainte de a se termina Conferința de Ia lalta, preşedintele Roosevelt i-a spus lui Winston Churchill că la întoarcerea spre casă se va opri în Egipt, pentru a sta de borbă cu regele Faruk al Egiptului, regele Ibn Saud al Arabiei Saudite şi împăratul Hille Selassie al Etiopiei. , >

Plecarea preşedintelui Roosevelt din Ialta a avut loc la 11 februarie 1945. După un dineu protocolar şi schimbarea cadourilor între aliați, Roosevelt a fost suit în limuzina sa Pâekard pentru a merge de-a lungul coastei stîncoase de lîngă Ialta şi. apoi spre nord spre Balaklava, prima oprire în intinerariul său de traversare a Peninsulei Crimeea. Averell Harriman şi fiica lui Rosevelt se' aflau şi ei în maşina prezidențiala. De la Balaklava, important loc istoric, suita Iui Roosevelt s-a îndreptat spre Nord, prin Sevastopol, pînă la coastă şi a ajuns la vasul Cotoctin, unde preşedintele şi-a petrecut noaptea. La 12 februarie, Roosevelt s-a pregătit peniru ultima parte a călătoriei sale spre aeroportul de l'a Saki: Din *cauza* căderilor periculoase de roci, s-a făcut un ocol, de peste 100 km, mergîndu-se, mai întîi, la Simferopol şi, apoi, la Saki. Această călătorie a durat 3 ore şi jumătate şi a fost urmată de o ceremonie la care preşedintele a trecut în revistă o gardă de onoare a trupelor sovietice. La Saki, Roosevelt s-a îmbarcat - într-un avion C-54 pentru zborul spre Egipt. Din nou, din cauza stării cardiovasculare a preşedintelui, avionul a trebuit să zboare, o lungă distanță, la altitudine joasă, făcînd deplasarea extrem de

dificilă, în cei peste 1.500 km, străbătuţi în 5 ore, avionul nu s-a ridicat decît la o altitudine de 3.000 m. Escortat, de avioane de vinătoare americane, care s-au .alăturat zborului de pe coasta Libanului, avionul C-54 al preşedintelui şi alte două avioane cu patru motoare au traversat Marea Neagră, apoi teritoriul turc, lingă Ankara, şi Mediterana.

Preşedintele a aterizat la Deversoir, un aeroport mi-• litar american, lîngă Ismailia, în Egipt, la sfîrşitu.l dupăamiezii de 12 februarie, cîteva ore înainte ca să fie date publîcîtăţii, in capitalele {arilor aliate, comunicatele de la Ialta. Un cotigent de ofiţeri de aviaţie şi S. Pinkney Turek, ambasadorul S.U.A. în Egipt, 1-au salutat pe Roosevelt cu onorurile corespunzătoare, înainte de a fi transferau pe crucişătorul Quincy. Acolo, preşedintele trebuia să aştepte sosirea celor trei suverani.

Regele Faruk, un tînăr de 25 de ani, însoţit de consilierii săi şi ambasadorul american, a fost primul care a sosit la 13 februarie. Roosevelt 1-a întimpjnat pe puntea crucişătorului Quiaţ.y, în spatele tunului de pe covertă. Toţi cei prezenţi aşteptau nerăbdători să afle motivul vizitei' preşedintelui şi, nu în ultimul rînd, însuşi regele Faruk, care părea uimit.de întreaga afacere. Remarcile lui Roosevelt n-au oferit vreun indiciu. Comerţul .egipteano-american va avea o mare importanţă în viitor, a spus el, rnai ales comerţul de textile de bumbac pe care preşedintele spera ca egiptenii să-l cultive din abundenţă. Mai mult. Egiptul se putea aştepta, după război, la un mare. flux de turişti americani care doreau să-şi satisfacă o curiozitate firească, să vadă piramidele şi Nilul. Apoi Roosevelt i-a spus regelui Faruk : „Ce popor minunat sînt egiptenii şi cît le-arti admirat istoria lor măreaţă !"

După circa o oră de schimburi de amabilităţi, s-.au aşezat la masă. Apoi preşedinte le-a spus oamenilor săi să-i prezinte regelui crucişătorul Quincy. Fără •, să fi discutat ceva substanţial sau important, Rosevelt s-a despărţit de rege la 3,30 p.m., după ce. i-a dat un exemplar al cuvintării sale prezidenţiale de inaugurare şi, mai ipresionant pentru rege, un avion C-47 cu două motoare.

Haiile Selassie a fost următorul oaspete'pe Quincy, care a sosit la ora 5,30 p.ni. Adus cu un avion de la Addis

Abeba de ambasadorul american, împăratul, un omuleț de 1,57 m, cu părul creț, barbă şi ochit negri, n-a înțeles mai mult decît regele egiptean despre scopul vizitei lui Roosevelt şi nici remarcile preşedintelui nu l:au edificat în vreun fel. Roosevelt a permis ca avionul ce-1 adusese să fie folosit -de Etiopia pentru a lua contact cu restul lumii şi a mulțumit împăratului pentru că a acordat titlul de proprietate legației americane.

în rest, n-a spus nimc deosebit. Toate problemele politice, evocate în timpul conversației, au fost ridicate de împărat , inclusiv dorința sa pentru construirea unui port militar şi acordarea de ajutor militar american. Roosevelt nu s-a angajat în nici un fel față de cererile etiopiene. Preocupat aparent ca toți liderii din Orientul Mijlociu să fie tratați la fel, preşedintele american 1-a trimis şi pe oaspetele său etiopian să viziteze crucişătorul Quincy. După un schimb de cadouri, cînd Rosevelt i-a dat lui Haille Selassie patru automobile americane, acesta din urmă a plecat la ora 7 p.m., întreaga vizită durînd doar 9o de minute.

Regele Ibn Saud a sosit a doua zi la bo'rdul distrugătorului american „Murphy", care fusese trimis special la Jedah cu cîteva zile înainte pentru a-l aduce pe suveranul saudit în Egipt. Infirm din cauza vîrstei, obezității şi artritei, regele fusese urcat la bord după ce a fost ridicat cu o barcă pentru baleniere şi rămăsese relativ liniştit -tot timpul călătoriei. Americanii au ridicat pe punte un cort, unde regele şi ajutoarele sale puteau să se roage şi să mănînce. Făcuseră loc şi pentru o duzină de oi vii care urmau să fie sacrificate pentru hrana suitei regelui şi au încercat să-i „ofere" suveranului distracții în mod regulat. Cînd regele şi slujitorii săi — nouă sclavi, un doctor, un astrolog, un degustător oficial al mincării şi alte ajutoare — s-au plictisit, oamenii de pe „Murphy" s-au apucat să tragă cu tunurile.

Pe punte, regele, îmbrăcat in caftan, s-a aşezat pe un scaun de aur in fața cortului. La dreapta şi la stingă erau covoare orientale, în jur erau presărate intestine de oaie uscate, pete de sînge, de la tăierea animalelor, cîteva oi vii ce se bălăbăneau şi una moartă ce atîrna într-un cîrlig.

La 14 februarie, Ibn Saud a fost transferat de pe distrugător pe Quincy pentru a purta convorbiri cu Roose-velt, cele mai importante din sejurul său în Orient. După un scurt schimb de amabilităţi, ce s-a desfăşurat pe punte,' în care regele a sugerat că el ţi preşedintele erau „gemeni", atît ca vîrstă, cit şi ca infirmităţi, şi a exprimat admiraţia sa pentru căruciorul lui RoseveJt (Roosevelt i l-a oferit regelui, dar s-a dovedit a fi prea neîncăpător), cei doi şefi de stat au trecut la convorbiri de fond. Principala temă a constituit-o sionismul, problemă care, iniţial, motivase ocolul preşedintelui prin Orientul Mijlociu.

Roosevelt i-a cerut lui Ibn Saud sfaturi privind refugiaţii evrei care-şi părăsiseră căminele lor din Europa, Regele a răspuns foarte animat că evreii trebuie să se întoarcă şi să trăiască în ţările de unde fuseseră goniţi. Dacă era imposibil să se întoarcă în ţările lor de baştină — a spus regele — ei trebuie stabiliţi în zone 'oferite de ţările Axei.

Roosevelt a zîmbit, şi cu amabilitate a opinat că mulţi se vor putea duce în Polonia. „Germanii — a indicat el — se pare că -au omorît trei milioane de evrei polonezi şi, din acest considerent, ar trebui să fie loc în Polonia pentru reaşezarea multor evrei rămaşi fără casă".

Ibn Saud — aşa cum procedase de mite ori înainte — s-a făcut clar înţeles că nu simpatiza cu sionismul şi că sub nici un motiv nu admitea aşezarea evreilor în Palestina. După ce s-a descărcat, cu atîta forţă, regele i-a cerut apoi lui Roosevelt înţelegere şi asistentă din partea S.U.A. Roosevelt i-a promis imediat ajutorul său, anga-jîndu-se că el nu va întreprinde njmic ca să-i ajute'pe evrei şi, în acelaşi timp, nici o acţiune ostilă faţă de arabi. Aceasta nu înseamnă — s-a grăbit el să adauge — că nu vor fi o mulţime de lucrări de poziţie prosionistă în S.U.A., declaraţii pe care el nu le va putea controla.

Căutînd un mijloc de a-1 îmbuna pe oaspetele său arab şi, poate, pentru a-1 face mai maleabil faţă de emigraţia evreiască, preşedintele a continuat, sugerînd căi de a face deşertul să înflorească. Odinioară fermier el însuşi, Roosevelt era interesant în promovarea irigaţiei, pj,an-' tării de pomi şi dezvoltării resurselor de apă. „Cultiva-

rea crescîndă a deşertului — a subliniatei — ar furniza mijloace de trai pentru o populaţie arabă mai mare".

Saud nu şi-a însuşit propunera. El i-a mulţumit preşedintelui pentru promovarea agriculturii, dar a recunoscut că nu este entuziasmat- de dezvoltarea agricolă şi de lucrările publice „dacă această prosperitate va fi moştenită de evrei".

Prin această diplomaţie personală, dusă cu suveranii din Orientul Mijlociu, în special cu Ibn Saud, el intenţiona să găsească o formulă pentru problema palestiniană. Acesta este singurul răspuns la întrebarea de ce preşedintele S.U.A., într-o stare a sănătăţii atît de şubredă, atît de presat de timp, a făcut un ocol atît de lung, costisitor şi obositor la întoarcerea sa din Crimeea ?

După ce şi-a încheiat conversaţia cu Ibn Saud, Roosevelt s-a pregătit pentru o rundă finală de convorbiri cu unii dintre consilierii săi şi cu Churchill înainte de a pleca spre casă. „The Quincy" a plecat spre Alexandria în după-amiaza de 14 februarie, sosind în vechiul oraş egiptean a doua zi dimineaţa. Acolo, Roosevelt s-a intîlnit .cu secretarul de stat Stettinius, ambasadorul Marii Britanii, John Winant, expertul în probleme sovietice, Charles Boh-len, şi adjunctul secretarului de stat, H. Freenan Ma-tthewes, pentru a discuta în termeni generali despre acordurile de Ia Ialta.

Chuichill s-a urcat la bordul lui Quincy înainte de ora l p.m. şi a stat pînă la 4 p.m. Majoritatea timpului a fost destinat unui prînz prelungit, la care au participat fiica preşedintelui, precum şi fiul şi fiica lui ChurchilI. Conversaţiile substanţiale au fost deci limitate. Totuşi cei doi lideri aliaţi au discutat situaţia militară din Orientul îndepărtat.

După ce a părăsit Alexandria, călătoria preşedintelui a fost marcată de o muncă grea, dezamăgire -şi supărare. Imediat după sosirea sa în S.U.A., era prevăzut ca să prezinte o declaraţie în faţa Congresului. Roosevelt se aştepta ca Hopkins, asistentul său de mult timp, să-t ajute în redactarea cuvîntării. Hopkins, bolnav de luni de zile şi care, la Ialta, şi-a petrecut majoriatatea timpului în pat, a refuzat să se întoarcă acasă pe Quincy.* El a insistat să coboare de pe vapor la Alger, să se odihnească

cîteva zil,e la Marakech şi, apoi să ia avionul spre Was-hiongton. Rooseveit s-a supărat foarte tare din *cauza* aceste abandonări care l-a forțat să-1 cheme de la Londra pe Samuel I. Rosenmam, ce nu fusese prezent la Ialta, pentru a-1 ajuta la redactarea cuvîntării. Acesta l-a determinat pe preşedinte să se implice mai activ în scrierea cuvîntării saje. în timpul călătoriei de j.ntoarcere, Rooseveit a primit o lovitură emoțională zdrobitoare, cînd generalul Edwin M. Watson, consilierul său militar de 12 ani şi secretar de 5 ani, a murit de o hemoragie cerebrală, după numai 2 zile de la părăsirea Algerului de către Quincy.

îlî seara zilei de 27 februarie, după zece zile de traversare a Atlanticului, Rooseveit şi suita sa au acostat în cele din urmă la. Newport News. De aici, trenul prezidențial l-a purtaf pe Rooseveit pînă la Washington, unde au sosit în dimineața zilei următoare, întreaga călătorie durase aproape 5 săptămîni, timp în care preşedintele a străbătut peste 20.000 de km.

Toți cei care 1-au văzut, ori au lucrat cu Rooseveit, în acea perioadă au ajuns la aceeaşi concluzie: era un om pe moarte, care trebuie să fi fost foarte 'afectat de tensiunea unei călătorii atît de lungi şi obositoare din punct de vedere fizic şi mental. Lordul Chales Moran, medicul personal al lui Churchiil, care l-a văzut pe Rooseveit la Ialta, a spus foarte succint: „El prezintă toate simptomele îngrăşării arterelor creierului într-un stadiu avansat, aşa încît îi dau numai cîteva • luni de viață".

Şi totuşi Rooseveit a călătorit jumătate de glob pentru a se întîini cu aliații săi.

Un număr mare de întrebări s-au pus şi se pun in urma Conferinței de la Ialta. Aceleaşi întrebări s-ar fi ridicat chiar dacă această Conferință istorică s-ar fi ținut nu în Crimeea, ci la Washington...

După încheierea Conferinţei de la Ialta, cele trei mari puteri s-au grăbit să-şi aprecieze rezultatele activităţii.'"

Editorialul ziarului „Pravda" din 13 februarie 1945 releva: „Conferinţa din Crimeea va intra în istoria războiului de eliberare împotriva invadatorilor germano-fascişti ca o demonstraţie istorică a strînsei cooperări militare a puterilor democratice în faza finală a războiului",

Churchill, întorcîndu-se în Marea Britanie şi deschizînd la 27 februarie 1945, lucrările reuniunii Camerei Comunelor consacrate analizării deciziilor de la Ialta, spunea: „Conferinţa din Crimeea i-a găsit pe aliaţi m.ai strîns uniţi ca oricînd, atît în domeniul militar, cît şi în cel politic... Impresia cu care am rămas după Conferinţa din Crimeea, precum şi după alte contacte avute, este că mareşalul Stalin şi liderii sovietici doresc să trăiască într-o prietenie onorabilă şi în egalitate cu democraţiile occidentale. Consider, de asemenea, cuvîntul Ipr ca fiind un zălog în acest sens. Nu cunosc un alt guvern care să fie atît de fidel angajamentelor sale, chiar în detrimentul său, aşa cum este guvernul sovietic al Rusiei".

La această declaraţie ar mai fi de adăugat că parlamentul britanic a împărtăşit, în unanimitate, aprecierea făcută de Churchill în legătură cu Conferinţa de la Ialta.

La l martie 1945, la şedinţa comună a Congresului S.U.A., Franklin Roosevelt afirma : „Sînt convins că Congresul şi poporul american vor accepta rezultatele acestei

conferințe drept începutul structurii permanente a păc'ii, grație căreia vom putea construi, cu ajutorul lui Dumnezeu, această lume mai bună, în care copiii noştri şi copiii copiilor noştri — ai voştri şi ai mei —, copiii din lumea întreagă vor trebui şi vor putea să trăiască". Preşedintele S.U.A. aprecia, în continuare, ca şi ceilalți doi aliați, ca fiind deosebit de importante deciziile adoptate la'lalta, care au pus capăt „sferelor de interese, echilibrelor de forță ş'i tuturor celorlalte abilități, la care s-a recurs de-a lungul secolelor şi care au eşuat întotdeauna".

Şi astfel, prin această atitudine mult prea împăciuitoare a lui Churchîll şi Roosevelt, socialismul a fost instalat în Europa de răsărit...

La conferințele de la Teheran şi Ialta, Stalin a reuşit să alipească Uniunii Sovietice Baltica, Estul Poloniei şi Basarabia. Apoi a instaurat regimuri comuniste în țările din Balcani, în Polonia, în Cehoslovacia şi în Ungaria, ca şi — pe baza acordurilor de la Postdam —, în partea din Germania ocupată de sovietici, înainte ca Stalin să permită încheierea negocierilor asupra păcii cu Germania la Conferința miniştrilor de externe de la Moscova, din 1947, americanii şi britanicii şi-au dat seama de întreaga grozăvie a pericolului. Socialismul se întinsese pînă la Elba, Viena şi Adriatica.

„Cortina de fier" a căzut, rupînd sîngeros Europa în două: două treimi din suprafața bătrînului continent şi .aproape jumătate din populație au rămas sub regimuri comu niste, v - - . -

Schimbările ce au avut loc în Europa de răsărit în ultimul an demonstrează că popoarele acestor țări au fost forțate şi au acceptat doar temporar regimul nedorit ce le-a f est impus cu forța, sperînd, în tot acest timp, că ziua eliberării lor va veni. Şi a venit. Ea se numeşte 1989 ! '

Dar întrebările rămîn întrebări. Momentul Ialta să fi fost depăşit pentru totdeauna? înțelegerile secrete ale Conferinței din Crjmeea să fi fost valabile doar pentru 50 de ani ?

Un posibil răspuns în volumul al II-lea, în curs de pregătire, despre „Malta şi soarta Europei contemporane".

COLECȚII-DE MANUSCRISE

Franklin D. Roosevelt, Library, Hayde Park, New Yo.rk Edward J. Flynn PapeYs Harry L. Hopkins Papers Henry Morgenlhau, Jr., Papers Franklin D. Roosevelt Papers-
Map Room File .• -
Officiai File :
Presidcnt's. Personal File
President's Secretary's File John G. Winant Papers
University of Oklahoma Library, Norman, Oklahoma Patrick J. Hurley Papers

DOCUMENTE GUVERNAMENTALE

U. S. Departament of State. Fore.ign Relations of the United States :
The Conferences at Malta and Yalta, 1945. Voi.8. Washington, .D.C., 1955; . .
The Conferenee at Quebec, 1944, Washington, D.C., 1972, British Foreign Office: Russia Correspondence, 1941 —1945.
Wilmington, Delaware, 1980 British Foreign Office: United States Correspondence, 1938—1945.
Wilmington, Delaware, 1979. - '

CĂRȚI

Agar, Herbet. „The Price of Power: America Since 1945", Chicago, 1957.

Alliluyeva, Svetlana. „Only One Year", New York, 1969.
Bishop, Jim. „F.D.R.'s Last -Year. April 1944 — April 1945", New York, 1974. Campbell Thomas M., and Herring, George C. „The Diaries of Edward R. Ştettinius, Jr., 1943-1946", New York, 1975. ' .
Carroee, David. „The Yalta Conference", Master's thesis. Columbia University, 1962. .
Dallek, Robert. „Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932—1945", New York, !979. Deutscher, Isaac. „Stalin : A Political Biography", Rev. ed. London, ' 1966.
Eddy, William. „F.D.R. Meets Ibn Saud", New York, 1954. Eden, Anthony. „The Eden Memoirs. Voi.2, The Reckoming", London, 1965. Feis, Herbert. „Churchill — Roosevelt — Stalin : The War They Waged and the Peace They Sought". Princeton, 1957. Feno, Richard F., Jr., ed. „The Yalta Conference". Lexington Massa-chusetts, 1972.
Gilbert, Martin. „Churchill". Garden City, New York, 1980. Gilbert, Martin. „Did Churchill Have a Political Philosophy ?'" New York, 1981. Haska, Lukas E., Jr. „Summit Diplomacy During World War II : The Conferences at Teheran, Yalta and Potsdâm". Ph. D. dissertation, University of Maryland, 1966.
Kuter, Lawrence S. „Airman at Yalta". New York, 1955. . L'Etang, Hugh. „The Pathology of Leadership", New York, .1970 Lukacs, Jchn. „1945: Year Zero", New York, 1978. Manchester, William. „The Last Lion, Winston Spencer Churchill : Visions of Glory, 1874—1932", Boston, 1983. Neumann, William L. „Ajter Victory : Churchill, Roosevelt, Stalin and the Making of the Peace". New york, 1967. Ponomaryov, B; "Gromyko, A. and Khvostow, V. ;,History of Soviet Foreign Policy, 1917—1945. Moscow, 1969. Rodine, Floyd H. „Yalta: Responsability and Reprose, .January — March 1945". Lawrence, Kansas, 1974. Taubman, William. „Stalins's American Policy: From Entente to Detente to Cold War". New York, 1982. Theoharis, Athan G^ „The Yalta Myths : An Issue in U.S. Politics, 1945—1955". Columbia, Missouri, 1970. Walker, Gregg B. „Franklin D. Roosevelt as Summit Negotiator at

Teheran, 1943 and Yalta, 1945". Ph. D. dissertation, University of Kansas, 1983. •

STUDII

Brzezinski, Zbigniew. „The .Future of Yalta", Foreign Affairs (Winter 1984—1985), pp. 279—302. Chamberlain, William Henry. „The Munich Called Yalta". *In* Richard F. Fenno. Jr., ed., „The Yalta Conference". Lexington, Massachusetts, , " 1972. ' '.

Charlton, Michael. „The Eagle and the Small Birds (1): The Spectre of Yalta", Encouter (Jun 1983) :-pp. 7-28.

McNeill, William H. „The Yalta Conference, 4—11 February. 1945". ; In Richard F. Fenno, Jr., ed. „The Yalta Conference", Lexington Massachusetts, 1972. .' . .

Millis, Walter. „From Argonaut to Yalta", Saturday Review (April 16, 1955), pp. 24—25. -

Sontag, Raymond J. „Reflections on the Yalta Papers", Foreign A-ffairs (July, 1955)-: pp. 615—623. -Warner, Qeoffrey. „From Teheran to Yalta. Reflecîionş on F.D.R."s", Foreigfn Policy „Internațional Affairs" (July, 1967), pp. 530—536. '

[redacted]

ICUPRINS